

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש, שבתי בבית ד' כל ימי חיי לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו (תהילים כז). אחד המקומות בהם אני יכולים לחזות בנועם השם הוא ע"י לימוד התורה עליה נאמר (שם יט) "תורת ד' תמימה משיבת נפש... פקודי ד' ישרים משמחי לב... הנחמדים מזוהב ומופז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים". אלא שבכדי לחוש תחושות עמוקות ומוענטות אלו, צריך לדעת במה המדובר, וכיצד מגיעים לכך.

ישנם הרבה דוגמאות לחיבור רגשי ושכלי ללימוד התורה, ועל ידם האדם מגיע לרביקות אמיתית בקב"ה לחזות בנועם ד', קוב"ה ואוריינות וישראל חד הוא. ונביא כאן 7 דוגמאות:

א' הנאה מגוף הלימוד. לחזק בקרבנו את ההבנה שהתורה היא דבר מענין ומרתק, ולא ללמוד רק לשם קיום מצוות תלמוד תורה. כפי שאנחנו לא חושבים שמצוות עונג שבת משמעותה היא לאכול דברים לא טעמים, כך לימוד התורה עליו כתב האגלי טל ש"עיקר מצוות תלמוד תורה להיות שש ושמוח ומתענג בלימודו, צריך להיות מתוך מתקנות ותענוג.

ב' ללמוד מתוך איכפתיות ולא באדישות, וכדברי הגמרא (קידושין ל:) 'אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, והיינו שכאשר החבורות חושב אחרת או שיש ספק בהבנת הדברים, לא להיות אדיש ולחשוב מה נ"מ אם כך או לא, אלא להיות אכפתי לדברים, וללחום מלחמתה של תורה, אם בצורה סוערת כדברי הגמרא הנ"ל, או בצורה נעימה וכדברי הגמרא (סנהדרין כד.) נעם אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימים זה לזה בהלכה, חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה". ופירש רש"י, מחבלים - בלשון עז וחומה מקשיין זה לזה, ובני ארץ ישראל נחים יחד ומעיינים יחד ומתקן את זה דברי זה והשמעה יוצאה לאור.

ג' אתגר - לראות בנדון או בקושיא אתגר שיש לנו רצון לעמוד על הדברים, כמו להבדיל אדם שאוהב לפתור תשביצים או חידות.

ד' סקרנות לפני הלימוד ובמהלך הלימוד. הקב"ה הטביע באדם הרגשה של חסר בכדי שהוא ירצה לדאוג לצרכיו, כמו הרגשת הרעב בכדי שידע שהוא צריך לאכול וירצה לאכול, הרגשת הצמא כדי שידע שהוא צריך לשתות וירצה לשתות, והרגשת העייפות בכדי שידע שהוא צריך לישון וירצה לישון, והרגשת חסר נוספת הקיימת באדם היא הרגשת הסקרנות, לדעת דברים חדשים, וזו המשיכה לקרוא עיתונים וכו', ועל האדם לנתב צמאון זה לדברי תורה, ולגשת ללימוד מתוך תחושת חסר.

ה' צער בקושיא או באי הבנה. יודעים הסיפורים על גדולי ישראל שהיו תפוסים חזק בקושיא, ועליו לחזק בקרבנו את התחושה הזו, וגם כאשר אנו יודעים שהגמרא או הראשונים מתרצים את הקושיא, זה לא מונע מאיתנו את הרגשת הכאב והקושי כאשר אנו אוהים בקושיא.

ו' שמחה בתיורן או בהבנה. כהמשך לקושי בקושיא אנו יכולים ג"כ להרגיש את השמחה בשוב הקושיא.

ז' התפעלות מהחכמה שבדברים. חכמת התורה היא חכמה עצומה ונפלאה עד מאד, הרבה מעבר לשאר החכמות, וניתן וצריך להרגיש התפעלות מהיפך ומהעצומה של חכמת התורה.

הדברים הנ"ל אף שהרגשה החזקה בדברים זה דרגות גבוהות, מ"מ בסיס של הדברים הוא דבר השווה לכל נפש, וכאשר האדם חווה מעט מהחויות האלו הדבר מחבר אותו חזק יותר לתורה ובמשך הזמן הוא חווה את הדברים בצורה חזקה יותר ויותר, עד כדי שהחויות שלו בלימוד התורה ממלאים אותו בשמחה, והוא לא מרגיש צורך בשאר ההנאות שהעולם הזה מוציע שהם נראות לו קטנות וקלושות לעומת העונג האמיתי של עמל התורה.

אחד הדרכים להגיע לזה הוא ע"י הפסקות קצרות, בין נדון לדון, בין שאלה לתשובה, לתת לעצמנו לחזות את הדברים ורק אח"כ להמשיך הלאה, לעשות ענין מכל דבר בפני עצמו, אפילו בתחילה בצורה חיצונית, ובמשך הזמן נתחבר ב"ד לדברים בחיבור פנימי עמוק.

עכבר שחציו בשר וחציו אדמה שאינו פרה ורבה אלא נוצר מעצמו מהאדמה כאשר המשרצת תולעים, מטמא אע"פ שאינו פרה ורבה, דכתיב "בשרי". לת"ק הנוגע בבשר (-) חציו שכבר נוצר) טמא, והנוגע באדמה שכנגדו טהור, ולרבי יהודה אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא, היכא שהשריץ על פני כולו - שנעשה בשר מצד אחד מראשו עד רגליו, דהוא נחשב שריץ, וי"א שגם לת"ק טמא רק בהשריץ על פני כולו.

קכ"ו. מיני הצב הטמאים - כתיב "והצב למינהו" והיינו ערוד (-הבא מצב ונחש וכדלהלן) ונפילים (-שרץ מין צב) וסלמנדרא (-שרץ הנוצר מאש של עצי הדס ע"י כשפים, והסך מזדמן אין האור שולט בו, וקים ליה לר"ע שהוא ממין הצב). ור"ע היה אומר על פסוק זה "מה רבו מעשיך ד' " שיש שחיות דווקא בים ויש שדווקא ביבשה, ויש שחיות דווקא באש (-סלמנדרא), ויש שדווקא באויר.

כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה, דכתיב "האזינו כל יושבי חלד" - יושבי הארץ שהוא מקום מיושב לחולדות.

ביברי שמהעיר נרש אינם שרצי הארץ (והאוכלם אינו לוקנ משום שריץ הארץ. תוס' "ד"ה הני) בשם רש"י. ולתוס' גורסים 'ביברי ונרש', דגם ביברי הוא שם מקום, וכל בני העיר יהיו בנדוי לפי שכולם רשעים, ולא רצו לשמוע את דבר השם, והם גנבים.

רב הונא בר תורתא ראה נחש כרוך על הצב כל הזמן ונזקק לו ויצא מהם ערוד והיה נושך בני אדם וממיתם כדאמרין (ברכות ל"ג) בערוד דרבי חנינא בן דוסא, ואף שכל שאין תשמישם ועיבורם שוה (ששניהם משמישים פנים כנגד פנים כאדם או שניהם פנים כנגד עורף כבהמה, וימי עיבורם שוה), אין מתעברים ואין מניקים זה מזה, וימי עיבורו של נחש שבע שנים ואילו ועל וכל מיני שרצים עיבורם ששה חודשים, היה זה נס לצורך פורענות ברשעים.

מה נחשב חיבור לטומאה

קכ"ז. אבר ובשר מדולדלים בבהמה - שנתלש מבהמה אבר והיינו בשר גידים ועצמות, או בשר לבדו, ועדיין הן מעוררים בה במקצת, (אבר מן החי מטמא אדם וכלים כנבילה, ובשר מן החי שאינו אבר טהור, כדילפינן לקמן קכ"ח:), אם הם מעלים ארוכה אינם מטמאים לא טומאת נבילה ולא טומאת אוכלין, ואם אינם מעלים ארוכה והם מעוררים כחוט השערה, מטמאים טומאת אוכלים בעודם מחוברים אם חשב להאכילם לעכו"ם, והיינו שאם נטמאו משרץ מטמאים אחרים, אבל טומאת עצמים אין בהם עד שיתלשו לגמרי, וצריכים הכשר לבוא פעם אחת במים לאחר שנדלדלו, ואז מקבלים טומאה לעולם, (ואין לומר שסופם לטמא טומאה חמורה, דאינו מטמא משום אבר מן החי עד שימות, ושמו ישחטנה ואין מיתה עושה ניפול), ואינם מטמאים טומאת אבר מן החי שטמא אדם וכלים כנבילה דכתיב לגבי שרצים שאבר מן החי שלהם ג"כ מטמא "וכי יפול מנבלתם עליו" וכתיב "וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע", חד לאבר מן החי בשרצים, וחד לאבר מן הבהמה, דאינו קרוי נבילה עד שיפול לגמרי. רש"י. ולתוס' "ד"ה דרחמנא) לומדים מדכתיב "כי יפול מהם במותם" ואמרין (לעיל ע"ד.) שמיתה עושה ניפול, וממילא שמעינן דקודם מיתה אינה עושה ניפול.

ואם מתה הבהמה, הבשר המדולדל צריך הכשר, והאבר המדולדל לר"מ מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום אבר של נבילה, ורבי שמעון מטהר.

קכ"ו. מתי הבית טמא כשיש באיסקופתו כלב מת ובתוכו בשר המת - כלב שאכל בשר מת, ומת הכלב (דאם הכלב חי אפילו אם הוא נכנס לבית הבית טהור, דטומאה בלועה אינה מטמאה), והוא מוטל על איסקופת הבית וצווארו לפניו, **לרבי מאיר** אם יש בצווארו רוחב טפח (דבפחות מזה אינו נחשב אהל), הבית טמא אע"פ שאין שם חלל טפח, מפני שהצד העליון מאהיל על הטומאה, וכיון שרחבו טפח הטומאה עוברת לבית דרך פיו, (וכתבו התוס' "ד"ה אם וד"ה אנו) דר"מ לשיטתו דס"ל חוקקין להשלים). **ורבי יוסי** אמר שרק אם הטומאה כנגד המשקוף ולפנים הבית טמא, והגמ' מבארת שרבי יוסי מצריך גם שיהיה בצוואר חלל טפח ולא מספיק שהצוואר עצמו יהיה טפח, ובכאני גוונא הבית טמא אע"פ שהטומאה בחוץ, מפני שהטומאה נמשכת לבית דרך הצוואר. **ולרבי אלעזר** אם הפה לכיוון פנים הבית טהור שאין דרך המאכל לצאת דרך הפה אלא דרך אחוריו, ואם הפה לכיוון חוץ הבית טמא. **ולרבי יהודה בן בתירא** בכל גוונא הבית טמא - ופליג אכולהו, ואין נ"מ אם פיו לפניו או לחוץ, אם הטומאה כנגד המשקוף ולפנים או לחוץ, ואם יש בצוואר טפח או לא, ואף בפיו לפניו טמא אע"פ שאין סופו לצאת משם, דקסבר אף בדרך כניסתה היא מוציאה טומאתה, אי נמי פעמים שהוא מקיא.

קכ"ו. שיטת ר"ש שמאהיל אינו בכלל נוגע, כדמצינו דס"ל שמלא תרווד רקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע שאין נוגע בכולו. עוד אמר רבי שמעון שעצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא ולא באהל (-הלכה למשה מסיני. רש"י. ולתוס' "ד"ה עצם) זה דאורייתא, ורק מה שהנזיר מגלה עליו זה הלכה, וגולל (-דף הניתן על המת) ודופק (-דף הניתן בצידי המת) מטמאים במגע ובאהל ולא במשא נמי הלכה, אבל שאר טומאות הפורשות מן המת מטמאים בין במגע בין במשא בין באהל.

טומאת שרצים

ביצת השרץ וקולית השרץ (-ה' יתירא נדרשת לכמה דרשות, לאסור צירן ורוטבן (לעיל ק"ב), ולעוורויהן כבשרם (קכ"ב:), ולביצת השרץ), אמנם דווקא ביצת המרוקמת מטמאה, דכתיב "הטמאים לכם בכל השרץ" - מה שריץ שריקים אף ביצת השרץ שריקמה. וכתבו התוס' "ד"ה יכול) דהא דפשיטא לן (לעיל ס"ד.) שביצת השרץ שריקמה ואכלה לוקה משום "השרץ השורץ על הארץ", היינו משום שזה פשיטא דאיקרי שריץ, אבל צב ועכבר לא איקרי אי לא קרא דהכא. אי נמי מהכא קים לן התם שלוקה לענין אכילה. ואינה מטמאה אלא בניקבה כחוט השערה אע"פ שלא נגע, דכתיב "הנוגע יטמא" דבעינן שיכול ליגע, ושומר מוציא טומאה, ואם יכניס שער ראשו וזקנו באותו נקב הרי נגע וטמא, שהשער המחובר הרי הוא כבשר, בין שער טהור הנוגע בטומאה, בין שער טמא שנגע בו הטהור טמא.

טומאת עכבר

עכבר היבשה מטמא אף אם ירד לים, דכתיב "השורץ" כל מקום ששורץ.

עכבר שבים (-דג הדומה לעכבר ושמו עכבר) אינו מטמא, דכתיב "על הארץ" (וקמ"ל דלא אמרינן שכל ששמו עכבר יטמא), והא דדרשינן מ"על הארץ" שספק טומאה צפה (-שרץ מת שצף על המים, ויש ספק אם נגע), טהור אף ברשות היחיד, תרי "על הארץ" כתיבי.

גמ"ח אושר בכבוד (ת"א)

בעידודם ובברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים מההודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

לחצטרופות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית

כידוע ישנן כמה יוזמות של גמ"ח חברים המבוססים על הפקדות הורים, כאשר המפקדים זכאים שילוו לבניהם בבא העת.

והדברים ידועים שאין בזה איסור ריבית משום הלוינ ואלוך, וכן ל"ה כאומר לו הלויני ואלוה את בנך שגם זה אסור, שכן כאן הוי כאומר המפקדי הלווה את בני כדי שאלווה לבנך, דכיון שאין כל יחס של הלוואה בין המבטיחים אין שייך בזה כל איסור, דלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלוה.

אלא שעדיין צריך זהירות בזה, שהרי החברים נדרשים להפקיד כספים בגמ"ח בכדי שיהיו זכאים שהגמ"ח ילווה לילדיהם, נמצא א"כ שהגמ"ח אומר הלויני ואלוה את בנך, וזה ודאי אסור שהרי הגמ"ח מתנה את מלווה ע"י הלוואה לבנו של המלוה.

והנה שמענו בשם כמה מומרי ההוראה שהציעו לפתור בעיה זו בכך שקובעים שכספי ההפקדות אינם בעממד הלוואה בגמ"ח אלא פקדון בגמ"ח, ושייכים למפקדים כך שההלוואות הניתנות מכספים אלו לא ניתנות מהגמ"ח אלא מהמפקדים, והגמ"ח אינו אלא מתווך ומתפעל את ההלוואות ופרעונן, ונמצא שהגמ"ח אומר לכל חבר תלווה לבנים של אחרים דרכי ואני אדאג שאחרים ילוו לבנך. והגמ"ח מודיע מראש שאינו אחראי כלל על הכספים אלא בפשיעה, והוא ע"פ המבואר ברמ"א ריש סי' קעו דכל שגם אחריות גביה ואבידה על הנותן אין זו ההלוואה אלא הפקדה, ומקורו בתה"ד סי' שב.

ואף שהגר"א פליג ואוסר אף בלא אחריות כלל, והכי ס"ל למחבר קעו ו, היינו רק עד כמה שיש למקבל תנאה מהכספים המולווים אצלו אבל אם אין לו כל תנאה גם הגר"א מודה בזה כמבואר ברמ"א ריש סי' קעו ובגר"א שם [אם כי שם שהריבית אינה קצובה מותר גם באחריות מקבל וכאן דווקא שקצובה באחריות נותן, מ"מ דון מינה ואוקי באתרה דדוקא כשיש תנאה].

חן אמנם היו שטענו שהגמ"ח נתנה משהות הכספים אצלו שבכך ניתנת לו שליטה על סידור ההלוואות למי שהבטיח לו, מ"מ אי משום הא לא איריא, דאף דכ' הגר"א (קסח סק"ס) דבעי' שלא יהיה לו הנאה כלל וכלל ממתברא שלא אסר הגר"א אלא תנאה המהווה שימוש בכספים כגון להתלמד או להתנאות בהם (ומכשי"כ עצי לבונה קעו על תש"ך סק"ד) אבל כאן מטרת הגמ"ח היא ההלוואות לחברים ואין לגמ"ח שימוש בהם בחייתם אצלו, אלא בהוצאתם בשם המפקדים, ואף שיש תנאה משהות הכספים בגמ"ח מפני השליטה הניתנת בזה לגמ"ח לתפעל את ההלוואות כאמור, מ"מ תנאה כזו שאיננה תנאת שימוש י"ל דאין טעם שמתחמת ייחשוב הכספים בבעלות הגמ"ח, ומודה בה הגר"א. וכן מוכח להדיא מהתרומות המובא בב"י קסח ובש"ך שם סקס"ט ולא פליג הגר"א.

ברם על אף שהדברים נכונים לכשעצמם להלכה ולמעשה, מ"מ לא מובן כלל כיצד אפשר להעמיד היתר זה במציאות של מינו אשר בד"כ אין הכספים מופקדים בבספת הגמ"ח דנימא שאינם של הגמ"ח אלא של המפקדים, אלא הכספים מופקדים בחשבון הבנק של הגמ"ח, והבנק הלא מוציאים לצורך עצמו, באופן שחברי הגמ"ח מפקידים בבנק לזכות הגמ"ח, וזה מחייב את הבנק לגמ"ח ובוה הגמ"ח מחוייב למפקדים בהמתנת זמן, א"כ על כרחך אינה אלא הלוואה דלא שייכא שמירה על ממונ שאינו בעין.

ואף שאינה ממש הלוואה שהרי לא ניתנו הכספים לגמ"ח, מ"מ הגמ"ח חייב מדיון ערב שלוף דוין, שהרי הוא כלווה, ואף דאי"ש כלפי גמ"ח הא דאמרו בב"כ קענ: בהריא תנאה דקסמין עליה, מ"מ בסוגיא שם מוב' שלא הוצרכו לכך אלבי פקדון קבלן דלא חשיב כאילו קיבל אבל ערב שלוף דוין ודאי חשיב כאילו קיבל [אמנם עי' רע"ק ב"מ ע: דמזדד דאינו אלא מדרבנן, ואכמנ"ל]. וביותר שבכאן הבנק חייב לגמ"ח מוכח הפקדת החבר, א"כ הפסד החבר משרשר לגמ"ח.

אמנם אכתי יוכל הגמ"ח לקבוע שההלוואות הניתנות הם בשם המפקדים, היינו שבמתן ההלוואות הגמ"ח פורע למפקדים [לכאן מדיון עבד כנעני, מיהו י"ל טובא אי שייך דין ע"כ בגמ"ח, ועפ"י למואן דתלי דין ע"כ בשלחות ודאי אי"ש כן בגמ"ח א"כ אין נפרעו המפקדים, י"ל שהגמ"ח מוציא את הכספים בתוראת המפקד על דעת שבוה יפטרנו המפקיד מחובו, ומדיון ערב מחוייב המפקיד לפטור את הגמ"ח כמסוכסם, והלווה חייב למפקיד מדיון משתרשי ליה, שהפסד המפקיד את חוב הגמ"ח אלו השתשר אצל הלווה]. מ"מ עד שהכספים יוצאים להלוואות הם בגדר הלוואה לגמ"ח, ובתמורה לכך הגמ"ח מתחייב שילווה את הכספים שלו לבני מופקדים [אמנם בכך יפרע למפקדים עי' דין ערב והם ייחשבו מלווים משום משתרשי ליה כאמור] והתחייבות זו הינה גם בגין הזמן שהכספים ברשות הגמ"ח, שהרי גם אם הגמ"ח לא ישתמש בהם כלל להלוואה מ"מ מחוייב להלוות לבני המפקדים מפני עצם זה שביצעו את דרישתו להפקיד בגמ"ח. והוי אגר נטר, דנטייה זו היא המאפשרת שליטת הגמ"ח על הכספים [והחילוק בין תנאת שליטה לתנאת שימוש לא מוהי אלא אם בכך נוכל להגדיר שהכספים לא מולווים וכאמור זה אין שייך כשמופקדים דרך הבנק], ואף שתצויר קבלת אותה התועלת לגמ"ח ע"י הפקדה אצל שליש במקום הלוואה לגמ"ח ומוכח שהגמ"ח לא משלם על היות הכסף בגמ"ח אף שהמפקיד דורש תמורה לזמן שכספו לא אצלו, מ"מ כל שבפועל הגמ"ח לווה והמפקיד דורש תמורה לכך לכאו' פשוט בדגדר ר"ק היא, וצע"ג.

אם כנים הדברים הרי שאין מוצא אלא אם כספי המפקדים יופקדו על שמם בחשבון נאמנות ולא בחשבון הגמ"ח, כך שהגמ"ח איננו מחוייב למפקדים את כספי הפקדתם אלא הבנק ואל החייב להם. אכן אם יסוכם שהגמ"ח ינכה מערך התמורה למפקדי את כל הזמן שכספו אינו מולווה לאחרים שפיר דמי, דכה"ג ודאי אינו אגר נטר.

מנחם אושר בכבוד (תר"ס)

מנחם אושר בכבוד

חושבים עתיד כהלכה

ביעודם ובכרתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבל שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 |
office@osher-b.org

הגמרא (קכ"ט). שואלת על רבי שמעון דממה נפשך אי מיתה עושה ניפול והרי נתנבל עימה יטמא משום אבר מן החי, ואי אין מיתה עושה ניפול יטמא משום אבר מן הנבילה. הגמרא מתרצת שר"ש קאי ארישא (שלא מתה), ואמר רבי יוחנן שטעמו של ר"ש הוא מדכתיב "אשר יאכל" דווקא אוכל שיכולים להאכילו לאחרים -לענ"ם נחשב אוכל לענין טומאת אוכלין, ואבר מן החי אסור אף לענ"ם.

רבי זירא (קכ"ט): שואל אולי טעמו של ר"ש לטהר הוא כיון שהוא מעורה בבעלי חיים שאין טומאה נוהגת בהם, וכדמצינו שרבי יהודה מטהר יחור של תאנה שנתלש והוא מעורה בקליפה, כיון שהוא מעורה, (וחכמים אומרים שרק אם אינו יכול לחיות הוא טהור). ואמר רבי אסי שהילפותא הנ"ל היא הטעם של ר"ש למה דם הבהמה אינו מכשיר (כדלהלן), והגמ' דוחה ששם רבה ורבי יוחנן ביארו באופנים אחרים.

ולכן מבארת הגמ' שר"ש חולק וסובר שאם מתה הבהמה הבשר טהור אף אם הוכשר ע"י מים, דכתיב "אשר יאכל" דבעינן שיכולים להאכילו לאחרים.

ואם נשחטה הבהמה
שאין השחיטה מתירה את המדולדל לא לישראל ולא לבני נח, לר"מ דם הבהמה מכשיר, ולר"ש אינו מכשיר.

ו' שיטות בביאור מחלוקתם:

לרבה
שניהם סוברים שיש יד להכשר, ונחלקו אם בהמה כולה נעשית יד לאבר אחד להכשירו. וכתבו התוס' (ד"ה ומו) שרבה יכול לסבור שלר"ש שחיטה מכשרת ולא דם, וה"ק אין בהמה נעשית יד לאבר הא אם נעשית יד לאבר היה מוכשר משחיטת בהמה אע"פ שהוא אסור באכילה מדרבנן, וכן סוברים כל האמוראים דלהלן, מלבד ר' אחא דאמר בתקנתא דהדם בין סימן לסימן קמיפלגי, שלדבריו הדם מכשיר, וצ"ל דרב אחא לא שמיע עליו ברייתא דלעיל (ל"ו). דשמעינן מיניה דלר"ש שחיטה מכשרת ולא דם, ואילו שאר האמוראים ידעו ברייתא זו. (ורבה מסתפק (קכ"ח). לר"מ דס"ל בהמה נעשית יד לאבר בשחיטה לענין הכשר, האם בהמה בחייה היא יד לאבר שהוכשר במים לאחר דלדולו, שהאבר מקבל טומאה, האם כשנגעה טומאה בבהמה היא מעבירה את הטומאה לאבר מדיון יד אע"פ שהבהמה לא מקבלת טומאה, כמו שעצם שעליה בשר מעבירה טומאה לבשר אע"פ שעצם בלי בשר לא מקבלת טומאה, או לא דכיון דבעלי חיים לא מקבלים טומאה, הם לא נעשים יד. והקשו התוס' (ד"ה בהמה) שהרי כל יד לא מקבלת טומאה ומי"מ היא מעבירה טומאה, ותריצו דשאר ידות אינם מקבלות טומאה משום שאינם אוכל, אבל בעלי חיים אף אם הם אוכל כגון פן פקועה יש מ"ד (לעיל ע"ה), שאינם מקבלים טומאה).

לאב"י
אין טעמים משום יד, דלכו"ע אין בהמה נעשית יד לאבר אחד, אלא נחלקו אם כשאוחז בקטן ואין הגדול עולה עמו אבל כשאוחז בגדול הקטן עולה עמו הרי הוא כמווה והכל נחשב לדבר אחד, וכן סובר רבי יוחנן, וכדמצינו שרבי יוחנן הקשה איר יתכן שלר"מ אם אוחז בקטן ואין הגדול עולה עימו הרי הוא כמווה, והרי ר"מ אמר שאוכל תרומה שנפרס ומעורה במקצת, אינו מעביר טומאה (באותה רמת טומאה, ולטומאה פחותה שליש אינו עושה רביעי בתרומה, ודין זה נאמר לגבי טבול יום) אם אוחז בקטן ואין הגדול עולה עימו, בין בטבול יום בין בשאר טומאות (לרבי), דמה נחשבש נגיעה בשאר טומאות נחשב נגיעה גם בטבול יום, ואמר רבי יוחנן שצריך להחליף את השיטות באוכל שנפרס. רבינו תם (תוד"ה רבי מאיר) גורס ר"מ אומר אם אוחז בגדול וקטן עולה עמו הרי הוא כמווה, רבי יהודה אומר אם אוחז בקטן וגדול עולה עמו הרי הוא כמווה. ולפ"י קשה מה הקשה רבי יוחנן ר"מ אדר"ם.

לרבא
(קכ"ח). לכו"ע בהמה נעשית יד לאבר, ונחלקו אם יש יד להכשר כמו שיש יד לטומאה או לא.

לרב פפא
לכו"ע יש יד לטומאה ולהכשר, אלא ששחטה קודם שחשב להאכילה לעכו"ם, ונחלקו אם יש הכשר לפני שחשב עליו לאכילה, וכדאיתא בברייתא שר"ע אמר שחלב שחווטה בכפפים שאין דרך לאוכלו שם (מפני שהעם מועט ויש להם הרבה בשר, משא"כ בכרכים שהעם מרובה אוכלים אותו ע"י הדחק, אי נמי בני הכפפים עניים הם ולכן אין דרכם לאוכלו, משא"כ בני הכרכים שהם עשירים), צריך מחשבה ואין צריך הכשר, שכבר הוכשר בשחיטה אע"פ שההכשר קדם למחשבה, ואמר לו רבי יהודה לימדתנו רבינו שעולשין שליקטן והדיחן לבהמה, ונמלך עליהם לאדם, צריכים הכשר שני מפני שקדם הכשר למחשבה, וחזר בו ר"ע.

לרב אחא בריה דרב איקא
מיירי שנתקנה הדם בין סימן לסימן, ונחלקו אם זה דם שחיטה כיון שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, או שזה דם מכה כיון שאינה לשחיטה אלא לבסוף.

ולרב אשי
לכו"ע יש יד להכשר ובהמה נעשית יד לאבר, אי נמי אוחז בקטן ואין גדול עולה עימו הרי הוא כמווה, ומיירי שניתז הדם על האבר ולא נתקנה, ונחלקו אם השחיטה מכשרת כדס"ל לר"ש לעיל (ל"ו), וכיון שהשחיטה אינה מועילה לאבר להתירו באכילה אינה מכשרת, (ואע"פ שהיא מועילה לטהרו מידי נבילה, טעם הכשר שחיטה אינו אלא בגלל שהשחיטה מתירה באכילה), או שהדם מכשיר והרי הוכשר.

טומאת אוכלין בפירות יבשים-

לשמואל תאנים שצמקו באיביהן מטמאים טומאת אוכלין, והתולש מהם בשבת חייב חטאת אם לא יבשו עוקציהם, דלענין שבת הם נחשבים מחוברים. וכן מבואר מדתני במתני' שאברים המדולדלים אין בהם דין אבר מן החי דמחוברים הם, ואפ"ה הם נחשבים כתלושים לענין שהם מטמאים טומאת אוכלין.

בברייתא איתא שירקות שצמקו באיביהן כגון כרוב או דלעת שכשהם יבשים הם כעץ בעלמא ואינם ראויים לאכילה, אינם מטמאים טומאת אוכלין שהרי אינם אוכל, ואם קצצם ע"מ לייבשם מטמאים טומאת אוכלים, אבל אם ייבשם אינן מטמאים טומאת אוכלין, דעץ בעלמא הם.

הגמרא אומרת שאין לדייק מהברייתא כשמואל שדווקא כרוב ודלעת שייבשם אינם מטמאים כיון דלאו בני אכילה נינהו, אבל שאר פירות מטמאים, אע"פ שייבשם בלא עוקציהם, ד"יל שייבשם הם ועוקציהם שאף לענין שבת הם נחשבים תלושים, וקמ"ל שאף בקצצם לחים ע"מ לייבשם מטמאים אע"פ שאינם עומדים למאכל.

ענף שנתלש מהאילן, פירותיו כתלושים לכל דבריהם אפי' כשהם לחים.

יד לטומאה בשני חצאים שרק אחד ראוי לקבל טומאה

קכ"ח. קישות שנטעה בעציץ
שאינו נקוב שהיא כתלושה ומקבלת טומאה כשאר אוכלין, ואם היתה טמאה היא נשאת בטומאתה, וגדלה ויצאה נופה מחוץ לעציץ ונוטה על הארץ ויונק מריח הארץ דרך האויר והוי כמחובר, לת"ק כולה טהורה מפני שהיא חוזרת ויונקת מהנוף הנוטה מחוץ לעציץ. (ואף שאילן שבארץ ונופו נוטה לחוץ לארץ בתר עיקרו אזלינן [גיטין כ"ב]), התם מרובה יניקתו במקום העיקר, אבל בעציץ אין יניקת השורשים בעיקרו מרובה, וממילא אין הנוף יונק מן העציץ. תוד"ה קישות). ולר"ש הקישות שבפנים טמאה ומה שיצא לחוץ טהור. (ואף שבעציץ נקוב אמרינן (שבת צ"ה): דלר"ש הוי כמחובר לענין הכשר זרעים, ומסתמא הוא הדין לענין טומאה, התם עי' הנקב הכל נחשב מחובר, אבל הכא מה שבפנים לא נחשב מחובר עי' מה שיוצא לחוץ. תוד"ה אלא). ואב"י מסתפק אם לר"ש הקישות שבחוץ נעשית יד לקישות שבפנים להביא לה טומאה. תיקו.

המשתחוה לחצי דלעת, אסורה בהנאה משום עבודה זרה, ולר"ש איסורי הנאה אין מטמאים טומאת אוכלין דבעינן אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים. ואף שעבודה זרה מטמאה כשרץ, ולר"ע כנדה, היינו מדרבנן. ורבי ירמיה מסתפק אם המוחצית האסורה נעשית יד לחברתה שאם נגעה בשרץ היא מעבירה טומאה דאורייתא לחצי שראוי לקבל טומאה לעשותו ראשון כאילו נגע אותו חצי עצמו בטומאה, (ושניה פשיטא שלא נעשית, שהרי החצי הראשון לא נטמא). לישנא אחרניא הספק הוא לענין טומאת עבודה זרה, דזו שנעשית עבודה זרה הרי היא כשרץ, והספק הוא אם חציה השני הוא יד והנוגע בו כנוגע בעבודה זרה, או שאינו נעשה יד וטהור, וכמון שלא הוכשרה דאין עליה תלודת אוכל לקבל טומאה מחברתה, אי נמי הוכשרה ונעשית ראשון והנוגע בה הוי שני, האם נעשה האוכל יד לאוכל אחר או לא. (והתוס' (ד"ה הרי) סוברים כפירושו הראשון של רש"י, דלענין יד מוכח בכל הסוגיא שאוכל נעשה יד לאוכל). תיקו.

קכ"ח: יחור תאנה שנתלש רובו
והקליפה עדיין מחוברת, רבי יהודה מטהר את הפירות דאכתי מחובר הוא, (והא דאיתא לעיל (קכ"ז): שתאנים שצמקו באיביהן מטמאים טומאת אוכלין, אתאי דלא כרבי יהודה, אי נמי צמקו לא הוי אפילו כמעורה. תוד"ה רבי יהודה). ולחכמים זה תלוי אם הענף יכול לחיות ע"י החיבור דאז הוי מחובר וטהור, או לא ואז הוי תלוש וטמא. ורב פפא מסתפק אם ענף שיכול לחיות נעשה יד לענף שאינו יכול לחיות שנתלש מענף זה והקליפה עדיין מחוברת ואינו יכול לחיות והוי תלוש, והראשון יכול לחיות, האם זה שיכול לחיות נעשה יד לתלוש והוא מעביר טומאה לתלוש. אי נמי אם יחור זה אינו יכול לחיות, האם האילן נעשה יד להביא טומאה לפירות שביחור. תיקו.

אבן שבין ב' בתים שנולד בה נגע, חולץ את כולה בסוף השבוע של ההסגר, כדכתיב "וחלצו את האבנים", ואין די לחלוץ חציה דכתיב "אבן" כמות שהיא בין גדולה בין קטנה, ואם הוחלט הבית ובא לנותצו, נותץ רק את החצי המנוגע, דכתיב "ונתץ את הבית" ולא

שני בתים. ורבי זירא מסתפק אם החצי שאינו מנוגע נעשה יד לחצי המנוגע לטמא באהל את בית חבריו, דאבן המנוגעת מטמאה באהל דכתיב "והבא אל הבית". תיקן.

טומאת אבר ובשר מן החי

אבר מן החי מטמא דכתיב "וכי ימות מן הבהמה", (ואף דילפינן מזה שטריפה ששחטה אינה מטמאה, הוה מצי למיכתב "מבהמה").

בשר מן החי אינו מטמא, לרבי יוסי הגלילי המקור הוא מדכתיב "וכי ימות מן הבהמה" – כמיתה שאינה עושה חליפין -חוזרת לקדמותה, ובשר אם יתלוש אותו יעלה בשר אחר תחתיו. ור"ע לומד דין זה מ"בהמה" דבעינן שיהיה בו גידים ועצמות כבהמה, ונ"מ שלר"ע אף כליות וגיב שפתיים אין בהם טומאת אבר מן החי, אף שאינם עושים חליפין, ולריה"ג יש בהם טומאת אבר מן החי כשהם שלימים (תוד"ה כוליא). ולרבי בעינן בשר גידים ועצמות, ונ"מ שלרבי ארכובה הנמכרת עם הראש שאין בה בה בשר כלל אלא גידים ועצמות, אינה מטמאה באבר מן החי כיון שאין בה בשר, אבל לר"ע הרי זה אבר, ולריה"ג הרי אינה עושה חליפין. וכתבו התוס' (ד"ה בין) שלריב"א בארכובה ארכובה מטמאה באבר מן החי לכו"ע אע"פ שאין עליה בשר, דכיון שבגמרא כך לא גרעה משאר אברים, והגויסא בגמרא היא 'איכא בנייהו בשר', והיינו בשאר אברים שהיה עליהם בשר והוטר.

וכן נחלקו רבי יוסי הגלילי ור"ע ורבי לענין **בשר הפורש מן השרצים** שאבר מן החי נוהג בהם, שרבי יוסי הגלילי דורש מ"במותם" שיהא כמיתה שאינה עושה חליפין, ור"ע דורש מ"שרץ" שיהא בו גידים ועצמות, ורבי דורש מ"שרץ" שיהא בו בשר גידים ועצמות, ונ"מ כנ"ל, וקמ"ל שבין שרץ שמטמא בכעדשה, ובין בהמה שמטמאה במשא, אינם מטמאים מחיים -בבשר מן החי.

בשר הפורש מאבר מן החי אינו מטמא שהרי אפילו בשר הפורש מן החי אינו מטמא אא"כ הוי אבר עם הגידים והעצמות, אבל בשר הפורש מאבר מן הנבילה מטמא דהא איכא כזית נבילה.

קכ"ט. החותך כזית בשר מאבר מן החי (בתוספתא לא גורסים כזית, וכגון דאיכא כביצה), ואח"כ חשב עליו להאכילו לעובד כוכבים, טהור, שהרי בשר הפורש מאבר מן החי טהור, ולא נגעה בו טומאה אחרי שחישב עליו. אבל אם חשב לאוכלו ואח"כ תחתו, בברייתא איתא שטמא כיון שהוא קיבל טומאה מהאבר השלם. רבי זירא ורבי אסי שאלו הרי טומאת בית הסתרים אינה מטמאה. וענה רבי אבא בר ממל שהברייתא כר"מ דס"ל (לעיל ע"ב) שטומאת בית הסתרים מטמאה. ושאל רבי אסי שהרי גם לר"מ טומאה שצריכה הכשר אינה מטמאה בבית הסתרים, ורבא מעמיד בשהוכשר קודם שנתח. ורבה בר רב חנן אומר שכיון שהבשר מטמא טומאה חמורה לטמא אדם וכלים נבילה אגב אביו, אינו צריך הכשר דהכשר נאמו בזרעים שאין סופם לטמא טומאה חמורה. וענה לו רבא שכאן טעון הכשר כיון שהוא משמש לטומאה חמורה אינו משמש לה בתורת אוכל אלא מעשה עץ בעלמא, דאין האבר מטמא אלא כשיש בו בשר גידים ועצמות, ולא היה בו תורת אוכל, ועכשיו שנעשה אוכל פנים חדשות באו לכאן.

באיזה עוד דינים אומרים 'מעשה עץ שימש' - כופת שאור שייחדה לישיבה בטלה מתורת חמץ, ומבואר שאינה אוכל, ומטמאה אם ישב עליה הזב. תקרובת עבודת כוכבים של אוכלין מטמאים באהל. אוכלין שחיברום לכלים ככלים דמו ואם נגעה טומאה באוכל נטמא הכלי. חלב נבילה של בהמה טהורה שאינו מטמא כנבילה, ולענין לקבל טומאה מנבילה או משרץ בכפרים שעמם מועטים וחלב אינו בר אכילה אפילו לעכו"ם אלא ע"י הדחק צריך מחשבה לעשותו אוכל, ומטמא אגב כוליא מפני שהוא שומר את הכוליא הטמונה בו. בית שסייכו בזרעים כגון בשיבילים טהרו מפני שנעשו אהל, ואם יש צרעת בבית הכתלים והאהל מטמאים אדם וכלים. (וכתבו התוס' ד"ה בית) שמכאן קשה על רבינו שמואל (סוכה י"ג), דאיתא התם שירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח אין חוצצין בפני הטומאה אבל מביאין את הטומאה ופוסלין הסוכה משום אויר, והיינו שהם פוסלים בשלשה כאויר ולא בארבעה כסכך פסול, מאי טעמא כיון דכי יבשי נפלי כמאן דמפרשי דמו, ופירש רבינו שמואל דהא דקאמר מאי טעמא לאו אאין חוצצין בפני הטומאה קאי, משום דהוי אוכל ומקבל טומאה ואין חוצץ בפני הטומאה, אלא אפוסלים את הסוכה קאי, וקשה לפירושו דהכא משמע דבטלי לגבי בית ולא מקבלי טומאה. אך י"ל דפירש ד'אין חוצצין' לא מיירי כשסייך בהם).

אביי אומר שטומאת כל הנ"ל אינה דאורייתא, דאל"כ מצינו אוכל שמטמא טומאה חמורה ואנן אמרינן מה זרעים שאין סופם לטמא טומאה חמורה וכו'. (והקשו התוס' ד"ה טומאתה) שאם כופת שאור אין טומאתה מדאורייתא, אין מותר להניחה בביתו בפסח). והגמרא דוחה דשאני התם שהם משמשים כמעשה עץ ובטלו מתורת אוכל.

קכ"ט: אבר או בשר המדולדלים באדם
טהורים ד"כי ימות" כתיב, ואם האדם מת, הבשר המדולדל טהור דמיתה עושה ניפול, ובשר הפורש מן החי טהור כרבי יהושע ור' נחוניא דלהלן, והאבר מטמא משום אבר מן החי שמטמא במגע ובמשא ובאהל, ואינו מטמא משום אבר מן המת. ונ"מ בכזית בשר או עצם כשעורה שפרשו, שר"א מטמא בכזית בשר הפורש מאבר מן החי, ורבי נחוניא בן הקנה ורבי יהושע מטהרים, ובעצם כשעורה הפורש מאבר מן החי, רבי נחוניא מטמא, ור"א ורבי יהושע מטהרים, ובטעמי התנאים איתא בעדיות (י ג') שרבי אליעזר מרבה טומאת בשר מטומאת עצמות, שהבשר נוהג בנבילות ובשרצים משא"כ בעצמות, ור' נחוניא מרבה טומאת עצמות מטומאת בשר שהבשר הפורש מן החי טהור ואבר הפורש ממנו והוא כברייתו טמא, ור' יהושע מטהר בשניהם אף ששניהם טמאים במת, דשאני מת שיש בו רובע ורוב ורקב, דרובע הקב עצמות מת טמאים באהל ורוב בניינו או רוב מניינו מטמא ומלא תרווד רקב מטמא באהל, משא"כ חי שאין בו רובע ורוב ורקב.

איתא במתני' שר"ש מטהר. י"מ שר"ש סובר שאף אבר שאינו מדולדל אינו מטמא משום אבר מן המת אא"כ יש בו כזית בשר שאז הוא מטמא משום בשר, וכן סובר ר"א, (ולרבי יהושע יש טומאה באבר מן המת, שהרי אם אדם חי שהוא טהור אבר הפורש ממנו טמא, כ"ש מת שהוא טמא שאבר הפורש ממנו יהיה טמא, וכמו שאם כתוב במגילת תענית שאין להספיד בפסח קטן כ"ש שאין להספיד בפסח גדול). עוד יש לפרש שנחלקו בכזית בשר ובעצם כשעורה, דת"ק סובר כרבי יהושע דמטהר לקמן בין בבשר הפורש, בין בעצם הפורש מן החי, דהא ס"ל כרבי יהושע דמטמא באבר מן המת, וכנ"ל.

הזרוע והלחיים

מתי חייבים בזרוע לחיים וקיבה

כאשר שוחטים בהמת חולין צריכים לתת לכהן זרוע לחיים וקיבה, כדכתיב "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זובחי הזבח אם שור אם שה, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה", ומתנות אלו (שהם מכ"ד מתנות כהונה, ונקראים 'מתנות' בסתמא) הם חולין גמורים (כמעשר ראשון ומעשר עני, ולא כתרומה ומעשר שני). ופרק זה (ק"ל – קל"ד): עוסק בדיני מתנות אלו.

ק"ל. זרוע לחיים וקיבה
נוהגים בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית.

זרוע לחיים וקיבה נוהגים בחולין אבל לא במוקדשין. ואף דאיכא למימר ומה חולין שפטורים מחזה ושוק חייבים בזרוע לחיים וקיבה, הא כתיב בחיוב קדשים בחזה ושוק "ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם" - אין לו אלא מה שאמור בענין. ואי לאו קל וחומר, אע"ג שדין זרוע לחיים וקיבה נאמרו בסתמא ולא דווקא בחולין, הוה אמינא דדבר הלמד מעניינו הוא דמיירי קרא בחולין, דכתיב לעיל מיניה "ראשית גז צאנך תתן לי", וראשית הגז אינו נוהג במוקדשין כדלהלן קל"ה. (תוד"ה הזרוע). וליכא למיפרך מה לחולין שחייבים בבכורה, דאיכא למילף מזכרים שפטורים מבכורה שכן אינם יולדים, מה לזכרים שכן חייבים בראשית הגז (-לתת לכהן דבר מועט בכל פעם שהוא גוזז צאנו), תיישים זכרים שאין בהם לא בכורה ולא ראשית הגז 'וכיחו, מה לתיישים שכן נכנסים לדיר להתעשר, ואף זקנים נכנסו לדיר להתעשר, לקוח (-שלקח עשרה טלאים מן השוק) ויתום (כגון זה פירש למיתה וזה פירש לחיים) 'וכיחו, (וה"ה דמצי למימר כלאים וטריפה וכדו' (בכורות נ"ז). שאין נכנסים לדיר להתעשר. תוד"ה תיתי), ואין לומר מה ללקוח ויתום שמינם נכנס לדיר להתעשר, שהרי גם קדשים מינם נכנס לדיר להתעשר.

קדשים שקדם מום קבוע להקדש ונפדו
שהרי הם כמקדיש עצים ואבנים לדמיהם ואין בהם קדושת הגוף, וע"י פדיון הרי הם כחולין גמורים, וחייבים בבכורה (וקסבר האי תנא שלפני שנפדו קדושת דמים מדחה מן הבכורה, דאין בכורה חלה על בכורה. בכורות י"ד), ובמתנות, ויוצאים לחולין לגמרי ע"י פדיונם להתיר בהם גזיה ועבודה, וולדן אפילו אם נתעברו לפני פדיונם וילדו לאחר פדיונם

(דאם ילדו לפני הפדיון וולדס אסור), וחלבן מותרים לאחר פדיונם, והשוחטם בחוץ פטור, ואין עושים תמורה אפילו קודם פדיונם, ואם מתו יפדו אע"פ שאינם ראוים אלא לכלבים ואין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים דכתיב "ואכלת" ולא לכלבין, דין זה נאמר בקדם הקדשם למומם ולא בקדושת דמים, ועוד אשמועינן דלא בעינן העמדה והערכה, וקסבר קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה, דכתיב בפדיון קדשים שנסתאבו לאחר כך "והעמיד את הבהמה", וכיון דמתה אי אפשר להעמידה, חוץ מבכור ומעשר בהמה שאע"פ שקדם מום קבוע להקדש חלה עליהם קדושה גמורה והם נאכלים לכהן, אלא שאין ראויים ליקרב.

אבל **קדשים שקדם הקדשם למומם**, או שהיה מום עובר לפני ההקדש דכמאן דליתיה דמי ואחרי ההקדש נולד בהם מום קבוע, ונפדו, פטורים מבכורה ומתנות דכתיב בהו "כצבי וכאיל", ואסורים בגזיה ועבודה וולדס אם נתעברו לפני פדיונם אפילו אם ילדו לאחר פדיונם וחלבם אסור לאחר פדיונם, דכתיב בפסולי המוקדשין לאחר פדיונם "תזבח" ולא גזיה, "ואכלת" ולא לכלבין, "בשר" ולא חלב. והשוחטם בחוץ קודם פדיונם חייב אע"פ שאינם ראויים לפתח אהל מועד כיון שהם בעלי מומין, והגמרא (שם ט"ו). מעמידה במום בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאמר אם עלו לא ירדו, ועושים תמורה קודם פדיונם, ואם מתו מעצמם יקברו או משום דבעינן העמדה והערכה, או משום דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים.

חולין פטורים מחזה ושוק, ואין ללמוד ק"ו מקדשים שהרי חולין חייבים בזרוע לחיים וקיבה משא"כ קדשים דכתיב בחזה ושוק "אותם" ולא מתנות. שהרי חזה ושוק טעונים תנופה "לפני ד' ", וא"א להכניסם משום דקמעייל חולין לעזרה בדבר שאין בו צורך גבוה. וכתבו התוס' (ד"ה אי) שהאיסור להכניס חולין לעזרה הוא רק כשעושה כעין עבודה, כתגפת חזה ושוק, או הבאת לחם חולין לצורך תודה, אבל בלאו הכי מותר כדמצינו (מנחות כ"א:): שמותר לאכול קרבנות בעזרה עם תבלין של חולין.

האם יש במתנות כהונה חיוב ממון

ק"ל: רב חסדא
אומר שהמזיק מתנות כהונה שהשליכם לאור או לים לפני שנתנם לכהן **או שאכלם** פטור, דכתיב "וזה יהיה משפט הכהנים" זה משמע בעודם קיימות ולא אחרים, או משום דהוי ממון שאין לו תובעים שאם יתבענו בדין יאמר שהוא נתן לכהן אחר. (ונ"מ בין התירוצים, דל"ק אינו חייב אפילו בדיני שמים, ול"ב בדיני שמים חייב. תוד"ה ואב"א). והלכה כרב חסדא. (קל"א:).

איתא בברייתא "וזה יהיה משפט הכהנים" מלמד שהמתנות דין. הגמרא מבארת שלרב חסדא אין הכונה שאפשר להוציאם בדיינים, (ואין לומר דמיירי בבאו ליד כהן וזכה בהם ואח"כ גזלם ממנו דהוי כגזול גלימתו, דזה פשיטא), אלא הכונה שהדיינים אומרים שיתן לחבר ולא לעם הארץ, דכתיב "ויאמרו לעם ליושבי ירושלים לתת מנת (-חלק כהונה) לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ד' ", (אמנם אם אין כהן חבר, או שאינו רוצה לקבל, יתן לעם הארץ ולא ימתין עד שיזדמן לו חבר. תוד"ה מנין). והא דאיתא בברייתא שרבי יהודה בן בתירא אומר שהמתנות הם 'דין', אבל חזה ושוק אינם 'דין' דכתיב "זה", מיירי בבאו ליד כהן בטיביליהו שהבהמה היתה מונחת אצלו שלימה וזכה במתנות מן ההפקר, וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמין, ולכן הוא זכה במתנות שכל הכהנים שוים בהם, אבל חזה ושוק אינם אלא לאותו בית אב ולא מהני.

איתא במתני' בעה"ב
עשיר **שהיה עובר ממקום למקום** וצריך ליטול לקט שכחה ופאה בשביל מזונותיו, נוטל כיון שעכשיו הוא עני, וכשיחזור, לרבי אליעזר חייב לשלם (דתני 'ישלם' דמשמע בעל כרחו. רש"י. וילתוס' (ד"ה תנא) לשון ישלם משמע נמי מדעתו, או צאת ידי שמים, וכונתו הגמרא שללישנא דהוי ממון שאין לו תובעים אין לחייב לר"א אפילו לצאת ידי שמים, כיון שלקחם בהיתר מפני שהיה אז עני, ורק במזיק מתנות כהונה או שאכלם באיסור חייב לצאת ידי שמים), ולחכמים כיון שהיה עני באותה שעה פטור. הגמ' אומרת שמשמע מדברי חכמים שאם היה עשיר היה חייב לשלם, ולרב חסדא צ"ל שאינו חייב לשלם מדינא אלא ממידת חסידות.

איתא בברייתא שבעה"ב שאכל את פירותיו טבלים, וכן לוי שאכל את מעשרותיו טבלים -בלי להפריש תרומת מעשר, פטורים מן התשלומין, דכתיב "אשר ירימו" - אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך. (ואף דקרא מיירי קודם הרמה, דריש מודסמך ירימו אצל לד' לומר לך שאין לגבוה בהן אלא משעת הרמה, אי נמי משום דקאי אקרא דסמך ליה "ואיש כי יאכל קודש" דמיירי לאחר הרמה. תוד"ה אין). הגמרא מדייקת שאם אכלום לאחר שהופרשו, יכול להוציאם בדיינים, ואומרת שלרב חסדא

צ"ל דאתו לידיה בטיבלייחו -שהופקד טבל אצל הכהן, וכמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמין זוכה בהם מן ההפקר. ל"א שמסר לו את הטבל כדי לזכות בתרומה שבו. (וכתבו התוס' (ד"ה דאתו) ש'משעת הרמה' היינו בדאתו לידיה אפילו בטיבלייחו). וחזוה ושוק אין יכול להוציאם אפי' בכהאי גוונא, דכתיב "וזה".

קל"א. חיוב משתרשי במתנות כהונה-
אם בית המלך לקחו את גורנו בשביל חוב ממון קצוב, חייב לעשר ממקום אחר ולתת לכהן, שהרי הוא כמזכר. ולרב חסדא אין זה חיוב ממון כמזיק, אלא מדין משתרשי ליה שהוא משתכר במעשר, וזה חיוב בעלמא כשאר חיובי מעשרות, ואינו יוצא בדיינים. (אבל באוכל אין הכרח שהיה אוכל במקום זה דבר אחר, דאפשר שהיה מתענה. תוד"ה שאני). ואם לקחו את גורנו באנפרות בלא סיבה פטור מלעשר.

המוכר בני מעיה של פרה והיה שם את הקיבה, צריך הלוקח לתת אותה לכהן ואינו מנכה למוכר מהתשלום כיון שהלוקח ידע שהיא שם ולא מכר לו אותה, אבל אם מכר לו לפי משקל, הלוקח חייב לתת את הקיבה לכהן שכיון שהגזל אצלו צריך להשיב, והמוכר מנכה לו מהדמים בעל כרחו כיון שמכר דבר שאינו שלו. (מתני' קל"ב). הגמרא אומרת שדין זה הוא גם לרב חסדא כיון שהקיבה בעין. שיטת רב (קל"ד). שדין זה הוא דווקא כשהלוקח שקל בעצמו שכיון שהטבח לא נגע בהם ולא גזלם אין הכהן יכול לתובעם ממנו, ולכן הלוקח נותנם לכהן ותובע דמיהם מהטבח מפני שהטבח היה צריך ליתנם לכהן, דאם הטבח עצמו שקל יכול הכהן לתבוע גם את הטבח שאם הם בעין יחזר עליהם ויתנם לו, ולרב אסי אפי' כשהטבח שקל התביעה היא מהלוקח. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו בגזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אדם אחר ואכלו, אם יכול לגבות משניהם כשיטת רב חסדא שכיון שאכלם לפני יאוש שהם עדיין ברשות הבעלים בכל מקום שהם הוו ליה גזלן, או שיכול לתבוע רק מהגזלן. (והקשו התוס' (ד"ה דמור) שמבואר בב"ק (ק"א): שכשהדבר בעין כולם סוברים כרב חסדא, ואי אינם בעין, הא המזיק מתנות כהונה או שאכלם פטור). דיי"ל שלכו"ע יכול לתבוע גם ממני שאכל, והמחלוקת היא אם שייך גזילה במתנות כהונה שמי שגזלם חייב לשלם עליהם בתורת גזלן, וממילא אם הכהן רצה הוא יכול לדון עם הראשון, או לא שכל זמן שהם בעין החוב מוטל על מי שהם אצלו, והראשון לא נעשה גזלן עליהם.

תשעה מתנות כהונה הם נכסי כהן והם תרומה ומעשר וחלה וראשית הגז ומתנות והדמאי והביכורים והקרן והחומש, (-בספרים איתא ט"ו מתנות כהונה שכולן נכסי כהן לעשות בהן כל צרכיו, וכולם כלולים בתשעה, דתרומה כוללת גם תרומות מעשר והדמאי והחלה, ובכור ופדיון הבן ופדיון פטר המור נחשבים אחד, וקרן וחומש דגזל הגר (שנשבע לו ומת הגר ואח"כ הודה ונשבע לשקר) נחשבים אחד, ולקמן (קל"ג): חשיב כל כ"ד מתנות כהונה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה הכי) דלא חשיב הכא אלא אלו שאסורים לזרים והם ממון כהן, וכו"מ חשיב מתנות אע"פ שהם מותרות לזרים, משום דטבלי ודמו לתרומה כדלקמן (קל"ב):. ואף שאין הלכה כך, מ"מ יש איסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה. אי נמי לא חשיב אלא מידי דבר אכילה, ובכור לא נחשב בר אכילה כיון שהוא צריך שחיטה). לרב חסדא אינם נכסי כהן לענין שיכול להוציאם בדיינים, אלא כדתנן שהם נכסי כהן לענין שיכול לקנות בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלם בחובו ואשה נוטלתם בכתובתה, ולקנות בהם ספר תורה אע"פ שאינו לאכילה ואינו דבר שמביא לאכילה.

חיוב נתינה במתנות עניים, ואם עני חייב בהם-
מתנות עניים שבכרם הם הפרט והעוללות (דכתיב "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט" ועוללות היינו שאין לה לא כתף ולא נטף, ופרט אלו ענבים הנושרים בשעת בצירה) והשכחה (דכתיב "כי תבצור כרמין לא תעולל אחרין" דכתיב "לא תשוב לקחתו" והיינו מה שלאחריו ולא מה שלפניו), והפאה (גזירה שוה אחרין אחרין מזית וכדלהלן). ובתבואה לקט (-הנושר בשעת קצירה) שכחה ופאה (דכתיב "ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך" וגו', וכתיב "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה"). ובאילן השכחה והפאה (דכתיב "כי תחבוט זיתך לא תפאר אחרין" – שלא תטול תפארתו ממנו כלומר שלא תטול כל פארו). וכל מתנות אלו אין בהם טובת הנאה לבעלים -אין בידם לתתם לכל מי שירצו אלא כל הקודם בהם זכה, (כיון דכתיב בהו עזיבה שצריך להניחם הפקר ולא לחלקם, וכן היכא דכתיב "היהו" היינו בעזיבה, דמשמע בהוויתו יהא, דלא כתיב נתינה), ואפי' עני מוציאים אותם מידו אם יש לו כרם או תבואה או אילן כופים אותו לתת, (דכתיב "לא

תלקט לעני" – להזהיר עני על שלו), אבל מעשר עני הואיל ומתחלק בתוך ביתו -לאחר שהכניס תבואתו לביתו, יש בו טובת הנאה לבעלים שבידו ליתנו לאיזה עני שירצה, וחבירו אומר לו הילך סלע זה ותן כל מעשרותיך לקרובי העני, וטובת הנאה היינו דבר מועט, (לתוס' (ד"ה מעשר) עד הפסח שהוא זמן גשמים מחלקו בתוך הבית, ובוהו יש לבעלים טובת הנאה, ובימי הקיץ מניחו בחוץ בגרנות והעניים באים ונוטלים אותו, ובוהו אין לבעלים טובת הנאה. עוד כתבו התוס' (ד"ה יש) שדבר שיש בו טובת הנאה לבעלים, אפילו בא עני ולקחו מוציאין מידו, ודבר שאין בו טובת הנאה לבעלים לקחו אין מוציאין מידו, אך אם בא לבקשו אינו חייב לתת לו), דכתיב ביה נתינה – ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה", ואפי' עני מוציאין מידו (גזירה שוה לגר לגר מלקט), ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקיבה, אין מוציאין אותם לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי, (ולענין להוציא מלוי לכהן עיין לקמן).

דין כהנים ולויים במתנות כהונה

חיוב לוי במתנות כהונה-
כתיב "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם... הזרוע והלחיים והקיבה". רב מסתפק אם לויים הם בכלל "עם" וא"כ הם חייבים לתת לכהן, או שאינם בכלל "עם" וא"כ יכולים לתת להם את הזרוע לחיים וקיבה. ומכח זה אמר רב שמספק אין מוציאים מהם את שלהם דהם פטורים משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה, אבל אין להם לחטוף את המתנות. אמנם ראשית הגז דלא כתיב "עם" ותרומה ותרומות מעשר וחלה לויים חייבים לתת לכהן. והלכה כרב שאין מוציאים מידם.

קל"א: מסקנת הגמ' שנחלקו תנאים אם לויים בכלל עם או לא, (דכתיב בעבודת יום הכיפורים "וכפר את מקדש הקודש" זה טומאה שאירעה לפני ולפנים, דפר ושעיר של יום הכיפורים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, "אהל מועד" זה היכל, "מזבח" כמשמענו -מי שעבד בטומאה במזבח בלא חיוב מקדש, כגון שנטמא במקדש ועבד בלא שהייה, דהלכה למשה מסיני שאם נטמא בעזרה אינו חייב עד שישעה כדי השתחוואה, "יכפר" זה טומאה שאירעה בעזרות, "כהנים" כמשמענו כהנים ששגגו ונכנסו טמאים לעזרה, "עם הקהל" אלו ישראל וי"א אף הלויים ונחלקו אם הלויים נקראו עם וכנ"ל, "יכפר" למ"ד הראשון אלו לויים ולמ"ד השני אלו עבדים), ורב מסתפק כמו איזה תנא לפסוק.

השווחט לכהן או לעכו"ם
פטור ממתנות כהונה, והשווחט לישראל חייב, והשווחט ללוי זה תלוי בדברי רב לעיל אם לוי חייב במתנות או לא. (ולא כתבה המשנה שכהן ועכו"ם עצמם פטורים, משום שהתביעה היא מן הטבח).

למי נותנים תרומה ומעשר-
לר"ע נותנים תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי, ולרבי אלעזר בן עזריה מעשר ראשון אפשר לתתו לכהן, דאף דבמעשר ראשון כתיב לוי, בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לויים, ולאחר שקנסם עזרא מפני שלא עלו בימיו אין לתת מעשר ראשון ללוי אלא רק לכהן, אמנם אין להוציא מלוי מעשר ראשון.

קל"ב. מתנות כבהנת-
עולא היה נותן מתנות לכהנת בת כהן ואפי' אשת איש, שכיון שאין בהם איסור אכילה לזרים היא מותרת בהם, ואי משום "ונתן לכהן", קסבר אפילו כהנת משמע, וכן הלכה, אבל הא דכתיב "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תיאכל" שכולה כליל ואין בה אכילת שיריים כמנחת ישראל, אינו כולל כהנת, משום דכתיב בפרשה "בני אהרן" למעוטי בנות אהרן. ודבי רבי ישמעאל למדו זרוע לחיים וקיבה ממנחה דבעינן כהן, דילמוד סתום (-כהן סתם דכתיב גבי מתנות) מן המפורש ("בני אהרן" דכתיב גבי מנחה. התוס' (ד"ה דבי) מסתפקים לפי רבי ישמעאל אם בת כהן שלא נישאת נותנים לה מתנות). ודבי רבי אליעזר בן יעקב סוברים שבעלמא כהן ולא כהנת, אבל במתנות למדו מזכתיב פעמיים כהן דמהני אף בכהנת, דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ורב כהנא (שגלה מבבל לארץ ישראל, והוא לא היה כהן, אבל רב כהנא ששקל סודרא בפדיון הבן (קידושין ח.) היה כהן. תוד"ה רב כהנא) ורב פפא ורב יימר ורב אידי בר אבין אכלו מתנות בגלל נשותיהם.

לויה שילדה, בנה פטור מה' סלעים אפילו אם נתעברה מישראל, דלוייה כלוי, ובפטר רחם תלה רחמנא, ולרב פפא אם נתעברה מעכו"ם פטורה, אבל בנתעברה מישראל אזלינן בתר אב וחייב.
זרוע לחיים וקיבה בכלאים-
לרבי אליעזר כלאים הבא מן העז ומן הרחל חייב במתנות, והבא מן התיש ומן הצביה

פטור ד"שה" כתיב ולא צבי. ולרבנן כלאים הבא מן העז והצביה וכוי חייבים במתנות. שיטת רב הונא בר רב חייא שכוי לרבנן חייב רק בחצי מתנות, משום דדינא דמתני' לענין כסוי הדם ומתנות בכוי שייך רק בצבי הבא על התיישה כמבואר בסוגיא לעיל פ. ומספקא להו אם חוששים לזרע האב, ונחלקו אי אמרינן "שה" ואפי' מקצת שה או לא, וממילא לרבנן יכול לומר לו שיביא ראיה שאין חוששים לזרע האב ויקבל את החצי השני. ולרבי יוחנן רבנן מחייבים כוי במתנה שלימה, דכתיב "**אם** שה" לרבות את הכוי, ומי**ֹאם** שור" מרבים כלאים, (ולחלק נפקא להו מ"מאת זובחי הזבח" דמשמע אפי' זבח אחד, ולר"א "אם" מיבעי ליה לחלק, ומ"מאת זובחי הזבח" לומר ר"א שהכהן תובע את המתנות מהטבח אע"פ שהבהמה היא של אחרים).

דיני כוי-
כוי אזלינן ביה לחומרא, ולכן חלבו אסור כבהמה, ודמו חייב בכסוי כחיה, ודמו וגידו אסורים כבהמה וחיה, ולענין זרוע לחיים וקיבה לרבנן חייב ולר"א פטור.

בכור של ישראל **שנתערב במאה**
בהמות אחרות, מבואר במתני' שאם אחד שוחט את כולם, רק בהמה אחת פטורה ממתנות, אבל אם מאה שוחטים את כולם, כולם פטורים, דכל אחד יכול לדחות את הכהן ולומר ששלו זה הבכור. הגמרא אומרת דצ"ל דמייירי בבכור שבא ליד כהן ונפלו בו מום קבוע ומכרו לישראל במומו (דאי לאו הכי אסור לשחוטו, ומייירי שגם כל האחרים בעלי מומין, דאל"כ ניתן להכירו. תוד"ה בזמן. עוד כתבו התוס' (ד"ה אמאי) שבמקרה שלנו הוי ספק גמור, והמוציא מחבירו עליו הראיה), דאי לאו הכי יאמר הכהן שממה נפשך אם זה בכור כולו שלו, ואם אינו בכור המתנות שלו.

קל"ב: כהן
פטור מזרוע לחיים וקיבה, דכתיב "מאת העם" למעט כהנים, וא"כ הא דכתיב "מאת זובחי הזבח" היינו שאפי' טבח כהן נותן כשהוא שוחט בשביל למכור, אבל בשוחט לצרכו פטור. רש"י. והתוס' (ד"ה כשהוא) כתבו שטבח כהן ששוחט בהמה שלו אפילו בשביל למכור אינו חייב מדאורייתא, ורק בשוחט בהמת ישראל חייב, ורבנן (דלהלן) גזרו שכשהוא טבח יתן אפילו כשהבהמה שלו מג' שבתות ואילך או כשיש לו חנות קבועה.

זקני דרום אמרו **שכהן טבח** פטור מן המתנות שטים ושלש שבתות, ואח"כ שכבר יודעים שהוא טבח חייב לתתם לכהן אחר, והיכא שיש לו חנות קבועה חייב במתנות מיד. וכהן שאינו מפריש מתנות הר"י הוא בשמתא. ואנשי הוצל היו בשמתא כ"ב שנים, ואין להפסיק לשמתם, כדאיתא בברייתא במה דברים אמורים דתו לא משמתינן ליה, במצות לא תעשה שיש בה מייתה או כרת, דקם ליה בדרבה מיניה, אבל במצות עשה כגון שאינו עושה סוכה לולב או ציצית שאין בהם חסרון כיס כולי האי, מכין אותו עד שתצא נפשו, אלא שאחרי זמן כזה יש לקונסם ללא התראה, כדמצינו שרבא קנס את מי שלא רצה לתת מתנות לכהן אטמא – שהיה נותן את כל הדיך לכהן, ורב נחמן בר יצחק קנס גלימא.

חלוקת ואכילת הזרוע לחיים וקיבה

חלוקת הזרוע והלחיים והקיבה-
בשור הגדול שאבריו גדולים ביותר אפשר לחלק כל עצם לשנים, מפני שיש בכל חלק שיעור נתינה מעליא, וכתיב "ונתן לכהן" – נתינה יפה, אבל בבהמה דקה נותנים זרוע לאחד קיבה לאחד ולחיים לשנים.

י"א שאסור **לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה**, והאוכל מבהמה כזו הרי הוא כאילו אוכל טבלים ממש, דילפינן נתינה נתינה מתרומה. תוד"ה כאילו. ולית הלכתא כוותיה.

מתנות כהונה **יש לאוכלם צלי ובחרדל**, דכתיב במתנות כהונה "לך נתתים למשחה" והיינו שכל המתנות שנתייך לך בכהונתך נתתי לך לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים. וכתבו התוס' (ד"ה אין) דהיינו כשאין לו הבדל בין צלי לשלוק ומבושל, דבוה יאכלו צלי שזה יותר דרך גדולה, אבל אם טוב לו יותר שלוק ומבושל יאכל שלוק ומבושל.

י"א **שכהן שאינו בקי בכ"ד מתנות כהונה** אין נותנים לו מתנות אלו, ולאו מילתא היא אלא כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה, דכתיב "המקריב... (-הולכה) לו תהיה שוק הימין למנה", ואף כהן שאינו מודה בט"ו עבודות כגון היציקות (והיינו לר"ש (מנחות י"ח):), אבל לרבנן יציקה כשרה בזר. תוד"ה היציקות), והבביליות (-שנותן שמן במנחה ובוללה וחוזר ונותן עליה שמן), והפתיתות (- מנחת מנחת ומרצשת ומנחת מאפה תנור,

שלאחר אפיה פותתן ומחזירן לסולתן (קומץ), והמליחות (-)במלח תמלח"), והתנופות, וההגשות (-מגישה בכלי קודם קמיצה ומגיעה לקרן מערבית דרומית כנגד חודה של קרן), והקמיצות, וההקטרות, והמליקות, והקבלות (-קבלת הדם), וההזאות (-זריקת הדם במזבח, בין הניתנים בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב, בין הניתנים בחוץ. ושחיטה לא חשיב מפני שגם זר כשר בה), והשקאת סוטה, ועריפת עגלה שהיא נעשית ע"י כהנים, וטהרת מצורע בציפרים להזות, ונשיאות כפים בין מבפנים -במקדש כדכתיב "וישא אהרן את ידיו" בין מבחוץ בגבולץ בכל עיר בבית הכנסת, אין לתת לו מתנות כהונה, דכתיב "המקריב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה".

קל"ג.

שאינו יודע להוציאם אין לתת לו לחיים. והגמ' דוחה שהדם יוצא ע"י הצליה או ע"י החיתוך והמליחה.

חטיפת המתנות וקבלתם - אין לכהן לחטוף את המתנות, ואין בזה חיבוב מצוה, דכתיב "ונתן לכהן" - ולא שיטול מעצמו, וכן אין לכהן לומר שיתנו לו את המתנות, דהא דכתיב "ויטו אחרי הבצע" היינו שהיו מבקשים את המתנות. ואביי אמר שאחרי ששמע שבלחם הפנים הצנועים היו מושכים ממנו ידיהם אחרי שמת שמעון הצדיק שנשתלחה בו מארה (והגרגרנים חולקים בו), לא היה לוקח גם אם היו נותנים לו (כדי שלא יקרא גרגרן, ולא יגזול ממני שצריך יותר ממנו אע"פ שגם הוא לא היה עשיר. תוד"ה מושקל), מלבד בערב יוה"כ כדי להחזיק עצמו כהן שלא ישכחו זאת, (שערב יו"כ הוא יו"ט והמתנות מרובות והכהנים מתאספים, ואם לא יטול גם ביום זה יאמרו שאינו כהן. תוד"ה לבר), ולא היה יכול לעשות זאת בנשיאת כפים בדוכן כל השנה, משום שהיה אנוס באותו זמן שהיה לומד עם תלמידיו בזמן שהציבור נאספים לבית הכנסת. ולהלן (קל"ד:;) איתא שרבי אמי קדם לזכות בשק של דינרים ששלחו לבני הישיבה, והגמ' מבארת שזכה בזה לעניים, אי נמי זכה לעצמו משום דכתיב "והכהן הגדול מאחיו" גדלוה משל אחיו וכ"ש שיכול לזכות ממאי דאתי ליה מעלמא, (ויש לומדים מפסוק זה שצריך שיהיה גדול מאחיו בנוי ובחכמה ובעושר).

רב יוסף אמר שכהן שיש בשכנותו ת"ח עני, יזכה אותם לאותו ת"ח אף לפני שקיבלם, והיינו במכרי כהונה (-בכהן שניכר בעיר ורוב בני אדם אוהבים אותו ונותנים לו את המתנות). ומעשה ברבא ורב ספרא שהתארחו, ורבא ביקש מהשמש שהיה כהן ובעה"ב היה נותן לו מתנותיו שיזכה לו את המתנות ואכלם רבא, (ואף שרבא היה כהן, הרי אין לכהן ליטלם מעצמו או לבקשם בפיו, ולכן נטלם בתורת זר), אך רב ספרא לא אכל מפני שלא הגיעו ליד השמש, והראו לרב ספרא בחלומו "מעדה בגד ביום קרה (כנגד בלוי ביום קר, שאינו מוחמם), חומץ על נתר (שאינו אלא מפסידו), ושר בשירים על לב רע", כך האומר דברי תורה למי שאינו יודע להבין בהם, ורב יוסף הצדיק את רב ספרא מפני שדבריו נאמרו דווקא במזכה לכהן אחר שאינו כפוף לו, אחר אבל שמש מזכה בעל כרחו לאדם חשוב שמתארח אצל בעל הבית, ודווקא כשא"א לו בלא המתנות מפני שהוא עני ודחוק, ואמר שהראו לו את הפסוק בשביל רבא, ולא הראו לרבא מפני שהיה נזוף בגלל שהטיח כלפי מעלה (תענית כ"ד:;) שביקש מטר שלא לצורך מפני כבוד אמו של שבור מלכא, ורצו מלאכי חבלה להורגו בלילה, ופשטיה דקרא בשונה לתלמיד שאינו הגון, שהוא נופל בגיהנום, והרי הוא כזורק אבן למרקוליס שזו עבודתה.

[כל העושה טובה למי שאינו מכיר בה כאילו זורק אבן למרקוליס].

פטור ממתנות בשותפות עם כהן או עכו"ם

איזה שותפות פוטרת ממתנות-

השותף עם עכו"ם או עם כהן בבהמה, פטור מהמתנות. (ואינו חייב חצי מתנות, כמו שאמרו רבנן בצבי הבא על התיישה, דשאני התם שכל צד "שה" שלו חייב, משא"כ הכא. תוד"ה וצריך).

כהן שמכר בהמה לישראל חוץ מהמתנות, פטור מהמתנות, מפני ששיירם לעצמו. ואם אמר לו ע"מ שהמתנות שלי, י"א שיכול הישראל לתתם לכל כהן שירצה, מפני שע"מ זה לא שיוור אלא תנאי, ואינו יכול להתנות על מתנות שאינם שלו, (וכגון שהתנה שלא יאה המקח בטל, אי נמי הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה, שהרשתו תורה לתתם לכל כהן שירצה. תוד"ה חוץ), וי"א שגם ע"מ הוי שיוור כחוץ.

קל"ג:

לרב הונא שותף בראש פטור מהלח, ושותף ביד פטור מהזרוע, ושותף בבני מעיים פטור מהקיבה. ולחייא בר

רב אפי' שותפות באחד מהם פוטרת מכל המתנות. והגמ' מוכיחה מברייתא דלא כדבריו.

אפי' שותפות באחד ממאה מאותו אבר פוטרת מהמתנה שמאותו אבר.

עכו"ם או כהן שמכרו לישראל אבר החייב במתנות ועיקר הבהמה שלהם, חייב הישראל במתנה, דבתר חיובא אזלינן, כדמצינו שעכו"ם וכהן שמסרו את צאנם לישראל שעשאוהו שלוחם לגזוז, פטור מראשית הגז, וכן הלוקח גז צאנו של עכו"ם אפילו קודם שנגזזו פטור, ואיתא בברייתא שלגבי זרוע לחיים וקיבה אינו כן.

עשית סימן-

בהמה שפטורה ממתנות בגלל שלא כולה של ישראל, צריך לעשות סימן בבהמה כדי שיבינו הרואים שלא כולה של ישראל, (והיה סימן שהיו רגילים לעשות על כך. תוד"ה וצריך), ומה שמצינו שאצל עכו"ם א"צ לעשות סימן, איירי כשהם יושבים על הכספת, דאז בכהן י"ל שבעה"ב מאמינו לשמור על המעות והוא בא לקנות, אבל בעכו"ם שאין בהם אמונה (-לא רגילים להאמין להם) ודאי זה שלו וממילא א"צ סימן אחר. אי נמי בסתמא עכו"ם צועק למוכר שלא ימכור אלא במחיר מסוים וממילא יודעים שהוא שותף בה, משא"כ כהן שהוא צנוע וסומן על הטבח ולא יודעים שהוא שותף.

פסולי המוקדשין א"צ לעשות בהם סימן שהם פטורים ממתנות, והיינו דווקא באלו הנמכרים בתוך הבית ככור ומועשר שמפני שדמיהם לבעלים ואין בהם קדושה לא התירו בשביל הנאתו ללזל בהם למוכרם בשוק כמו חולין, אף שכשמוכרם בתוך הבית מפסיד מפני שלא קופצים לקנותם, ובהם מוכחא מילתא, אבל פסולי המוקדשין שדמי פדיונם נתפסים בקדושתם, הנמכרים באיטילוי בשוק צריך לעשות להם סימן, מפני שאם לא יתרו למוכרם בשוק לא יפדם אלא בזול ואיכא פסידא דהקדש.

כ"ד מתנות כהונה - י' במקדש -בתוך העזרה לאוכלם שם: חטאת, חטאת העוף, אשם ודאי, אשם תלוי, זבחי שלמי ציבור (-בבשי עצרת והאם קדשי קדשים (אשמות. תוד"ה זבחי) לאוכלם בעזרה), לוג שמן של מצורע (שמה שנשאר ממתנותיו נאכל לכהנים), שתי הלחם, לחם הפנים, שיירי מנחות של יחיד, ומנחת העומר (שהיא שונה משאר המנחות שהיא המנחת ציבור היחידה שנקמצת ונאכלת). ד' בירושלים שנאכלים ומתחלקים בכל העיר: ככור תם, ביכורים, מזרם מן התודה חזה ושוק (גם של שלמים) וד' חלות מד' מינים שהם חלות ורקיקים ורבוכה וחמץ ומזרם מאיל נזיר -זרוע בשילה וחלה ורקיק, ועורות קדשים של עולה חטאת ואשם. (והקשו התוס' (ד"ה ועורות) למה לא מנאום עם המתנות שבמקדש, שהרי אפילו קדשים קלים היו מפשיטים בעזרה בגלל שא"א להוציא את האימורים). י' בגבולין -בכל ערי ישראל: תרומה, תרומת מעשר, חלה, ראשית הגז, מתנות זרוע לחיים וקיבה, פדיון הבן ה' סלעים, פדיון פטר חמור שה, שדה אחוזה הקדישה ולא גאלה שהיא יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים של אותו משמור שאירע בו היובל, שדה חרמים, וגזל הגר שנשבע לו לשקר והודה לאחר מיתת הגר. וכולם ניתנו לאהרן ולבניו בכלל ובפרט דכתיב בהו "לך נתתים" ואח"כ הפסוק מפרש כל אחד מהם, והמקיימם כאילו קיים כל כללות ופרטות שבתורה, ונכרתה עליהם ברית מלח של קרבנות, שכשם שברית מלח אינה שובתת כך זו לא תשבות, והעובר עליהם כאילו עובר על כלל ופרט ועל ברית מלח.

קל"ד. מתנות בגר - גר שנתגייר אחרי שחיטת בהמתו פטור ממתנות, אבל אם נתייגר לפני שחיטת בהמתו חייב במתנות.

ספק במתנות כהנים ועניים

במתני' איתא שאם יש ספק אם נתייגר לפני שחיטת הבהמה או אחריה פטור, מפני שהמוציא מחבירו עליו הראיה,

ובפאה איתא בדין ספק לקט שחטים שבחורי הנמלים, אם נמצאו בתוך הקמה שעדיין לא הגיעו הקוצרים לשם הרי הם של בעה"ב דאין לקט אלא הנושר בשעת קצירה, ואם נמצאו לאחר הקצירה, לת"ק העליונים שעל פי החור די"ל שהם נשרו מהשיבולים בשעת קצירה לעניים, והתחתונים שבקרקעיתו של חור לבעה"ב, דקודם הקצירה כנסום הנמלים שם, ולר"מ הכל לעניים מפני שבספק לקט שכחה ופאה חייב.

ריש לקיש שואל מזהדין של ספק חורי הנמלים (שר"מ מחמיר בספק, וזה"ל למתנות כהונה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה ורמינהי) שהקושיא היא גם מרבנן, דלא הוי לקט אלא מפני שודאי נמלים כנסום, אבל בספק מוודו דהוי לקט). על הדין של ספק בגר מתני נשחטה הבהמה דסתם מתני' ר"מ וקתני ספיקא לקולא, (וללישנא בתרא ריש לקיש מצא סתירה בדין חטים שבחורי הנמלים גופא שיש ברייתא שר"מ פוטר בקמה של גר שיש ספק אם נקצרה לפני שנתגייר או אח"כ). ורבי יוחנן עונה שזה דעת יחידאה (רבי יהודה בן אגרא) בדעת ר"מ. וריש לקיש שואל שהרי יש טעם לדבריו, דכתיב "עני ורש הצדיקו" צדק משלך ותן לו, (דאין לומר שהכונה להצדיקו בדין, דהא כתיב "ודל לא תהדר בריבו").

רבא מתרץ שהפרה היא בחזקת פטורה כיון שהיתה של עכו"ם, אבל הקמה היא בחזקת חייבת כיון שמעולם היא עומדת לכך, דשל ישראל היא. ואביי מקשה מזהדין בעיסה שיש ספק אם עשאה (חיוב חלה חל בשעת גלגול, וגלגול העכו"ם פוטר) לפני שנתגייר או אח"כ חייבת בחלה. וענה רבא שספק איסורא לחומרא וחלה יש בה עוון מיתה, אבל ספק ממונא לקולא ומתנות אין בהם קדושה אלא דין ממון והמוציא מחבירו עליו הראיה, דאמר רב חסדא וכן תני רבי חייא שיש ח' ספיקות בגר, ד' מהם לחיוב, והם: קרבן אשתו (ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים ספק משנתגיירה, מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא, דמחוסר כפורים אסור בקדשים ועונש כרת) וחלה (שזה ספק מיתה), ובכור בהמה טמאה (-פטר חמור, דאסור בהנאה עד שיפדנו), ובכור בהמה טהורה (שזה ספק כרת לשוחטו בחוץ, וצריך להמתין שיפול בו מום ואז אין בו אלא דין ממון ואוכלו הוא במומו). וד' מהם לפטור שאין בהם איסור אלא ממון ולכן ספיכם לקולא, והם: ראשית הגז, ומתנות (הקשו התוס' (ד"ה ראשית) למ"ד (קל"ב:) דמתנות טבלי, לייתי שקודם שהורמו חייב בספק ולאחר שהורמו פטור, כמו בכור בהמה טמאה), ופדיון הבן, ופדיון פטר חמור דשה של פדיון אין עליו קדושה אלא הוא ממון כהן והמוציא מחבירו עליו הראיה.

קל"ד: חיוב הפרשה כשאין למי לתת- אם אין עניים א"צ

להניח לקט שכחה ופאה, דכתיב "לעני ולגר תעזוב אותם" ולא לעורבים ולעטלפים. אמנם בתרומה חייב להפריש (ולכן אף שאין מביאים את התרומה מגורן לעיר או ממדבר לישוב, שאין טירחא זו מוטלת על הישראל, אלא הכהן הולך ומביאה, אם אין שם כהן, שוכר פרה ומביאה מפני הפסד תרומה), דשאני תרומה דטבלה הכל, וממילא בעל כרחו עליו להפרישה, אי נמי משום דכתיב בה נתינה, (והא דכתיב ביה "תעזוב" יתיירא, זה בא לרבות שהמפקיר את כרמו והשכים בבוקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה, שאף שהפקר פטור מכולם, לומדים מ"תעזוב" יתיירא לחייב היכא שהוא חזר וזכה בו, ופטור מן המועשרות), וכן לגבי מתנות אם אין כהן צריך לשום את שויים ולתת את הדמים לכהן שבא ראשון ויאכל את המתנות בעצמו.

עוד בדיני זרוע לחיים וקיבה

צורת נתינת המתנות - מקום שנהגו למלוג את העגלים ברותחין עם העור ואוכלים אותם כך, לא יפשיט את הזרוע אלא נותנו לכהן כמו שהוא בעורו, ואף במקום שנהגו להפשיט את הראש לא יפשיט את הלחי.

הזרוע היא **הזרוע הימנית**, דכתיב "הַזְרֹעַ" החשובה שבזרוע. ודורשי חמורות אמרו שהזרוע ניתן כנגד מה שפנחס לקח רומח בידו, ויד ימין היא עושה מלחמה וממילא זרוע היינו של ימין, (ולחיים כנגד "ויעמוד פנחס ויפלל", וקיבה כנגד "ואת האשה אל קיבתה"), ויש לומדים ימין מדכתיב בשלמים "ואת שוק הימין", וזרוע מוקדשין לומדים מדכתיב התם "תרומה" וזרוע חולין לומדים מדכתיב התם "תתנו".

מקום הזרוע הוא מהפרק של הארכובה הנמכרת עם הראש עד כף של יד (-העצם הרחבה של הכתף), וזה גם הזרוע בשלה שבנזיר, ומקום זה ברגל האחורית הוא השוק (-שתי עצמות מהפרק של הארכובה עד בוקא דאטמא, דהיינו כל הירך). ולרבי יהודה השוק הוא מהפרק של הארכובה עד סוכך של רגל והיינו הפרק שבין הקולית לעצם האמצעי.

מקום הלחי הוא מהפרק של הלחי אצל הצדעיים וחותר כלפי מטה עד הפיקה (לרש"י הכונה לשפיפי הכובע, ולתוס' (ד"ה פיקה) הכונה לטבעת הגדולה) של הקנה דהיינו לחיים התחתונות עם הלשון. והא דאיתא בברייתא שנוטלה ובית שחיטה עימה, ללישנא קמא זה תלוי במחלוקת אם מוגרמת כשרה, וללישנא בתרא הכונה שבית השחיטה נשאר עם הבהמה.

צריך לתת את ה**לחי עם הצמר** שבראש כבשים ועם בשער שבזקן התיישים, (וכן בקיבה צריך לתת את ה**חַלֵּב** שע"ג הקיבה ואת ה**חַלֵּב** שבתוך הקיבה, אמנם הכהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים).

ראשית הגז

דיני ראשית הגז

קל"ה. מתי והיכן חייבים בראשית הגז– ראשית הגז נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית. ולרבי אלעאי (קל"ו). ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ.

כל הגוזז צאנו, בין טלאים ובין זקנים, ואפילו גוזזם מוא פעמים, צריך לתת מן הגיזה מתנה לכהן, ושיעורו משקל חמש סלעים מתוך חמש גיזות של מנה וחצי.

דיני המשנה מובאים בדפים הבאים לפי סדר הסוגיות בגמרא.

מגלן שראשית הגז לא נוהגת בקדשים– ראשית הגז נוהגת בחולין ולא במוקדשין, דכתיב "צאנך". הגמ' אומרת שקדשי מזבח פטורים בלאו האי קרא, כיון שאינם בני גיזה, דכתיב "ולא תגוז בכור צאנך". וגם קדשי בדק הבית זה רק למ"ד שאינם בכלל העמדה והערכה דאיצטריך קרא שלא יפדה ויתן לכהן, שכיון שאינם אסורים בגיזה ועבודה אלא מזדבנן הו"א לחייב מי שעבר וגוזז. ולמ"ד שקדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה והרי אחרי שגזז אינו יכול להעמיד את הגיזה, (ואף שבמקדיש עצים ואבנים א"צ העמדה והערכה, הכא כיון שהיה מחובר מתחילה בבהמה שהיא בת העמדה והערכה, צריך העמדה והערכה, ואין לומר שהעמידו והעריך ואח"כ עבר וגזז ופדה, בדשעת פדייה בעינן העמדה והערכה. תודה"ה והא), י"ל דאיירי קרא במקדיש בהמתו לבדק הבית חוץ מגיזה וכחישה, דקמ"ל קרא שאינו חייב לגזוז ולתת, (ואם לא אמר וכחישה אסור לגזוז כיון שזה מכחיש את הבהמה), ובקדשי מזבח אף אם אמר חוץ מגיזה וכחישה פשטה הקדושה בהכל דקדושת הגוף היא חמורה, (אבל בקדושת הגוף מה שלא הקדיש אינו קדוש), וכדמצינו שהאומר רגלה של זו עולה נעשית כולה עולה, ואף ר"מ שחולק ברגל מודה במקדיש אבר שהנשמה תלויה בו.

ולרבא מיירי מנתני' במקדיש את הגיזה עצמה, שאינו חייב לגזוז ולפדות דכתיב "גז צאנך תתן" סמך נתינה לגיזה לומר שאינו חייב אלא במחוסר רק גזיזה ונתינה ולא במחוסר גם פדיון, ולדברי רבא מ"צאנך" ממעט רב אלעאי בהמת השותפים מראשית הגז וכדלהלן.

קל"ה: בהמת השותפין– לרבנן בשותפות עם ישראל הבהמה חייבת בראשית הגז, ובשותפות עם עכו"ם פטור דכתיב "צאנך" המיוחד לך, אבל בשותפות עם ישראל חשיב מיוחד לך הואיל ושניהם בני חיובא, וכל ישראל קרויים בלשון יחיד. ולרבי אלעאי מ"צאנך" לומדים לפטור בשותפות עם ישראל, ושותפות עכו"ם שפוטרת נלמדת מתרומה דכתיב בה "ראשית דגנך". ולרבנן אין ללמוד ראשית הגז מ"ראשית דגנך" כיון ד"ראשית" הפסיק הענין, (ולרבי אלעאי ו' חוזר ומערבם, ולרבנן א"כ לא נכתוב לא ו' ולא ראשית, ולרבי אלעאי התורה חילקתם כיון שתרומה זה קדושת הגוף וראשית הגז זה קדושת דמים -חיוב ממון, וקדושה לאו דווקא). אי נמי רבנן ס"ל שאף בתרומה שותפות עכו"ם אינה פוטרת את חלקו של ישראל, וכדמצינו שתבואה שגדלה בשדה המשותפת לישראל ועכו"ם, לרבי טבל וחולין מעורבים זה בזה, ואפילו לאחר שחלקו לא אמרנו יש ברירה והובר שזה החלק של ישראל הוא טבל גמור, אלא אין ברירה וגם מה שנשאר חציו טבל וחציו חולין, דיש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע חלקו מיד מעשר, (ו"א שאין לטבל זה תקנה, לפי שאם בא להפריש נמצא מפריש מן הפטור על החיוב, אבל נראה שיש לו תקנה, או ע"י שיפריש עליו ממוקום אחר לפי חציו, דרק חציו חייב, ואם אין לו טבל אחר מפריש מיניה וביה לפי כולו, ולא לפי חציו מפני שמה שמפריש חציו אין שם מעשר חל עליו מפני שהוא פטור. ואין לומר שמה שהפריש כולו גדל בחלקו של העכו"ם, אלא ככל אחד יש חלק לשניהם, כמבואר בראש השנה י"ב: גבי חדש וישנן המעורבים, ואפילו למאן דפליג התם היינו משום שמא לא נבללו יפה, אבל כאן בכל חיטה יש חלק לנכרי ולישראל), ולרשב"ג של ישראל חייבת ושל עכו"ם פטורה, ומבואר שנחלקו אם יש ברירה, אבל לכו"ע של הישראל חייבת, וממילא א"א ללמוד מתרומה ששותפות עכו"ם פוטרת מראשית הגז, וממילא "צאנך" ממועט שותפות עכו"ם, ו"דגנך" ממועט דיגון עכו"ם כגון עכו"ם שלקח שדה של ישראל ומירחה, שהלוקח

אותה תבואה מהעכו"ם פטור מלעשר אע"פ שגדלה בשדה של ישראל, דמירוח עכו"ם פטור (מנחות ס"ו), אי נמי "דגנך" ולא דגן עכו"ם ולאשמועינן דיש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, וחלקו של עכו"ם פטור, ונ"מ שאם חזר ומכרו לישראל אינו חייב לעשר, אבל חלקו של ישראל חייב.

או שרבי אלעאי ממועט מ"דגנך" בין שותפות עכו"ם בין שותפות ישראל, דשניהם אינם מיוחדים לו, ולרבנן שותפות ישראל אינה פוטרת כיון שהוא בר חיובא וכל ישראל נקראים בלשון יחיד, וא"צ מיוחד, ובלבד שתאה של ישראל.

באלו דברים שותפין חייבים גם לרב אלעאי– רבא אומר שרב אלעאי שפוטר שותפות ישראל מראשית הגז, מודה ששותפים חייבים בתרומה, דכתיב "תרומותיכם". וכן חייבים בחלה, דילפינן מתרומה, (ומדכתיב "עריסותיכם" ילפינן דבעינן כדי עריסותיכם של עיסת מדבר שהיא עומר לגולגולת, והעומר הוא עשירית האיפה והוא מ"ג ביצים וחומש). וכן חייבים בפאה דכתיב "ובקוצרכם", ומ"שדך" ממועטים עכו"ם. וכן חייבים בבכורה, דכתיב "ובכורות בקרכם וצאנכם", ומ"בבקרך ובצאנך" ממועטים שותפות עכו"ם. וכן חייבים במזוזה, דכתיב "למען ירבו ימיכם", ומ"ביתך" לומדים שיניח את המזוזה בדרך ביאתו לבית, וכנסס לבית מכניס תחילה רגל ימין, נמצא שצד ימין הוא דרך ביאה. וכן חייבים במעשר, דכתיב "מעשרותיכם", ומ"דגנך" ממועטים שותפות עכו"ם. וכן חייבים במתנות –זרוע לחיים וקיבה, דילף נתינה נתינה מתרומה, ומ"מאת זובחי הזבח" לומדים שתובעים את המתנות מהטבח ו"זובחי" אורחיה דקרא. וכן חייבים בביכורים, דכתיב "בארצם", ומ"מארצך" ממועטים חוצה לארץ, (שאף שזה מצוה התלויה בארץ, איצטריך למעוטי משום דאיתקש לבשר בחלב. תוד"ה אלא). וכן חייבים בציצית, דכתיב "בגדיהם" ומ"כסותך" ממועטים שאולה עד ל' יום. וכן חייבים במעקה, דכתיב "כי יפול הנופל ממנו" כל שראוי ליפול ממנו ואפילו בשותפות, ומ"גגך" ממעטים בתי כנסיות ומדרשות שאין לאחד מהם חלק בו, דאף לבני עבר הים הוא, ועוד דאינו בית דירה.

קל"ו. רב ביבי בר אביי אומר ד'ליתנהו להני כללי', כדתניא

שרבי אלעאי פטור בהמת השותפין מבכורה, דכתיב "בקרך

וצאנך", והא דכתיב "בקרכם וצאנכם" היינו של כל ישראל.

וכן רב חנינא מסורא סובר ד'ליתנהו להני כללי' כדתניא

שרבי אלעאי פטור בהמת השותפין ממתנות, דילף נתינה

נתינה מראשית הגז, ובהכרח שגם בתרומה שותפין פטורים

דדייק "דגנך", דאל"כ היה לומד משם לחייב. ורבנן מחייבים

בהמת השותפין בבכורה ובמתנות.

עוד דינים לדעת רבי אלעאי

לפי האמור לעיל רבי אלעאי פטור מתנות וראשית הגז **בחול"ל**, דילף נתינה נתינה מתרומה, אמנם ראשית הגז אינה **טובלת** כמו תרומה, דכתיב "וראשית גז צאנך תתן לו" - אין לך בו אלא מראשיתו ואילך – משעה שהופרש ונעשה ראשית, אבל בתרומה כתיב "אשר ירימו" – בעתידים לתרום הכתוב מדבר.

ואין חייבים על ראשית הגז **מיתה** בזר האוכלה במזיד **וחומש** בשוגג כמו תרומה, דכתיב "ויסף חמישיתו **עליו**" וכתוב "ומתו בו" – ולא ראשית הגז.

וכן לומדים מ"ראשית" שאין **עוד הפרשה אחריה**, דלא כתרומה שיש אחריה מעשר ראשון ומעשר שני.

ולענין **הפרשה מן החדש על הישן** לומד רב אלעאי מתרומה דכתיב בה "היוצא השדה שנה שנה" שאין מפרישין, (ולרבנן מפרישים משנה על חברתה).

ולענין ראשית הגז **שגדלה בפטור**, סובר רבי אלעאי שהקונה צאן עכו"ם כדי לגזוז פטור כיון שהגזיזם גדלו אצל עכו"ם, דמקיש ראשית הגז לתרומה, (דלא כתנא דמתני'), כדתניא שישראל שקנה מהעכו"ם שדה בסוריא (-אדם צובה שכבשה דוד), אם לא הביאה שליש חייב, ואם הביאה שליש פטור מלהפריש על מה שקנה מהעכו"ם דלאו שמיא כבוש ולא חלה בה קדושת הארץ וקלה קדושתה ויש בה קנין לעובד כוכבים להפקיע מיד מעשר, אבל בארץ ישראל מעשר על הכל, דאין בה קנין לעכו"ם להפקיע מיד מעשר, ועל מה שהמשיך לגדול אח"כ, לר"ע חייב וטבל וחולין מעורבים זה בזה, ולחכמים פטור דכיון שהביאה שליש כאילו נגמרה כולה.

וכן לרבי אלעאי אין להפריש ראשית הגז **ממין על שאינו מינו**, כגון שחופות ולבנות, כמו לענין תרומה שאין תורמים ממין על שאינו מינו כגון שחורות ולבנות אע"פ שזה

פרי אחד, או שני מיני חיטים, (וכן מבואר בברייתא, ולרב יצחק נחלקו בזה ב"ש וב"ה. ולרבנן מפרישים ראשית הגז ממין על שאינו מינו).

וכן צריך לרב אלעאי שהיו **שייריה** של ראשית הגז **ניכרים**, כמו בתרומה שהאומר שכל הגורן יהיה תרומה לא אמר כלום, וכן לענין חלה האומר כל עיסתי חלה לא אמר כלום דכתיב "מראשית" – ולא כל ראשית, ותרומה לומדים מחלה. תוד"ה אף.

קל"ו: אמר רב נחמן בר יצחק האידינא נהוג עלמא כהני תלת סבי, כרבי אלעאי שפוטר ראשית הגז וה"ה מתנות בחוצה לארץ, (וכן הלכה. תוד"ה כרבי אלעאי). כרבי יהודה בן בתירא שאין דברי תורה מקבלים טומאה ואין בעל קרי צריך טבילה לדברי תורה. (והא דאיתא בפסחים (ז:)) דכל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה, לרב האי גאון היינו דווקא בטבילת גר, דאינו ישראל אלא כשטבל ולפני כן אינו יכול לומר וציונו, אבל בשאר טבילות אע"פ שהוא טמא מובר, דנהוג עלמא כרבי יהודה בן בתירא דבדרי תורה. וי"מ דאכל טבילות קאמר, דאע"ג דנהוג עלמא כר' יהודה בן בתירא, הרבה מהם היו מחמידין לטבול תוס' שם). וכרבי יאשיה שאין חיוב בכלאים אלא כשזרע חיטה שעורה וחרצן במפולת יד.

ראשית הגז בטריפה– ראשית הגז נוהג בטריפה דכתיב "תתנו לו" ולא לכלבו, ור"ש פוטר דילף צאן צאן ממועשר, ובמעשר כתיב "כל אשר יעבור תחת השבט" פרט לטריפה שאינה עוברת כגון שנחטכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, ומזה לומדים שאר טריפות, (הקשו התוס' ד"ה פרט) שהרי גם מן הארכובה ולמטה אינה עוברת. ושמא אין נכנסת לדיד להתעשר, ודוחק). ולא לומדים צאן צאן מבכור, שאע"פ שראשית הגז דומה לבכור לענין שנוהג ביתום כגון זה פירש למיתה וזה פירש לחיים, ובלקוח, ובשותפין, ובמתנה, ושלא בפני הבית, וניתנים לכהן, וא"צ להקדישם דבכור קדושתו מרחם וראשית הגז אין בה קדושה, (ל"א בכור וגו הם נכסי כהן לקדש בהם את האשה, משא"כ מעשר, ולאו מילתא היא, דאפשר לקדש אשה במעשר), והכהן רשאי למוכרם, אבל מעשר אינו נוהג ביתום (דגמור תחת תחת מוקדשים דכתיב בהו "תחת אמו"), ולוקח ושותף ושנתנו לו במתנה פטורים מן המעשר, ואינו נוהג אלא בפני הבית משום גזירה, (לתוס' גורסים "לפני", והינו שמעשר מקדש מי שיצא לפני או אחרי העשירי, משא"כ בכור וראשית הגז), ונאכל לבעלים כשלמים, ומוקדישו בשבט, ואינו נמכר לא חי ולא שחוט (אא"כ הוא של יתומים), ואילו למעשר ראשית הגז דומה בפחות דברים והיינו לענין שנוהגים בנקבות, ובבהמות מרובות מעשר בעשרה וראשית הגז בחמש, ובפשוט, ואין נוהגים בטמאים ובאדם, ואינם קדושים מרחם, ולא נהגו לפני הדיבור, ואילו בכור אינו אלא זכר, ונוהג אף ביחיד, ואין נוהג אלא בפשוט, ונוהג בחמור, ובאדם, וקדוש מרחם, וקדשו בכורות במצרים, מ"מ יותר ראוי ללמוד פשוט מפשוט.

קל"ז. ראשית הגז אינה נוהגת אלא ברחלות (משא"כ זרוע לחיים וקיבה שנוהגים בבקר ובצאן דכתיב "אם שור אם שה". רש"י. וכתבו התוס' ד"ה מה"מ) ששאלת הגמרא מנא הני מיילי היינו מגלן שאינו נוהג בעיזים, דעיזים נמי איקרו צאן), דכתיב "לעמוד לשרת" בעינן דבר הראוי לשרות -לתכלת דבגדי שרד, והתם בעינן דווקא צמר, ואין צמר אלא של רחלים. (ובהא דכתיב "לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך" אסור גם לעבוד בצאן ולגזוז שור, דילפינן מו' ד"ולא"). ואף שלשון תורה הוא רחלים, לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן.

כבשים שצמרם קשה כגון שהיו משונים משאר כבשים, פטורים מראשית הגז, דכתיב "ויגזו כבשי יתחמם" – לא מיקרי גז אלא בר חימום.

השוטף את הרחלים במים בנהר כדי ליפותם ונתלש מהם צמר, לרבנן פטור דלאו גז הוא, ולרבי יוסי חייב, כדמצינו בברייתא שרבי יוסי לומד מדכתיב "ולקט קצירך" דבעינן לקט מחמת קציר, למעט לקט קיטוף בידים, אמנם בדבר שדרך לקוצרו ביד כגון בצלים ושומים מודה רבי יוסי שחייב, דכתיב "לקצור" לרבות תולש ביד ללא השורשים כגון פולים. וכן מצינו שרבי יוסי מחייב פאה בבצלים אע"פ שאינו קוצרים במגל, (וס"ל שבצלים הגדלים בין הירקות, צריך לתת פאה בכל שורה, מפני שהירק שבין שורה לשורה מפסיק לפאה, דירק אינו חייב בפאה (חוץ מבצלים ושומים, דרק דבר שמכניסו לקיום חייב בפאה). ולרבנן מספיק לתת פאה אחת על הכל).

אין ראשית הגז נוהגת אלא בבהמות רבות, (משא"כ זרוע לחיים וקיבה שנוהגים במרובה ובמועט אפילו לא שחט אלא

אחת). לב"ש מרובות היינו ב' רחלות, דכתיב 'יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן', ולב"ה ה' רחלות, דכתיב "חמש צאן עשויות", והיינו מעשות את בעליהן לעשות מצוה שלא היה מצווה בה בפחות מכך, (אבל בבכורה ובזרוע לחיים וקיבה אפי' אחת חייבת). ולרבי יוסי השיעור לראשית הגז הוא ארבע, דכתיב "וארבע צאן תחת השה". ואמר רבי שהלכה כרבי יוסי שהרי הוא לומד מהתורה וב"ש וב"ה לומדים מדברי קבלה, ואפילו אם הוא היה לומד מדברי קבלה והם מדברי תורה היתה ההלכה כמותו, (תורת משויה קרויה תורה, מפני שניתנה לדורות, ושל נביאים נקראים דברי קבלה, שקיבלו מרוח הקודש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה), שאף שאין הכרעה שלישית מכרעת אפילו כשהשיטה השלישית היא אמצעית בין שתי השיטות, ורק היכא ששתי השיטות גילו דעתם שניתן לחלק בין שני דינים אלא שסוגרים שאין לחלק ביניהם, והשלישי מחלק ביניהם, (כגון ההיא דקולי מטלניות (שבת כ"ט) שר' אליעזר אומר בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טמא, ור' יהושע אומר בין מן המוכן בין שלא מן המוכן טהור, ור"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור), הוי הכרעה, רבי יוסי אמרה מפי חגי זכריה ומלאכי.

קל"ז: **שיעור הגזיזה החייבת בראשית הגז** - לרבי דוסא בן הרכינס חמש רחלות שגוזזים מכל אחת מנה וחצי (דזו הפחותה שבגזיות, ובפחות מזה לא חשיב גז) חייבות בראשית הגז. ולחכמים אף בגוזזות כל שהן חייבות. ונחלקו אמוראים בדעת חכמים מה הכונה 'כל שהן'. רב סובר שהכונה שיהיה מנה וחצי מכולם יחד, (ואיתא להלן שכוונתו למנה בן מ' סלעים, והיינו שישים), וצריך שיהיה לפחות חמישית משיעור זה (-שבעה סלעים וחצי) בכל אחת מהם, וכן לשמואל צריך שיהיה שישים סלעים בכולם, ונותן סלע אחת לכהן, וכן אמר איסי בר היני בשם רבי יוחנן שהשיעור להתחייב בראשית הגז הוא שישים. ולרבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן (וכן אמר רבי יוחנן בשם רבו רבי ינאי) צריך שיהיה שש סלעים בכולם, ואז נותן חמשה לכהן ואחד לו, ואפילו בגוזז אלף סלעים מספיק לתת לכהן חמשה סלעים. ולרבי אלעזר מספיק כל שהוא כפשוטו. והגמרא אומרת שלדבריו (וכן לרב ששיעור ראשית הגז הוא אחד משישים), השיעור דלהלן של חמש סלעים, מיירי במי שיש לו הרבה גיזה שבאחד משישים מהגיזה יש בכדי לחלק להרבה כהנים, ורוצה ליתנם להרבה כהנים, שאין לפחות לכל אחד מחמש סלעים דבעינן נתינה ראויה לכל כהן.

שיעור הנתינה של ראשית הגז הוא משקל חמש סלעים ביהודה, שהם י' סלעים בגליל, בכדי שיוכל לעשות ממנו בגד קטן, דכתיב "תתן לו" שיהיה בו כדי מתנה, ואיתא להלן (קל"ח). דהיינו אבנט שהוא הקטן בבגדי כהונה, (וקים להו לרבנן שאפשר לעשותו מחמש סלעים צמר, דאין כולו צמר, שהרי הוא כלאים), דבעינן ראוי לשרת, דכתיב אחרי דין ראשית הגז "לעמוד לשרת", (ולא מעיל, דתפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת, דמגול לומר שהכונה לשיעור הגדול, כיון שגם השיעור הקטן בכלל הכתוב, ולא כיפה (-כובע קטן) של צמר (שהיא פחותה מאבנט והיתה מונחת בראש הכהן גדול ועליה היה מונח הציץ, לקיים מה שנא' בציץ "ושמות אותו על פתיל תכלת" ותכלת זה צמר), דהא כתיב "הוא ובניו" - דבר השוה לאהרן ולבניו" וציץ אינו כבהן הדיוט, ואבנט, למ"ד שהאבנט שהיה לכהן גדול ביום הכיפורים שהוא בוצ' דכתיב "ובאבנט בד יחגור", אינו האבנט של כהן הדיוט בכל השנה שהוא של כלאים, וכן היה של כהן גדול בכל השנה, ניחא, ואף למ"ד שזה אותו אבנט שגם כהן הדיוט היה אבנטו של בוצ', ואבנט כלאים היה רק לכהן גדול ביום הכיפורים, וא"כ למה לשער באבנט והרי אהרן ובניו לא שוים בו, דשל צמר אינו ראוי להדיוט, מ"מ שניהם שמם אבנט ו"אהרן ובניו" הכונה שזה ראוי לאבנט ואבנט נוהג באהרן ובניו). ואף שא"צ לנקות את הצמר לפני שנותנו לכהן, מ"מ צריך לתת בכדי שישאר שיעור זה אחרי שילבנוו הכהן כל צרכו.

אחד משישים הוא השיעור לרב ושמואל בראשית הגז, ובתרומה (והיינו מדרבנן בתרומה שחייבה מדרבנן כגון פירות האילן וירק, אבל בדאורייתא בדגן תירוש ויצהר, מדאורייתא חיטה אחת פוטרת את הכרי (והיינו שע"ז אין זה טבל ופטור ממיתה, אמנם שיעור אחד מחמישים נרמז בתורה מדכתיב במד"ן "תקח אחד אחוז מן החמשים" - אחוז שאמרתו לך במקום אחר, ואם תרם ועלה בידו אחד משישים א"צ לתת יותר, שנאמר "וזאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחומר החיטים" וגו', ולכן לא שנו תרומה יחד עם הדברים שאין להם שיעור), ומדרבנן עין יפה אחד מארבעים), וכן פאה אף שמדאורייתא אין לה שיעור כדתנן אלו דברים שאין

להם שיעור הפאה, והביכורים, והראיון שבכל פעם שבא לעזרה צריך להביא עולת ראייה, וגם לשווי הקרבן אין שיעור מדאורייתא, אבל חכמים אמרו הראיה מעה כסף והחגיגה שתי כסף, מדרבנן שיעורה אחד משישים, ואפי' בחוצה לארץ. התוס' (ד"ה אלו) מביאים מהירושלמי שמפרש דלא חשיב תרומה בהדי אלו שאין להם שיעור, משום שיש לה שיעור למעלה, דאין יכול לעשות את כל הגורן תרומה, והיינו בשעת חיובא שזה אחר מירות, ואילו פאה בשעת החיוב דהיינו אחרי שהתחיל לקצור יכול להשאיר כל מה שלא קצר. והא דלא חשיב אפר פרה ועפר סוטה ורוק יבמה, משום דלא חשיב במתני' אלא דברים דאי עביד טובא הוי מצוה, אבל באלו אין מחויב לעשות אלא כל שהוא.

רבי יוחנן אמר שהיה יושב י"ז שורות אחרי רב שהיה יושב לפני רבי, והוי יוצאים מזה לזה זיקוקין דינור שהיו נושאים ונותנים בהלכה, ולא היה מבין מה הם אומרים.

קל"ח. חמת חדשה של עור שלא גמר תפירתה ושייר בה סדק אינה מקבלת טומאה אע"פ שמקבלת רימונים – שאין בסדק כמוציא רימון, אבל אם תפרה ונגמרה מלאכתה וחל עליה שם כלי ואח"כ נקרעה שיעורה כמוציא רימונים, אבל אם היא מקבלת רימונים היא טמאה, דלא פקע ממנה שם כלי, ולרבי אליעזר בן יעקב שיעורה כמוציא פקעיות של שתי שמשקלם רבע ממנה של ארבעים סלעים, דעיקר תשמישה של חמת הוא לכך ולא לפירות, (ומכאן ראייה שהתנא משתמש בשיעור מנה של מ' סלעים).

צמר שנשתנה ע"י שצבעו הישראל פטור מליתנו לכהן דקנייה בשינוי, דהוה ליה כמזיק מתנות כהונה או שאלכם דפטור, (וכתבו התוס' (ד"ה עד) דמ"מ אין מכאן ראייה לפטור מזיק, די"ל שהכונה שגזז וצבע קודם שהגיע לשיעור החיוב), אבל אם ליבנו ולא צבעו שאין זה שינוי דאכתי בעיניה הוא חייב.

המוכר כל רחל לאחר שגזזה לפני שהצטרפו חמש גיזות, לרב חסדא חייב שהרי גזז ה' רחלות, וכתבי "גז צאנך" והיינו שבשעת גיזה כל אחת תהיה שלו, ולרב נתן בר אושעיא פטור, דבזמן השלמות השיעור שאז חל החיוב בעינן "צאנך", ולדבריו הא דתנן שהלוקח גז צאנו של עכו"ם אפילו לפני שנגזזה פטור מראשית הגז דלאו צאנו הוא, דמשמע שאם קנה צאנו לגוזז שהקנה לו את גוף הצאן לגזיזה חייב, מיירי שקנאם לל' יום – לאו דווקא אלא שהקנה לו את כל הגופים עד שיסיים לגוזז, אבל בלאו הכי פטור כיון שאחרי גזיזת כל רחל היא חוזרת לרשות העכו"ם.

חיוב ראשית הגז בלוקח-

הלוקח גז צאנו של נכרי במחובר פטור מראשית הגז ד"גז צאנך" כתיב, (אבל אם קנה את צאנו לגוזז חייב, דקרא קפיד שיהיה הצאן שלו ולא שיהיה הגז שלו, ולרבי אלעאי פטור), ובלוקח מישראל, אם שייר המוכר לעצמו חלק מהגז, המוכר חייב, ואם לא שייר, הלוקח חייב, ואם שייר מין אחר (כגון שחופות) -לא שחור ולא לבן) ולבנות, זכרים ונקבות), גם המוכר וגם הלוקח צריכים לתת ראשית הגז. הגמ' (קל"ו:>) מבארת שזה רק עצה טובה שאם מוכר רק את הזכרים שצמרם קשה, ישייר לעצמו מהם כדי ראשית הגז, כדי שלא יצטרך לתת מן הנקבות שצמרם רך, וכן בשחופות ולבנות זה עצה טובה, דגיזת הלבנות טובה משל שחופות, אבל מדינא הוי מין אחד, אמנם לרב אלעאי זה מדינא.

מיהו התנא הנ"ל שסובר שאם המוכר שייר הוא צריך להפריש על הכל-

לרב חסדא היינו רבי יהודה שסובר שהמוכר אילנות עם פירות שבשדהו בשדה לבן שגדלו בה שנים או שלשה אילנות, אם לא שייר המוכר לעצמו, צריך לתת פאה מכל אילן כיון שהשדה עצמה אינה שלו, ואם שייר לעצמו צריך המוכר לתת פאה מהזרעים והיא עולה לו על הכל כולל האילנות, ומבואר שכששייר החיוב מוטל עליו.

רבא דוחה שהדין הנ"ל הוא רק כשכבר התחיל המוכר לקצור את הזרעים לפני המכירה של האילנות, שכבר חל עליו החיוב ובאותה שעה היתה ראויה לפטור את כל השדה, דכתיב "ובקוצרכם" משמע מתחילת קצירה, (אבל אם לא שייר אילן הסתלק מדין פירות אילנות ואין פאת זרעים פוטרתם), ואילו לגבי ראשית הגז אין החיוב חל על כל העדר מזמן שהתחיל לגוזז.

ולכן מבאר רבא שטעמא דמתני' משום שאין אדם רשאי להפקיע ממונו ממצוה ע"י שימכור גזיו באופן שיהא גז של אחד וצאן של אחר, וזה דברי התנא (לעיל קל"ב). שאם קנה בני מעיה של פרה ויש שם את הקיבה נותנה לוקח לכהן ואינו מנכה מהדמים, (אבל אם מכרה במשקל מנכה לו מהדמים דמשנשחטה זכו

הכהנים במתנותיהם, ותביעת המתנות היא מן הטבח), ומבואר דס"ל שבסתמא אין המתנות כלולים במכירה, וממילא אם שייר אומר הלוקח למוכר שהוא לא קנה את ראשית הגז, אבל במוכר הכל א"כ גם ראשית הגז שאינו בכלל המכירה נמצא אצל הלוקח, וחיוב הלוקח אינו משום שהמצוה מוטלת עליו, אלא משום שלא מכר לו חלקו של כהן, אמנם אם פירש לו בהדיא שמוכר לו הכל, אין לכהן תביעה על הלוקח, שכיון שהמכירה היתה לפני הגזיזה לא חלה חובת ראשית הגז, דלא קרינן ביה "גז צאנך", ולרב חסדא אפילו ככהאי גוונא צריך לתת, ולא מילתא היא.

שילוח הקן

קל"ח: **שילוח הקן** נוהג בארץ ובחו"ל. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא במוקדשים.

כל היכא דתנן שנוהג בארץ ובחו"ל והיינו בכסוי הדם ואותו ואת בנו וגיד הנשה והזרוע והלחיים וראשית הגז ושילוח הקן, אין החידוש שנוהג בחו"ל (אף שהרי חובת הגוף נוהגת בכל מושבות. קידושין ל"ז:), אלא בראשית הגז ולאפוקי מרבי אלעאי, ובאמת לרבי אלעאי גם מתנות אין נוהגות בחו"ל, ונקט ראשית הגז מפני שעל זה דיבר רבי אלעאי להדיא.

וכל היכא דתנן שנוהגים שלא בפני הבית החידוש הוא רק באותו ואת בנו שהאיסור נאמר בעניינא דקדשים.

וכל היכא דתנן שנוהג בקדשים והיינו בגיד הנשה ואותו ואת בנו, זה לצורך, דאותו ואת בנו הו"א שנוהג רק בקדשים, דהא בקדשים כתיב, וכ"ש שבאלו דתנן שאינו נוהג בקדשים שיש בזה חידוש, מלבד בגיד הנשה דפשיטא שההקדש לא מפקיע איסור גיד הנשה, ואף דאוקימנא בולדות קדשים וקמ"ל שאף שאיסור מוקדשין קודם מפני שהוא חל עם יצירת הולד שזה קודם לגידים חל עליו איסור גיד, מ"מ א"צ לדחוק להעמיד ככהאי גוונא, ובאמת היה אפשר שלא לכתוב דין זה כלל, דאם יש חידוש בכל דין במקרה אחד, כתבה המשנה דין זה בכולם אגב אותו דין.

שילוח הקן בקדשים

שילוח הקן אינו נוהג בקדשים דכתיב "שלח תשלח" יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזבר (דלא אמרה תורה שלח לתקלה. תוס' (ד"ה יצא) בשם רש"י. והתוס' מבארים דמפשטיה דקרא דריש דמיירי בדבר שניתן לשלחו, אבל הקדש מצוה להביאו ליד גזבר). ולומדים מזה שעוף טהור שהרג את הנפש ואח"כ מרד ונמצא בקן, אין בו מצות שילוח, כיון שצריך להביאו לבי"ד ולקיים "ובערת הרע מקרבך" שמצוה על הפוגש חייבי מיתה להביאם לבי"ד כדי לבער רשעים מישראל, ואילו השילוח הוא למקום הצלה והפקר, וכתבי "שלח תשלח" - הראוי לשלח, אמנם אם נגמר דינו הוא בר קטלא ומהיכן נמלט.

קל"ט. **מתי פטור משילוח הקן מטעם שזה קדשים-**

היכא שהקדיש קן שבביתו, פטור אפילו בחולין משום שזה מזומן. והיכא שמוצא קן במקום שאינו קנוי לו והביצים לא שלו (דכל מקום שהביצים שלו אפילו ע"י זכיית חצר המשתמרת לאדם שלא מדעתו פטור משילוח הקן), והקדישו, לא חל ההקדש, דאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו, דבעינן דומיא ד"ביתו". והיכא שהגביה את האפרוחים וזכה בהם והקדישם והחזירם וחזרה האם עליהם, פטור אפי' בחולין, דכיון שזכה בהם חשיב מזומן. ואם הגביה את האם והקדישה, כבר נתחייב בשילוח כשמצאם לפני ההקדש, כמו שמצינו לגבי כסוי הדם שאם הקדיש חיה אחר ששחטה חייב לכסות את דמה דחייבא דחיל לא פקע, (ואם הקדיש ואח"כ שחט פטור מלכסות משום דהוי שחיטה שאינה ראויה). ולכן רב מעמיד במקדיש פירות שובכו למזבח לעולת נדבה, וברחו כשגדלו וקיננו במקום אחר, דמעיקרא חל הקדש עליהם, ועכשיו שמצאם אינם מזומנים ואם היו חולין היה חייב בשילוח הקן, (ונקט פירות שובכו ולא שובכו, דיונים אינם ראוים אלא כשהם קטנים, ורב מיירי רק בקדיש מזבח). ושמואל ורבי יוחנן מעמידים במקדיש תרנגולתו לבדק הבית ומרדה, וקמ"ל שאף קדשי בדק הבית פטורים משילוח הקן, וס"ל שאף שמרדה לא פקעה קדושתה, דבבי גזא דרחמנא היא נמצאת, דכתיב "לד' הארץ ומלואה" ואין זה נחשב אבוד, דבכל מקום היא של הקדש, וצריך להביאה ליד גזבר, אבל רב סובר שבקדושת דמים כיון שמרדה פקעה קדושתה וחייבי בשילוח, (משא"כ בקדושת הגוף). וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שמבואר מכאן (במה שבמרדו הוו הפקר וחייבי בשילוח, שאוזנים ותרנגולים של חולין שמרדו בבעליהם והלכו להם, הוו הפקר והמחזיק בהם זכה.

חיוב אחריות במקדיש ובמערין-

האומר מנה זה לבדק הבית ונגנב המנה או שנאבד, לרבי יוחנן חייב המקדיש באחריות עד שיבוא לידי גזבר, ולריש לקיש פטור כיון שבבי גזא דרחמנא איתיה.

הגמ' מבארת שאף שריש לקיש סבר בתחילה כרב (הנ"ל לענין מקדיש תרנגולתו ובדק הבית ומרדה), חזר בו מפני דברי רבי יוחנן רבו, ורבי יוחנן מדבר כשאמר הרי עלי מנה להביאו, ואחרי שהפריש נגנב או נאבד, דאע"ג דבי גזא דרחמנא הוא לא קיים נדרו, ובשילוח הקן איירי באומר הרי זו, וריש לקיש סובר שאפי' באומר הרי עלי, אינו חייב באחריות אלא בקדשי מזבח, לפי שהם מחוסרים הקרבה וצריך להביאם לעזרה, ולא בקדשי בדק הבית שכיון שהפריש גמור נדרו, ואף שלא הביאו ליד גזבר הכל גזברים הם, דלד' הארץ.

הגמרא שואלת מדתנן האומר שור זה עולה בית זה קרבן, מות השור נפל הבית אינו חייב באחריותו, שור זה עלי עולה, בית זה עלי קרבן, מות השור (או נגנב או אבד, שהרי הוא קדשי מזבח. תוד"ה דוקא) ונפל הבית (לרבי יוחנן 'נפל' לא דווקא) חייב לשלם. והגמרא מתרצת דשאני התם שאינם בעולם, אבל היכא שהם בעולם כגון מעות שאבדו, כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה, דכתיב "לד' הארץ ומולואה", ואם הוציאם הגנב הוא מעל ועליו לשלמם להקדש.

אמנם לענין ערכין לכו"ע מי שאמר ערכי עלי או אפי' אם לא אמר עלי וכגון שאמר הריני בערכי או הריני בערך פלוני והפריש ערכו, (דאם אמר ערכי או ערך פלוני אין בכלל דבריו להתחייב), חייב באחריות המעות, דכתיב "ונתן את הערכך" חולין הם בידך עד שיבואו לידי גזבר.

דיני שילוח הקן

קל"ט: שילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף, אבל כסוי הדם נוהג רק בחיה.

הלכות שילוח הקן הנלמדים מהפסוק - "כי יקרא (והיינו באירע שמצא, וא"צ לחפש קן כדי לקיים "שלח תשלח") קן (אפי' באפרוח אחד או ביצה אחת) צפור (טהורה ולא טמאה) לפניך (ברשות היחיד כגון בפרדס ובשדה שאינה משתמרת, ולמסקנה מרבים אם היו לפניך ומרדו) בדרך (להביא רשות הרבים, ולמסקנה מרבים ים שטשף הים אילן עם קן בראשו, דכתיב "הנותן בים דרך", אבל אין לרבות מוצא קן בשמים ע"ג עוף דכתיב "דרך נשר בשמים" דלא איקרי דרך בסתמא) בכל עץ (באילנות) או על הארץ (לרבות בורות שיחין ומערות). ואמנם אחר שמרבים כל דבר, ילפינן מ"דרך" שאין קינו בידך – אינו מזומן לך ואינו קנוי לך, למעט אם קיננו בתוך הבית.

המוצא קן בראשו של אדם חייב בשילוח הקן, דכתיב "ואדמה על ראשו".

משה מן התורה דכתיב "בשגם הוא בשר" בשגם בגימטריה משה. המן מן התורה דכתיב "המן העץ". אסתר מן התורה דכתיב "ואנוכי אסתר אסתר". מרדכי מן התורה דכתיב "מור דרור" ומתרגמינן מירא דכיא.

שילוח הקן נוהג רק באינו מזומן דכתיב "כי יקרא", כגון אווזים ותרנגולים שמרדו וברחו מן הבית וקיננו בפרדס ואינם חוזרות לבית, דלאו מזומן הוא, שיכולים הם לברוח, אבל בקיננו בבית שלא מרדו וכן יוני הרדסיות שזדכם לגדול עם בני אדם, (ונקראו כך על שם הורדוס שהתחיל לגדלם, ורב כהנא ראה אותם מדברות ע"י כישוף, שהיו ט"ז שורות רוחב מייל וקראו קירי קירי מלשון אדון, חוץ מאחת שהיתה עיוורת ושנתקה, וכשאמרה לה חברתה שתאמר קירי אמורה בירי -עבד, ושחטוה עבדים שנשארו מעבדי הורדוס. וי"ג הדרסיות על"ל שם מקומם) פטור, וכיסוי הדם נוהג גם במזומן.

שילוח הקן בעוף טמא

אם העוף הרובץ על הביצים, או הביצים עצמם, הם מועף טמא, אין מצות שילוח הקן.

לרב יצחק לומדים דבעינן צפור טהורה מדכתיב "צפור", דלא אשכחן עוף טמא דאיקרי "צפור". ולדבריו הא דכתיב "תבנית כל צפור כנף" ו"החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף"

ו"כל צפור כל כנף" ו"אומר לצפור כל כנף", צפור היינו טהורה וכנף היינו טמאה וחגבים. ו"צפורי שמיא" כולל גם טמאים כדכתיב "ובענפיהו ידורן ציפרי שמיא".

ק"מ. והא דכתיב "כל צפור טהורה תאכלו" אין הכונה שיש צפור טמאה, אלא לומר שיש צפור אסורה, והיינו צפור ששחטו למצורע, דאף דכבר ילפינן לאיסור מדכתיב "וזה אשר לא תאכלו מהם", אתא קרא לעבור עליו בעשה ולא תעשה, (ולא איירי בטריפה ולעבור עליו בעשה ולא תעשה, דקרא איירי בשחוטא, והוי דבר הלמד מעניינו).

והא דכתיב לגבי מצורע "שתי צפורים חיות טהורות" אין הכונה חיות בפין -מוותרות לאכילה, אלא הכונה שחיים ראשי אברים שלה למעוטי מחוסרי אבר. ואין הכונה טהורות ולא טמאות, אלא טהורות למעוטי של עיר הנדחת שאינו יכול לקחתה ולשחוטא, (התוס' ד"ה למעוטי) מסתפקים בעבר והקדיש והקריב בהמת עיר הנדחת, האם הקרבן כשר, או לא כיון שהיא עומדת לשריפה), (אבל למשתלחת א"צ קרא, דלא אמרה תורה שלח לתקלה, ולמעוטי טריפה לא צריך קרא לומר שאע"פ שאינם קרבן אלא שוחטים אותם בחוץ לכלי חרס לא יביאם, דנפקא מדתנא דבי רבי ישמעאל שלומד שדין מכשיר בחוץ צפורי מצורע שבאים לטהר כדין מכפר בחוץ (-שעיר המשתלח, דבעינן ששני השעירים יהיו ראויים ליפול עליהם הגורל לשם) בכל דיני כשרות וטהרה, כמו שבפנים דין מכשיר (-אשם מצורע וחטאות מחוסרי כפרה דזבין ויולדות שאינם באים אלא להכשירן בקדשים) כדין מכפר (-כל חטאות ואשמות) להקריב גם במכשיר את האימורים). ולרבא ממועטים מ"טהורות" שמצורע לא יטול לצורך הציפור המשתלחת צפור המשתלחת של מצורע אחר שיעלה השילוח לשניהם. ולרב פפא ממועטים שלא יקח לשחיטה צפור שהיא חילופי עבודה זרה -שקנאם מהעכו"ם בדמיי עבודה זרה שמכר לו, (ולשילוח לא בעי קרא, דלא אמרה תורה שלח לתקלה). ולרבינא ממועטים שלא יקח לשחיטה עוף שהרג את הנפש ולא נגמר דינה, (דאי נגמר דינה היא בת קטלא, ולשילוח הא בעי "ובערת הרע מקרבך", אבל בשחיטה הוא מבערה מן העולם).

והא דבעינן שגם הביצים יהיו טהורים ילפינן מדכתיב "תקח לך" ולא לכלבין. כדמצינו שרב כהנא לומד שאם האפרוחים הם טריפה אינו חייב לשלח את האם, (אבל אם האם טריפה חייב, ולא ילפינן מהקש לאפרוחים, דא"כ א"צ לכתוב "צפור" למעט עוף טמא).

עוד בדיני שילוח הקן

ק"מ: ספיקות שלא נפשטו בחיוב שילוח הקן-

הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים של האפרוחים תחת האם, האם אין בזה חיוב שילוח הקן כיון שאם לא יגמור הוי טריפה ובעינן "לך" ולא לכלבין ונוטל את האם בהיתר ואח"כ גומר את השחיטה, או דכיון שבידו לגמור חשיב "לך".

האם הדברים דלהלן חוצצים בין האם לביצים, מטלית (-אי הוי חציצה א"צ לשלח, דלא קרינא ביה רובצת), כנפים (-נוצה תלושה), ביצים מוזרות (-שאין אפרוח בא מהם, שהם לא חייבות בשילוח), שני סדרי ביצים זו ע"ג זו (לפי הצד שביצים מוזרות חוצצים, האם מותר לקחת את התחתונים).

האם יש חיוב שילוח הקן כשהזכר שאינו בר שילוח כדלקמן רובץ על הביצים, והנקיבה רובצת על הזכר.

האם יש חיוב שילוח הקן ביונה הרובצת על ביצי תסיל (-עוף טהור הדומה ליונה) או איפכא, ששניהם טהורים, אמנם קורא שרובצת על ביצי עוף טהור אחר חייב דכיון שזרכה בכך קרינן ביה "והאם רובצת".

קורא זכר עוף טהור שזרכו לרבוץ על ביצי אחרים, לרבי אליעזר חייב, דכתיב "קורא דגר" וכתיב "ובקעה ודרגה" מה התם דגירה מעליא אף הכא הוי דגירה מעליא. ולחכמים פטור. ובשאר עופות מודה רבי אליעזר שכשהזכר דוגר פטור.

צורת ישיבת הצפור הראויה למצות שילוח - אם האם מעופפת פטור מלשלח אף אם נוגעת בהם מצידיהם דכתיב "רובצת", אמנם אם הכנפיים נוגעים בקן מעליהם חייב, דהא לא כתיב יושבת. ואם היתה יושבת בין שני ענפים והביצים תחתיה אבל הענפים מחזיקים אותה באויר, ללישנא קמא אם כשיוציאו את הענפים תפול עליהם חייב לשלח, ואם לא פטור, וללישנא בתרא כל שאינה נוגעת בהם מעליהם

פטור. ואם היתה יושבת בין האפרוחים או הביצים פטור אף אם נוגעת בהם בין הצדדים ולא מעליהם, ורק ביושבת על גביהן חייב.

אפרוח אחד או ביצה אחת יש בהם חיוב שילוח הקן, דכתיב "קן" מכל מקום.

אפרוחים וביצים שאין בהם מצות שילוח הקן - אם האפרוחים מפריחים -גדולים או שהביצים מוזרות פטור מלשלח, דכתיב "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים" בעינן ביצים בני קיימא דומיא דאפרוחים, ובעינן אפרוחים הצריכים לאימן דומיא דביצים.

קמ"א. נטל את הביצים וחזרה עליהם האם פטור מלשלח, דכיון שנטל את האם הוה ליה קן מזומן.

שלחה וחזרה אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב, שנא' "שלח תשלח", שלח אפי' מאה פעמים משמע, תשלח לומר **שאין מצוה זו נדחית מפני דבר מצוה** כטהרת מצורע. והיינו כגון שנטל את האם ע"מ לשלחה שאפילו לרבי יהודה (דלהלן) בעמוד ושלח קאי, דהוא לא עבר על הלאו, ואף אם לא ישלחה לא יעבור על הלאו כיון שהלקיחה היתה בהיתר, דהו"א שכיון שאין לו אלא עשה דשילוח ולא לאו ד"לא תקח", יבוא העשה של מצורע וידחה עשה דשילוח הקן, שהרי גדול שלום שבין איש לאשתו (שהרי שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה נמחה על המים בסוטה, ומצורע הרי אסור בתשמיש המיטה דכתיב "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" אהלו זו אשתו), קמ"ל ששילוח הקן דוחה.

וא"צ קרא לומר שאסור ליטול את האם לצורך מצוה, דזה פשיטא שהרי אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ואף אם עבר כבר על הלאו ונטל את האם, (משמע שכשאין עשה דוחה לא תעשה ועשה, גם הלאו נשאר ואינו נדחה, ודלא כרבי"א שכתב שאינו לוקה על הלאו כיון שרק בגלל העשה הלאו לא נדחה. ושמא כוונתו רק שאינו לוקה על הלאו, אבל אין הלאו נדחה לגמרי. תוד"ה לא), יש מ"ד שאינו לוקה אלא כשביטל את העשה (-ביטלו ולא ביטלו), שאינו יכול לקיימו עוד, כגון ששחטה, (וזה כלל בכל לאו הניתק לעשה), וא"כ אינו עובר על הלאו אלא כששחטה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ולמ"ד שלוקה כשלא קיים את העשה (-קיימו ולא קיימו) כגון שהתרו בו שלא יקח ולקחה ולא שלחה בתוך כדי דיבור, כבר אין כאן לאו שכבר עבר עליו כשלקחה, ואם שלחה בתוך כדי דיבור של התראה פטור, דניתקו הכתוב לעשה לומר שיעשה כך ויפטור. אמנם שיטת רבי יהודה (וכדלהלן) שגם העשה ד"שלח" הוא רק מעיקרא, אבל אם לא שילחה אלא לקחה לא אמר קרא שישלח, וא"כ ליכא לאוקמי קרא בהכי.

מה חייב הנוטל אם על הבנים-

לרבנן אם נטל את האם, יש מצות עשה לשלחה, וממילא אינו לוקה אם שילח תוך כדי דיבור למ"ד 'קיימו ולא קיימו', ולמ"ד 'ביטלו ולא היטלו' אינו לוקה עד שישחט אותה, כיון שאין לוקין על לאו הניתק לעשה. (ומעשה באחד שתלש כנפיה ושילחה וחזר ותפשהו, והלקהו רב יהודה ואמר לו שילך ויגדל כנפיה וישלחה, והיינו כרבנן, והמלקות היו מכת מרדות -ריבוי בתוכחה שלא יתרגל לעבירה, ואין לזה שיעור אלא עד שיקבל עליו. קמ"א:). ולרבי יהודה לוקה ואינו חייב לשלחה דאיסורא דעבד עבד.

הגמ' מסתפקת בדעת רבי יהודה אם דעתו שלוקין על לאו הניתק לעשה, או שאחר שנטל אין עשה לשלח, ד"שלח" מעיקרא משמע, וממילא אינו ניתק לעשה, ונ"מ אם לוקה לרבי יהודה על לאו דגנב וגזלן ששם א"א לקיים את העשה לפני הלאו, ואף דאיתא בברייתא שלרבי יהודה גנב וגזלן לוקים, כל מתניתא דלא תניא בי ורבי חייא ורבי אושעיא משבשתא היא, שהם סידרו את הבריות ודקדקו בדברי כל חכם לומר כמו שאמר, אבל יש הרבה שמוסיפים על משנתם כהבנתם, וממילא יתכן שהבינו ברבי יהודה שהטעם הוא משום דהוי לאו הניתק לעשה, ולכן הוסיפו גנב וגזלן. ומהא דתני רבי אושעיא ורבי חייא שאם עבר על מצות שכחה או פאה לוקה לרבי יהודה, אין ראיה שלוקין על לאו הניתק לעשה, די"ל דס"ל ש"תעזוב" מעיקרא משמע.

קמ"א: הגמ' מוכיחה שרבי יהודה סובר שאין לוקין בלאו הניתק לעשה ממה שאמר רבי יהודה שבנותר אין לוקין משום דהוי לאו הניתק לעשה ד"באש תשרופו", ובהכרח שבשילוח הקן לוקה משום שאחר שנטל כבר אין מצוה לשלח.

אם נטלה צריך לשלחה בכדי שתצא מתחת ידו, ואם יכול לחזור ולתופסה מותר.

במה משלחה, לרב הונא משלחה באופן שתוכל ללכת ברגליה אפילו אם תלש כנפיה, שאם הלכה ב' או ג' פסיעות מותר לחזור ולתופסה, דכתיב "משלחי רגל", ולרב יהודה משלחה באגפיה -באופן שתוכל לעוף בכנפיה, דרגליה היינו כנפיה, עוד מפרש רש"י שהגדון הוא היכן אוחזנה כששולחה, ברגלה או בכנפיה.

רבא הורה לאדם לשלח צפור עם ביצה אחת, ותפס את היונה ע"י מצודות, ועשה זאת כלאחר יד מרחוק באופן שלא הבין המשלה, משום חשדא שיאמרו שחייבו לשלח בשביל הנאת עצמו, וצריך להתרחק מן הכיעור.

קנין חצר כשיש חיוב שילוח הקן-

איתא בברייתא שיוני שובך ויוני עליה חייבות בשילוח, ואסורות משום גזל מפני דרכי שלום.

הגמרא רוצה לומר שאף שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו, וכתיב "כי יקרא" פרט למזומן, חייבות בשילוח אם

מסכת בכורות

מסכת בכורות עוסקת במצוות התלויות בבכורה, פדיון פטר חמור (פרק ראשון, ב. – י"ג.), בכור בהמה טהורה (פרקים שני עד שביעי, י"ג. – מ"ז.), בכור אדם – פדיון הבן (פרק שמיני, מ"ז. – נ"ב.), והפרק האחרון (נ"ג. – ס"א.) עוסק בדיני מעשר בהמה.

פדיון פטר חמור היא מצוה השייכת רק בחמורים, שמצווה לפדותם בשה ולתת אותו לכהן, ואם אינו רוצה לפדות את החמור עליו לעורפו, וכדכתיב (שמות י"ג י"ג) "וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו", וכתיב (במדבר י"ח ט"ו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", וישנם פסוקים נוספים שנאמרו על קדושת הבכורה באופן כללי.

בפרק ראשון (הלוקח עובר חמורו) נתבאר דיני פטר חמור, חיובה בבהמה שיש בה שותפות עם העכו"ם (ב. – ג.), פטור כהנים ולויים מבכורה והאם קדשו הבכורות במדבר (ד. – ה.), חיוב בכורה והיתר אכילה ב'נדמה', והיינו ولد הדומה למין אחר, (ה: – ז.), חיוב בכורה כשנולדו שניים יחד או בספק (ט.), דיני פדיון פטר חמור והתירו בהנאה וטמואת אוכלין באיסורי הנאה (ט' – י"ג.).

הלוקח עובר חמורו

חיוב פדיון כשיש בעלות לעכו"ם

ב. לרבנן בעלות עכו"ם פוטרת מן הבכורה, ועל כן הקונה עובר בכור של חמור העכו"ם כשהוא בעמי אמו, או המוכר לו את העובר של החמור שלו (אע"פ שאינו רשאי למכור לעכו"ם כל בהמה גסה מפני שהוא מפקיע את הבהמה מקדושתה מפני שהעכו"ם עושה עימה מלאכה בשבת לא קנסוהו. לתוס' (ד"ה מייית) הפקעת הקדושה הכונה הפקעה מקדושת בכורה. ב:), והקונה חמור בשותפות עם העכו"ם ע"י ששניהם נתנו מעות (אע"ג דאמר אבוה דשמואל שאסור לעשות שותפות עם עכו"ם שמא יתחייב לו שבועה וישבע בשם עבודה זרה והתורה אמרה "לא ישמע על פיק". התוס' (ד"ה אסור) מביאים כמה מקומות שמבואר שחולקים על אבוה דשמואל ומתירים שותפות עם העכו"ם. עוד כתבו התוס' (ד"ה שמא) שלרשב"ם כ"ש שאסור לקבל שבועה מן העכו"ם, ור"ת מתיר מפני שהו כמציל מידם, והוסיף שבזמן הזה שהם נשבעים בקדושים שלהם שאינם נחשבים בעיניהם לאלוהות, אע"פ שמזכירים עמהם שם שמים וכוונתם לדבר אחר, אין כאן לפני עור כיוון שבני נח לא הוזהרו על כך, ולנו לא נאסר לגרום שיתוף), והמקבל חמור מהעכו"ם לחלוק בוולדות והגוף נשאר של העכו"ם, והנותן לו בקבלה, פטור מן הבכורה, דכתיב "קדשתי לי כל בכור בישראל" – ולא בעכו"ם. (ומפסוק זה לומדים שבעלות עכו"ם בעובר פוטרת, ובעלות עכו"ם באם שפוטרת נלמדת מ"כל מקנך תזכר", כדלהלן (ג.). תוד"ה הלוקח). ואין גוזרים שמא יבואו לפטור מבכורה בהמה בבעלות גמורה של הישראל.

רבי יהודה מחייב פדיון בקונה חמור בשותפות עם העכו"ם, ואיתא להלן (ג:) דלית דחש להא דרבי יהודה. עוד סובר רבי יהודה שהמקבל בהמה מהעכו"ם יולדה בכור, שמים את

בא אדם ומצאה עם יציאת רוב הביצה לפני שנפלה לחצירו דעדיין אינו מזומן, ולפ"ז אסורות משום גזל היינו לגבי האם, ואב"א לגבי הביצה, דמשעה שיצאה רובה דעתו עליה.

מסקנת הגמרא שלפי מה שאמר רב שאסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם, (דכתיב "שלח תשלח את האם" ואח"כ "ואת הבנים תקח לך"). חצירו ג"כ אינה יכולה לקנות אף כשהביצה נפלה לחצר, וממילא אם כבר שילח את האם גזל מעליא הוא, ואם לא שילח חייב לשלח, ומיירי בקטן, וכוונת הברייתא שאביו של קטן חייב להחזיר משום דרכי שלום.

ביצים שבחצר שהאם לא פרחה מעליהם ורוצה לקנותם מבעל החצר, יכה על הקן כדי שהאם תתרומם מהביצים מהפחד, ואז יקנה אותם בעל החצר ויוכל להקנותם לו בסודר. (ומי שיש לו יוני שובך שהם שלו, ורוצה להכינם ליו"ט בערב יו"ט שלא יהיו מוקצה, א"צ להגביהם, ודי שיאמר זה וזה אני נוטל כבית הלל ביצה י').

שווי ונותן חצי דמיו לכהן, אבל אינו קדוש בקדושת הגוף לקרב למזבח, כיון שחציו של עכו"ם. (ומותר בגזיה ובעבודה, ואינו נותן חציו ממש לכהן, משום דכהן לא ניחא ליה בשותפות העכו"ם מפני שקשה להוציא את חלקו מיד העכו"ם. תוד"ה ונותן). והנותן לו בקבלה אע"פ שאינו רשאי, ג"כ אינו קדוש בקדושת הגוף, קונסים אותו לפדותו עד עשרה בדמיו הואיל ולא חש לדברי חכמים, ונותן כל דמיו לכהן, (ולרבנן פטור מן הבכורה כיון שיד עכו"ם באמצע).

שותפות עם ישראל אינה פוטרת מבכורה. תוד"ה והמשתתף.

איסור מכירת בהמה גסה לעכו"ם

ב: אסור למכור בהמה גסה לעכו"ם, ורבי יהודה מתיר למכור שבורה – בהמה שנשברו רגליה, והיינו במקום שלא נחשדו על הרביעה, ובן בתירא מתיר למכור סוס דסתם סוס עומד לרכיבה ואין זה מלאכה אלא שבות, דהחי נושא את עצמו. ומכירת עובר אסורה גם לרבי יהודה, אף שכעת הוא שבור למלאכה, דטעם ההתר בשבורה הוא מפני שאינה יכולה להתרפאות ולעשות מלאכה בשבת, אבל ביכולה להתרפאות אסור, ועובר כיכול להתרפאות דמי. ועוד דאתי למיחלף בבהמה אחריתי. תוד"ה אבל.

המוכר בהמה לעובריה ללא הבהמה ועדיין לא נתעברה, הגמ' מסתפקת אם גם לרבי יהודה שמתיר בשבורה, אסור הכא דילמא אתי לאיחלופי להתיר מכירת שלימה, וממילא קונסים אותו לפדותה משום מוכר בהמה לעכו"ם, או שאם מותר למכור שבורה לגמרי, כ"ש שכאן שלא מוכר לגמרי אלא שייר לעצמו את גוף הבהמה, ומשום העוברים ליכא למיחש שהרי עדיין לא נתעברה וכשתעבר העובר בא ברשות העכו"ם, מותר. וכן יש להסתפק לרבנן אם רק שבורה אסור כיון שנמכרה לגמרי ויבוא להתיר מכירה לגמרי, משא"כ הכא דיאנה מכירה לגמרי לאו מכירה היא, או דילמא שאם אסרו בשבורה אע"פ שאין חשש איחלופי, כ"ש שאסור בשלימה דאתו לאיחלופי במכירה לגמרי של שלימה אחרת, (וטעמא דרבנן משום חשש איחלופי, ומה שאמרו לרבי יהודה שבשבורה 'הרי מרביעים עליה זכר ויולדת', אין הטעם משום העוברים, אלא לדבריו דרבי יהודה קאמרי, שיש לחוש שישהה אותה בשביל העוברים, ורבי יהודה סובר ששבורה אינה מקבלת זכר (מפני שרגליה שבורות, ואפילו מן הארכובה ולמטה שרי רבי יהודה מטעם זה, ואין הטעם משום שטריפה אינה יולדת, דרבי יהודה סובר (חולין נ"ז:) שטריפה יולדת ומשבחת. תוד"ה דלא), והוי כקנאה לשחיטה ולא יבואו להחליף ולקנות בהמה שלא לשחיטה).

ג. קנס במכירת בהמה גסה או עבד לעכו"ם-

ללישנא קמא ריש לקיש אמר שהמוכר בהמה גסה לעכו"ם קונסים אותו לפדותה עד עשרה בדמיה. (ודווקא בגסה, אבל בדקה כיון דליכא איסורא אלא מנהגא בעלמא במקום שלא נהגו למכור במקום שחשודים על הרביעה, דעובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר. תוד"ה קונסין). הגמ' מסתפקת אם שיעור זה הוא דווקא, או לאו דווקא דלא קנסינן כולי האי, אי נמי קונסים אף יותר אם אין העכו"ם מתרצה בכך. ולפי הצד שזה לאו דווקא הא דמבואר שבמוכר עבדו לעכו"ם קונסים אותו עד מאה בדמיו (ואמאי לא תני בשניהם עד עשרה או בשניהם עד מאה), שאני התם שבכל יום ויום מפקיע אותו ממצוות.

קמ"ב. לא יטול אם על בנים אפי' לצורך טהרת מצורע.

שכר מצוה- אם על מצוה קלה שמפסיד בה דבר מועט כאיסר אמרה תורה "למען ייטב לך והארכת ימים" כ"ש במצוות חמורות.

תחית המתים תלויה בכל מצוה שבתורה שמתן שכרה בצידה, כגון כבוד אב ושילוח הקן, שהרי היה מעשה בבן שקיים מצות שילוח הקן לבקשת אביו ובחזרתו נפל ומת, בהכרח ש"ייטב לך" היינו בעולם שכולו טוב שאין בו לא נזק ולא יסורים אלא טובה, "והארכת ימים" היינו לעולם שכולו ארוך. ואין לומר שהרהר בע"ז שמחשבה מצטרפת למעשה (דכתיב "למען תפוש את בית ישראל בליבם", משא"כ בשאר עבירות אין מחשבה מצטרפת למעשה), מ"מ המצוה מגינה שלא יבוא לידי הרהור. ואף ששלוחי מצוה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם, המעשה היה בסולם רעוע, והיכא דקביע הזיקא אין המצוה מגינה.

ולישנא בתרא ריש לקיש אמר שבמוכר בהמה גסה לעכו"ם קונסים עד מאה בדמיה, (ומה שבקבלנות קונסים עד עשרה בדמיה, שאני קבלנות שאינה מכירה גמורה), והגמ' מסתפקת אם שיעור זה הוא דווקא או לאו דווקא, ולפי הצד שזה דווקא מה שעבד קונסים אותו רק עד י' בדמיו, שאני עבד שזה מילתא דלא שכיחא, (ואין לומר שהחילוק הוא שעבד אינו חוזר לבעליו דקיימא לן המוכר עבדו לעכו"ם יצא לחרות, דא"כ שיקנסו אחד יותר שזהו השיעור שהוא נשכר בכך שהבהמה חוזרת אליו).

חיוב פדיון כשיש בעלות לעכו"ם -המשך

ביאור מחלוקת רבי יהודה ורבנן אם שותפות עכו"ם פוטרת מן הבכורה- כתיב "כל בכור בישראל" לרבנן "בכור" משמע אפי' מקצת בכור דישראל חייב בבכורה, וממילא "כל" מלמד דבעינן כולו של ישראל. ולרבי יהודה "בכור" משמע כולו, ו"כל" אתא לגרועי ד"כל" משמע כל דהו כמו "אין לשפחתך כל בבית". (הקשו התוס' (ד"ה ורבי יהודה) דבחולין (פ"ח.) אמר איפכא, רבי יהודה אומר דמו מקצת דמו, ורבנן סברי כל דמו. ויתכן לומר שאין לדמות ביו הלימודים אלא מה שהש"ס מדמה, כדמצינו בעוד מקומות שיש הרבה דרשות שאין להשוותם. עוד י"ל דהכא מיירי בסתם בהמה שכולה של ישראל, וממילא אי לאו דכתיב "כל" משמע כולו. אי נמי משום דכתיב "כל בכור בישראל", ובישראל משמע כוליה כדאמר ביבמות (ק"ב.) דלענין חליצה בעינן שיהא אביו ואמו מישראל, אבל בעלמא משמע שפיר מקצת. או י"ל שלכו"ע "בכור" משמע רובו, ונחלקו אם "כל" בא להוסיף או לפחות.

איזה שותפות פוטרת מן הבכורה לרבנן-

לרב הונא אפילו אם רק אזנו של עכו"ם פטור מבכורה, (וכן סובר רבי יוחנן. ג:).

לרב חסדא בעינן דבר שאם ינטל תהיה הבהמה נבילה כגון שיש לעכו"ם חלק בושט או בגרגרת שלו, דכיון שחיותו ביד העכו"ם נחשב שכולו ביד העכו"ם, דבלאו הכי לימא ליה שקול אזנך ולך דאף בעל מום ניתן לכהן.

ולרבא בעינן דבר שאם ינטל תהיה הבהמה טריפה כגון מן הארכובה ולמעלה, דס"ל לרבא שטריפה אינה חיה ולהכי הוי כאילו כולה של העכו"ם, (ולרב חסדא טריפה חיה). וכתבו התוס' (ד"ה רב חסדא) שבתמאות (י"א:) הגירסא הפוכה, שלרב חסדא מודה רבי יהודה בדבר שעושה אותה טריפה, ורבא אמר דבר שעושה אותה נבילה, ורב ששת אמר דבר שמתה בו, וכל אחד מוסיף על השני, והויא דהתם עיקר.

הגמ' אומרת שאף שנפלים קדושים בבכורה למרות שאינם ראויים לחיות, דכתיב "וכל פטר שגר בהמה" שגר בבהמה (-שגר בעמי בהמה ועדיין לא הגיע זמנו לצאת, ל"א מה שבהמה משגרת ומשכלת ומבואר שאע"פ שאינם בני חיותא קדשי, וא"כ גם כאן גם אם יש לעכו"ם חלק בדבר שעושה אותו נבילה, עדיין חלק הישראל קדוש), שאני הכא שכיון שמעורב חולין בבכור לא חשיב "כל בכור".

י"א דלא פליגי רב חסדא ורבא על רב הונא (אבל רב חסדא ורבא פליגי), רב הונא מדבר בשותפות בו דבזה אפילו שותפות באזנו פוטרת, ורב חסדא ורבא מדברים בשותפות באזמו דבזה בעינן נבילות או טריפות, ואמר רב פפא שאין הבדל בינו לבין אמו, דהא כתיב בו "כל בכור" ובאמו "כל מקנך תזכר" – אם כל המקנה שלך יהא זכר תקדישנו.

ג': רחל שביכרה וילדה מין עז או עז שביכרה וילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חייב, אך הוי בכור בעל מום שמותר לשוחטו. הגמ' אומרת שאף דאיתא לקמן מ. שאם פיו דומה לשל חזיר הוי מום, הכא איכא חידוש שאף בנשתנה למין שקדוש בבכורה הוי מום, ואף דאיתא לקמן מ: שאם עינו אחת גדולה כשל געגל (או שעינו אחת קטנה כשל אווז) הוי מום, ועגל הוא מין שקדוש בבכורה, י"ל דהתם המום הוא מדין "שרוע", ד"שרוע" האמור בתורה היינו שאבר אחד גדול מתבירו, אבל שינוי אחר כגון שבצמור הוא דומה לעז לא שמעינן שזה מום, להכי איצטריך לרבי יוחנן לאשמועינן. אמנם אין להוכיח שזה מדין שרוע ממה שבבהמה רק עינו אחת גדולה ואחת קטנה פוסל, ואילו באדם דכתיב "איש איש מזרע אהרן" דבעינן שוה לזרעו של אהרן – שייהא דומה לאדם, פסול אף אם שתי עיניו קטנות או גדולות, ובין באדם בין בבהמה פסול בין במום קבוע בין במום עובר שכל זמן שיש בכהן מום לא יעבוד. ד"ל שבאמת המום הוא השינוי, אלא שבבהמה כשר משום שהם גדולות מחמת בריוותא יתירא, או קטנות מחמת כחישותא יתירא.

רב מרי בר רחל היה מקנה את האוזניים לעכו"ם כדי להפקיעם מבכורה, כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה, ומי"מ אסרם בגיזה ובעבודה כבכורים גמורים ונתן אותם לכהנים, ונענש שכלו בהמותיו. והטעם שנענש הוא משום שהפקיעם מקדושתם, (דאף שמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם, שם הפקיעו רק מקדושת מזבח ולא מקדושת כהן דהוי כבכור בעל מום הניתן לכהן וחיוב כהן לנהוג בו קדושה שלא יגזו ויעבדו בו, וכשהוא שוחטו אינו שוחטו באיטליז, ואינו נמכר באיטליז, ואינו נשקל בליטרא, כדלקמן ל"א), או מטעם שגרם למכשול מפני שראהו אדם אחר וחשב שהוא מקנה אותם בדיבור ואינו נוטל דמיהם, דעכו"ם אינו קונה אלא בכסף.

וכתבו התוס' (ד"ה דקא) שמה שעכשיו לא נוהרים מלהקנות לעכו"ם אע"פ שרב מרי נענש, רב מרי הקנה חלק בעובר, אבל להקנות חלק באם מותרת.
אני נבימי רב מרי שהיו בקיאים להטיל מום בבכור קודם שיצא לעולם, אסור לעשות ע"י הפקעה, אבל אנו שאיננו בקיאים בכך, מוטב להקנות לעובד כוכבים קודם שיבא לידי תקלה, כדאיתא לקמן (נ"ג.) שמעשר בהמה לא נוהג בזמן הזה מחשש תקלה. ונראה דבהקנתא און לחוד שרי, דקי"ל כרב הונא, מדקאי ר' יוחנן כוותיה ואמר אפי' מום קל, וגם רב מרי נמי שהקנה און לא נענש אלא משום הפקעה, ולכל היותר מותר ע"י הקנאה בדבר שעושה אותה טריפה או נבילה. או שרב מרי נענש מפני שידע להטיל מום קודם שיצא לאויר העולם, אבל אנו שלא יודעים יש לעשות ע"י קנין. עוד פירש ר"ת שרב מרי היה מקנה בהמה לאזני עובר, דאזון עובר הוי דבר שלא בא לעולם, וטעו לחשוב שהקנה את האוזן, אבל באזני הבהמה עצמה שרי.

חיוב בכורה בכהנים ולויים

ד. פטור כהנים ולויים מבכורה - כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפדיון פטר חמור, אבל לא נפטרו לויים מבכור בהמה טהורה. לאביי לומדים ק"ו שאם הפקיעה בהמת הלויים את בהמת הישראל במדבר, כ"ש שתפקיע את בהמתם. ולרבא מפדיון הבן פטורים מק"ו, דאם הפקיעה קדושת הלויים את קדושת הבכורות של ישראל, כ"ש שיפקיעו את של עצמם, (ואף שבכורי הלויים לא הפקיעו בכורי ישראל, מ"מ לומדים מק"ו שיפקיע קדושת עצמו. תוד"ה אם).
ופדיון פטר חמור ילפינן מהקש, דכתיב "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה".

ואין לומר שרק בן לוי שהיה לו שה במדבר, והיה יותר מבן חודש, ורק לוי ולא לוויה יהיו פטורים (והרי לוויה שילדה בנה פטור מפדיון הבן), וכן אין לומר שאהרן עצמו יהיה חייב כיון שלא היה באותו מנין (לא הוא ולא בהמותיו. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה ואהרן) שאהרן לא היה בכור, דמרים היתה גדולה ממנו בג' שנים, ואין הקושיא אלא מבהמותיו), ולפיכך נקוד על "אהרן" שבחומש הפקודים), דהא כתיב "הלויים" להקיש כולם זה לזה, וכהנים נקראו לויים (בכ"ד מקומות), ולדורות ילפינן מדכתיב "והיו" - בהיותן יהו.

ד: פטרי החמורים שבמדבר נפדו בשה, דכתיב "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", שכמו שפדיון הבן בכסף שנאמר לדורות, גם במדבר פדו בכסף, אף פטר חמור שנפדה לדורות ע"י שה, אף במדבר פדו בשה, (ולולא קרא אין ללמוד שה מכסף, דאיכא

למיפרך מה לכסף שכן פודים בו הקדש ומעשר שני, ואע"פ שהקדש נפדה גם בשה, ובכל דבר חוץ מעבד קרקע ושטר, היינו מדין שוה כסף שהוא ככסף, אבל פטר חמור נפדה בשה אפילו אם שוויו כל שהוא. תוד"ה מה).

אפשר לפדות בשה אחד כמה פטרי חמורים (אם חזר וקנאו מייד כהן אחרי שנתנו לו. רש"י. ולר"ת (תוד"ה ופודה) הכונה שפודה בו כמה ספק פטרי חמורים אע"פ שלא נתנו לכהן), שהרי שה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמורים, דכתיב "ואת בהמת הלויים תחת בהמתם" בהמה אחת תחת בהמות הרבה, (דאין לומר שבהמה היינו דככתיב "ובהמה רבה", דא"כ לכתוב בהמה תחת בהמה או בהמתם תחת בהמתם).

האם קדשו הבכורות במדבר

לרבי יוחנן קדשו הבכורות במדבר, דכתיב "קדש לי כל בכור". ולריש לקיש (להו"א) לא קדשו בכורות במדבר לא בכור אדם ולא בכור בהמה (תוד"ה לא), דכתיב "והיה כי יביאך... והעברת", והא דתנן שעד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, היינו בכורות שיצאו ממצרים (שלא פקעה קדושתם, שאע"פ שהבכורות שנולדו במדבר (שבלאו הכי לא היו ראוים לעבודה שהרי היו בני שנה) לא קדשו, לא פקעה קדושת אלו שכבר קדשו. והא דתנן שביום שהוקם המשכן הקריבו נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות, היינו שהקריבו את הבכורות שיצאו ממצרים, ולכן מאותו היום ואילך לא הקריבו, (ולרבי יוחנן הכונה שהקריבו מאותו יום ואילך, וקמ"ל שלפני כן לא מקריבו מפני שלא הקריבו חובות בבמה). והא דתנן שבג' מקומות קדשו הבכורות לישראל, במצרים (דכתיב "קדש לי כל בכור") ובמדבר (דכתיב "כי לי כל בכור") ובכניסתם לארץ (דכתיב "והיה כי יביאך... והעברת"), היינו שבמצרים ובכניסתם לארץ קדשו ממש ובמדבר הוזהרו ולא קדשו.

ה. מסקנת הגמ' שגם ריש לקיש מודה שקדשו במדבר, אלא שפסקו משעת חשבון של חומש הפקודים ואילך. ולרבי יוחנן לא פסקו דכתיב "לי יהיו" בהיותן יהו, והא דכתיב "והיה כי יביאך... והעברת" היינו שיעשו מצוה זו ובזכותה יכנסו לארץ.

ורב מרדכי אמר שלרבי יוחנן לא הוצרכו הבכורות ליקדש, ואין בזה הבדל מהביאור הנ"ל, אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו.

הלויים היו כ"ב אלף ושלש מאות, ולא פדו אלא כ"ב אלף, מפני שהיו ג' מאות בכורות, ובכור אינו מפקיע קדושת בכור, דדיו שיפקיע קדושת עצמו.

קונטרקוס השר שאל את רבן יוחנן בן זכאי שהרי מחצית השקל לכל ישראל שהיו 603550 יוצא 201 ככר וי"א מנה שהרי בככר יש 1500 סלעים, וא"כ למה נתן משה לאדנים רק מאת ככר שזה פחות מחצי, (ואע"ג דכתיב "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה וויס", שזה יוצר מחצי, לא הזכיר השר פסוק זה מפני שרצה לקטרו בדברים), וכי היה גנב או קוביוסטוס (-משחק בקוביא. תוד"ה קוביוסטוס) או שאינו בקי בחשבונות, ואין לומר שהשאר הונחו בבי גזא, דהא כתיב "וכסף פקודי העדה מאת ככר". וענה לו רבן יוחנן בן זכאי שמנה של קודש היה כפול (והיה בככר ק"כ מניס, ונמצא שמאה ככר של קודש הם מאתים ככר של חול, והככר הנוסף וי"א מנה היו "האלף ושמוע מאות וחמשה ושבעים" שמהם "עשה וויס לעמודים". וכתבו התוס' (ד"ה ומנה) ששקלים של קודש ושל חול היו שוים, ולא נמאם לפי מניס, דמטבע של מנה לא היה בימי משה, שהרי לא הוזכר כלל בתורה), דכתיב **ביחזקאל** שהמנה הוא ס' שקלים, וס' שקלים הם ר"מ דינרים ולא מאה, ומבואר שמנה של קודש היה כפול, וכן מבואר שמוסיפין על המידות, עד שתות, מלבר.

ה. רק בחמור יש מצות פדיון ולא בסוסים וגמלים, שכך היא גזירת הכתוב, ועוד שהחמורים סייעו לישראל ביציאת מצרים, שהרי לא היה אחד מישראל שלא היו לו צ' חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים. (רפיידם- לרבי אליעזר כך שמה, ולרבי יהושע נקראה כך לפי שריפו ידיהם מן התורה לכך בא עליהם עמלק. שיטיס- לר"א כך שמה, ולרבי יהושע לפי שנתעסקו שם בדברי שטות לזנות עם בנות מואב, לר"א פגשו בבנות מואב ערומות דכתיב **ותקראנה** לעם לזבחי אלוהיהן", ולר"י הכונה שנעשו כולם בעלי קריין).

דין 'נדמה' -ולד הדומה למין אחר

לענין בכורה לתנא דמתני' פרה שילדה מין חמור, או חמור שילדה מין סוס, פטורים מן הבכורה, דכתיב ב' פעמים "פטר חמור" לומר שצריך שגם האם וגם הולד יהיו חמורים -שיהא הולד דומה לאמו, וגלי רחמנא בקדושת דמים (-חמור, שרק דמיו קדושים לפדותו בשה) וה"ה בקדושת הגוף (-בכור בהמה טהורה).

ולרבי יוסי הגלילי לומדים מ"אך בכור שור בכור כשב בכור עז" שצריך שיהא הוא כמו הבכור שלו, (ואף שלומדים מזה שבשלשתם יש דין הקטרת אימורים וכדלהלן, כאן לומדים מדכתיב ג"פ "בכור"), ואף אם הולד נדמה למין טהור פטור, אמנם אם יש בו מקצת סימנים של אמו חייב, ד"אך" חילק דכל אכין ורקין שבתורה למעט, וגלי רחמנא בקדושת הגוף וה"ה בקדושת דמים.

ותנא דמתני' לומד מ"בכור שור... ואת חלבם תקטיר" שבכולם יש דין הקטרת אימורים, דא"א ללמוד משור לפי שנסכיו מרובים -חצי ההין, וכשב ועז רביעית ההין, וא"א ללמוד מכשב לפי שנתרבה באליה שאליתו קריבה עם האימורים, וא"א ללמוד מעז לפי שיחיד העובד ע"ז מביאה לחטאתו, וא"כ ללמוד שור מכשב ועז לפי שכשרים לקרבן פסח, וא"א ללמוד כשב משור ועז לפי שציבור שעבדו ע"ז מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת, וא"א ללמוד עז משור וכשב לפי שיש בהם צד רבוי אצל מזבח -נסכים בשור ואליה בכשב.

י. ורבי יוסי הגלילי לומד מדכתיב ב' פעמים "פטר חמור" שאין פודים פטרי סוסים וגמלים לא בשה ולא בכל דבר, ואין לומר שנתמעטו רק משה, דא"כ לכתוב ב' פעמים "פטר חמור תפדה בשה".

ותנא דמתני' לומד מכלל ופרט "כל מקנך תזכר (כלל) פטר שור ושה (פרט)" שאין פודים פטרי סוסים וגמלים, דכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. ואף ש"פטר" הפסיק הענין שלא לדונו בכלל ופרט, הדר ערביה קרא בו' של "ופטר" דו' מוסיף על ענין ראשון, והפסיק משום שזה קדושת דמים וזה קדושת הגוף.

ולרבי יוסי הגלילי מזה שהתורה חילקה מבואר שאין לדרוש כלל ופרט.

פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימנים, חייב בבכורה, כיון ששניהם קדושים בבכורה.

חמור שילדה כמין סוס, הגמרא מסתפקת אם פטור כיון שסוס אינו קדוש בבכורה, או שחייב כיון ששניהם מין טמא.

ג' לפי הצד שבמקרה הקודם חייב יש להסתפק בפרה שילדה כמין סוס, אם פטור כיון שנדמה לדבר טמא וגם אינו קדוש בבכורה, והפרה טהורה וקדושה בבכורה, או שחייב משום דסימנים מילתא דאע"ג דאישתני כולי האי, מקצת סימנים מחייבים בבכורה.

י: לענין אכילה - לתנא דמתני' היוצא מן הטמא טמא אע"פ שנדמה כטהור, והיוצא מן הטהור טהור אע"פ שנדמה כטמא, דכתיב "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה" - יש לך מעלה גרה ומפריס פרסה שאסור לאוכלו, וזהו טהור שנולד מן הטמא, והא דכתיב "גמל... טמא הוא" היינו שהוא טמא ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור. ולר"ש כתיב ב"פ גמל אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה, לומר שגם גמל שנולד מהפרה טמא, (ואף שגם שפן וארנבת וחזיר נכתבו ב"פ מפני השסועה - בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות, שזה לא נאמר בתורת כהנים, (והעופות נכפלו מפני הראה), מ"מ היכא דאיכא למידרש דרשינן. ורבנן לומדים מ"גמל" **לאסור חלב גמל**, ור"ש לומד חלבו מ"את" דמשמע דבר הטפל לגמל והיינו החלב, (והא דאיתא במנחות (י"א): שר"ש לא דורש "את" היינו לאותה דרשה. תוד"ה ורבי שמעון), ורבנן לא דורשים מאת (ומבואר שלהלכה לא דורשים "את", דקיימא לן כרבנן שמתירים קלוט. תוס' שם), שהרי ר"ש העמסוני דרש כל אתין שבתורה וכשהגיע ל"את ד' אלוקיך תירא" פירש (ואין להעמיד כבכוד אב ואם שמשוה (קידושין ל:) כבודם לכבוד המקום ולעבור עליו בשני עשה, דמשמע ליה שירא מהם כמו מהמקום, וזה לא שייך. תוד"ה פירש), ואמר שיקבל שכר גם על הפרישה, עד שבא ר"ע ולימד "את" לרבות תלמידי חכמים דמרא רבך כמורא שמים. תוס' שם).

והא דאיצטריך לאסור חלב בהמה טמאה, ולא ילפינן מ"אלו הטמאים לכם בכל השרץ" כמו שלומדים משם לאסור ציר (-שומן הדג. רש"י. ולתוס' (ד"ה לאסור) ציר דגים דרבנן וציר שרצים דאורייתא) ורוטב וקִיפָה (פרורי בשר שבשולי קדירה. וכתבו התוס' (ד"ה רוטב) שרוטב וקיפה אסורים מדין טעם כעיקר, ועיקר קרא אתא לצירם, אמנם גם לרוטב וקיפה איצטריך קרא לאשמועינן דהוי כממש, לומר שזה בכלל אכילה ולא שתיה, דהא בשרצים כתיב אכילה) שלהם, מה' יתירא דריש. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה הטמאים) שבתורת כהנים מבואר שלא לומדים מפסוק זה דשרצים, אלא מדכתיב בבהמה טמאה "טמאים הם לכם", אמנם בחולין (ק"כ.) מבואר שכן לומדים שהפסוק בשרצים). הטעם הוא שכיון שגם מה שחלב בהמה טהורה מותר זה חידוש, שהרי הדם נדות שהאכלו בכרת נעקר ונעשה חלב, וא"כ הוה אמינא שכמו שהותר של טהורה הותר גם של טמאה, קמ"ל. ולמ"ד שהאברים מתפרקים מחמת הלידה ואין נפשה (-דמה) חוזרת עד י"ב חודש ולכן מניקה לא רואה דם נדות, ולא משום שהדם נעשה חלב, וא"כ היתר חלב אינו חידוש, הו"א שכיון שלא הותר דבר שיוצא מן החי, א"כ עד כמה שהותר הותר גם בטמאה, קמ"ל.

והמקור שחלב בהמה טהורה מותר הוא מ"ואת עשרת חריצי החלב" שאמר ישי לדוד שיוליצם במלחמה לשר האלף. דאין לומר שזה הותר רק לסחורה, דאיירי במלחמה ואין דרך לעשות סחורה במלחמה. ואב"א מדכתיב "ארץ זבת חלב ודבש" ואין לכתוב לשבח דבר אסור. ואב"א מדכתיב "לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב".

אבל אין ללמוד ממה שהתורה אסרה דווקא בשר וחלב, די"ל שבשר בחלב אסור גם בהנאה, וחלב אסור רק באכילה. ולר"ש שמתיר בשר בחלב בהנאה י"ל שהנ"מ היא שהמבשל לוקה. וכן ממה שהתורה אסרה חלב פסולי המוקדשין אין ראיה, די"ל שהתורה באה לאסור בהנאה. ואין ללמוד מדכתיב "ודי חלב עיזים ללחמן ללחם ביתך וחיים לנעורותיך", די"ל דהיינו לסחורה.

רחל שביכרה וילדה מין עז או עז שביכרה וילדה מין רחל, לרבנן פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חיيب, אך הוי בכור בעל מום שמותר לשוחטו. ולר"ש אינו קדוש עד שיהיה ראשו ורובו דומה לאמו. ולענין אכילה מסקנת הגמ' (סוף ז). שלר"ש ג"כ אינו מותר עד שיהיה דומה בראשו ורובו לאמו.

ז. שיטת רבי יהושע שטמא הנולד מאב ואם טהורים
מותר באכילה אף אם יש לו סימן אחד והיינו שדומה לאמו במקצת, דכתיב "אך את זֶה לא תאכלו", אבל אם אביו טמא אסור באכילה, דכתיב "שה כשבים ושה עיזים" עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה. ולרבי אליעזר לומדים מ"זה" שאם אמו טהורה מותר באכילה אף שאביו טמא, (והיינו שנולד מקלוט –שפרסותיו קלוטות בן פרה, דבלאו הכי אין טהורה מתעברת מטמא ולא טמאה מטהור ולא גסה מדקה ולא דקה מגסה ולא בהמה מחיה ולא חיה מבהמה, ורק לר"א ולחולק עליו שנחלקו (חולין ע"ט): בענין כוי הבא מן התיש ומן הצביה חיה מתעברת מבהמה).

הגמ' מבארת שאף שרבי יהושע סובר שזה וזה גורם (-דבר שהיתר ואיסור גרמו לו שיבוא) מותר, ולר"א אסור, דר"א אוסר להקריב ולד טריפה שאביו תמים ורבי יהושע מותר, (והיינו למ"ד טריפה יולדת, אבל למ"ד אינה יולדת מבואר בחולין (נ"ח). שנחלקו אם עובר ירך אמו ונתעברה ולבסוף נטרפה. אמנם במקומות אחרים מצינו שר"א אוסר בזה וזה גורם ורבנן מתירים. תוד"ה והא), וכאן מבואר הפוך, שאני הכא לר"א דכתיב ב"פ "שה" להתיר שה שאביו טמא, ולרבי יהושע שאני הכא דכתיב כשבים ועיזים לומר שאביו ואמו יהיו כבשים ועיזים.

דין היוצא מן הטמא טמא

מי רגלים– שאלו את רב פפא מה הדין במי רגלים של חמור, האם הם אסורים כיון שהם עכורים כמו חלב, וזה מראה שהם מתמצים מגופו, או שזה מים כמו שנכנסו והעכירות זה מהבל הגוף (-חמימות וסרחון הבשר) וממיילא הם מותרים. וענה רב פפא שזה אסור, ד'היוצא מן הטמא' היינו שמין טמא שיוצא הוא טמא, ועל של סוסים וגמלים לא שאלו, דכיון שאינם עכורים מה שנכנס יצא, וללישנא בתרא על של סוסים וגמלים לא שאלו משום שלא שותים אותם, ואסרם רב פפא כיון דמטמא קאתו.

ז: דבש– דבש דבורים מותר, מפני שמכניסות אותו מפרחי האילן לגופם ואין ממוצות אותו מגופם, וי"א שגם בזה ראוי לאסור כיון שזה חיה בתוך הטמא, אלא שהתורה התירה בדבש בהדיא, וגזירת הכתוב היא, וכדאמר רבי אליעזר בן יעקב שלומדים מ"אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף" - שרץ העוף (-הולד) אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ ואינו ولد דוגמתו, והיינו דבש דבורים, אמנם דבש הגיזין והצירעין (-מין ארבה. רש"י. ולתוס' (ד"ה הגיזין) זה מין עוף) אסור, מפני שעדיף לרבות להתיר דבש דבורים מפני שאין לו שם לווי. וי"א שדבש הגיזין והצירעין מותר באכילה, (ואינו מקבל טומאה ללא מחשבה לאוכלו דסתמו אינו לאכילה עד שיחשב עליו, משא"כ דבש דבורים בכוורתו שא"צ מחשבה).

חלי דיחמורתא (-כעין ביצי זכר שהיחמורות מוציאות מרחמן) רבנן רצו לאוסרם משום אבר מן החי, שנעקרו מן הזכר ברחם, ואמר רב ספרא שהם מותרים, מפני שהם זרע של האיל שרוצה להזקק לאילה וכיון שרחמה צר אינה מזדקקת לו והולך ליחמורתא ונתרי -שופך הרבה זרע והוא נקרש.

עור שנמצא כנגד פניו של החמור (-כעין שליא שהחמור נולד בו), רב הונא אמר שהוא מותר, כיון שזה פירשא בעלמא. רב חסדא רצה להביא ראיה לרב הונא מהא דתניא שעור הבא כנגד פניו של אדם בין חי בין מת טהור מלטמא במגע ובמשא, ולכאורה הכונה בין אם הוא חי ואמו חיה בין אם הוא מת ואמו מתה, ואם אינו מטמא כשהאם והולד מתים בהכרח שזה פירשא בעלמא, (שנוצר מן הזרע שקרש. תוד"ה מאי). ורב הונא דוחה שהכונה בין הוא חי ואמו מתה (רש"י גורס חיה) בין הוא מת ואמו חיה דמגוף האם הוא והרי היא חיה, אבל לגבי אכילה גם אי שדית בתר אם אסור. (תוס' (ד"ה לא) גורס כגירסת הגמרא, ומבאר שהעור מגיע משניהם ולכן כל זמן שאחד מהם חי הוא טהור). **אמנם בברייתא איתא להדיא שהכונה בין אם הוא חי ואמו חיה בין אם הוא מת ואמו מתה.**

דג הבלוע בדג– דג טמא שבלע טהור מותר באכילה, ודג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה מפני שהוא לא גדל מהבלוע אלא כשהוא חי בלעו, אבל דג שגדל בו מותר מפני שהיוצא מהטהור טהור. הגמ' מדייקת שההיתר בטמא שבלע טהור הוא רק כשראינו אותו בולע, ואמר רב ששת שרק במצאו בבית הרעי מותר שאם הוא עוברו היה מוצאו בבית הרחם, דאל"כ שמא זה לא הדג שבלע שהוא התעכל ונעשה רעי, אלא השריצו בגופו ועוברו הוא אוסור. ולרב פפא מותר במצאו בבית הבליעה. ולרב נחמן מותר במצאו שלם שנגמרה כל צורתו והוא גדול, ואם זה עוברו הוא לא היה משתהה כ"כ בבית הרחם. ורב אשי סובר דמתני' לא מיירי שראינו שבלע, אלא שנמצא בתוכו, והאי דקתני 'בלע' היינו משום שרוב הדגים משריצים במינם, וממיילא כיון שאינו מינו מותר דהוי כמו שבלע בפנינו.

וכתבו התוס' (ד"ה רוב) שהלכה כרב אשי שהוא בתראה. והקשו התוס' דמ"מ אסר רב ששת לעיל מי רגלים של חמור, דהכא הדג עומד בתוכו ולא יצא, ואפילו אם יצא, בדגים מה שנכנס יצא, אבל במים שהבהמה שותה מתערב עמהם מלחלוחית הגוף.

עוד כתבו התוס' (ד"ה דג) שאף שמבואר באהלות (י"א ז') שכלב שאכל בשר המת ושהה הבשר במעיו שלשה ימים מעת לעת, ובעופות ובדגים ככדי שתפול לאור ותשרף (ולריב"ב מעת לעת), אינו מטמא, אלמא חשיב עיכול, מ"מ הוא אסור באכילה, דיש לחלק בין איסור לטומאה. ויש רוצים להתיר על פי משנה זו חיטה שנמצאה בפסח במעי תרנגולת, ולפי החילוק הנ"ל בין איסור לטומאה אין זה ראיה. עוד פירש ר"ת דשמא יש להחמיר כריב"ב דבעי מעת לעת. ואם באנו לומר דאין חילוק בין איסור לטומאה, צ"ל דהכא מיירי בלא שהה כדי עיכול.

טבעי בעלי החיים

דג טמא משריץ עוברו בגופו כשאר בהמה וחיה, ודג טהור מטיל ביצים ויושב עליהם ומחממם עד שיוצאים מן הקליפה כעופות. וכתבו התוס' (ד"ה דג) שבעבודה זרה (מ.) מבואר ששניהם מטילים ביצים, אלא שזה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים.

המוליד עובר ממש מניק, והמטיל ביצים מלקט פרורים ומאכיל, חוץ מעטלף (-דומה לעכבר ויש לו כנפים) שמטיל ביצים ומניק.

ת. הדולפינים (בני ימא -דגים יש בים שחצים צורת אדם וחצים צורת דג) פרים ורבים כבני אדם. רש"י גורס 'מבני אדם', שאם בא עליהם אדם מתעברות ממנו.

כל זשכורותו (-הגיד) מבחוץ מוליד, וכל שזכורותו מבפנים מטיל ביצים, אבל אין לומר שכל מי שביציו (-ביצי הזכר) מבחוץ (כגון חיה ובהמה) מוליד ומי שביציו מבפנים מטילה הנקיבה ביצים, שהרי אווז הישוב ואווז הבר הם כלאים זה בזה, מפני שאין הזכרים דומים אלא זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים, ואפ"ה שניהם מטילים ביצים.

מי שתשמישו ביום יולד ביום, כמו תרנגול (ונ"מ שהבודק בערב יו"ט ולא מצא ביצה בקן ולמחר השכים קודם היום ומצא, מותרת באכילה, דאמרין שיצאה רובה עערב יום טוב וחזרה ובתר יציאת רובה אזלינן. וכתבו התוס' (ד"ה אימור) שלפ"ז מותר לקנות ביצים בליל יו"ט שני של גלויות, אמנם בני ימים טובים של ראש השנה אסור, דשתי קדושות הם), ומי שתשמישו בלילה (-עטלף) יולד בלילה, ומי שתשמישו בין ביום בין בלילה (-אדם וכל דדמי ליה) יולד בין ביום בין בלילה.

מי שתשמישו ועיבורו שוה (-כגון כשב ועז ששניהם משמשים פנים כנגד עורף, וימי עיבורם שוה שהוא חמשה חודשים) יולדים אם בא אחד על חבירו ומגדלים (-מניקים) זה מזה. הכל משמשים פנים כנגד עורף חוץ מדג ונחש ואדם שמשמשים פנים כנגד פנים, הואיל ודיברה עמהם שכינה (כדמצינו ביונה שד' דיבר לדג), וגמל משמש אחור כנגד אחור.

משך עיבור בעלי חיים, וכנגדם בגדילת פירות– תרנגולת ואילן לוז (שגדלים בו אגוזים קטנים. רש"י. ולריב"א (ד"ה תרנגולת) גדלים בו שקדים) כ"א יום משעה שפורח עד גמר פריו, כלב נגמרת בו צורת הולד ותאינה נ' יום, חתול ותות נ"ב יום, (אמנם אין מברכים בורא פרי העץ אלא על תותים הגדלים באילן, ולא על תותי שדה. תוד"ה תות), חזיר ותפוח ס' יום, שועל וכל מיני שרצים ותבואה (קרי ליה אילן כמ"ד עץ שאכל אדם הראשון חיטה היתה) ו' חודשים, בהמה דקה טהורה וגפן ה' חודשים, בהמה גסה טמאה ודקל שגדלים בו תמרים י"ב חודש, ובהמה טהורה וזית ט' חודשים, זאב ארי דב נמר ברדלס פיל קוף וקיפוף (-כעין קוף ויש לה זנב) ובנות שוח (תאנים רעות, ואיתא בירושלמי שחונטים בה פירות בכל שנה, ואנם נגמרים עד ג' שנים, ודלא כר"ח שפירש שמוציאים פירות פעם בשלש שנים. תוד"ה בנות שוח) ג' שנים, אפעה ע' שנה וחרוב פירותיו ע' שנה ועיבורו ג' שנים, נחש ז' שנים (דכתיב "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה" – ארור אתה מכל הבהמה כמו שהבהמה ארורה מחיה, כשם שהבהמה נתקללה מהחיה פי שבע והיינו חמור (-נ"ב יום, שזה שביעית שנה) מוחתול (-שנה), כך נתקלל פי שבע מבהמה. ואין הכונה שכשם שחיה נתקללה פי שלש מבהמה והיינו ארי מחמור, כך הנחש נתקלל פי שלש וא"כ עיבורו תשע שנים, דכתיב "מכל הבהמה ומכל החיה" ולא איפכא, והיינו שהוא ארור מבהמה שנתקללה מחיה. ואין הכונה לעז שנתקלל פי שלש מעז שנתקלל פי שלש מוחתול, וא"כ עיבורו ט"ו חודשים, דהא כתיב "מכל הבהמה", ואב"א כיון שזה קללה לוקחים את האפשרות המקוללת יותר. ומה שבאתונא ילדו אחרי ג' שנים, העיבור התחיל ד' שנים קודם, ונחש משמש בזמן עיבורו כאדם), ואין לאותו רשע חבר באילן, וי"א שכנגדו באילן מוכססים (-מין מבנות שות, ולא בנות שוח ממש).

ח: רבי יהושע זוקני אתונא–

רבי יהושע אמר לקיסר שחכמי ישראל חכמים יותר מזוקני אתונא, ואמר לו הקיסר שילך וינצחם ויביאם אליו, וביקש שיעשו לו ספינה שבה ס' חדרים ובכל חדר ס' כסאות, וכשהגיע לשם ביקש מהקצב למכור לו את ראשו והקצב הסכים, ואמר לו רבי יהושע שכוונתו לראשו ממש, ויעזבוהו רק אם יראה לו את הפתח של הזקנים, וכדי שלא ירהגוהו ילך עם חבילת קנים, וליד הפתח יעמיד את החבילה על הארץ כדי לנוח.

כשהגיע לשם ראה שהעמידו שומרים מבפנים ומבחוץ, והשומרים לא היו הורגים אדם אא"כ נכנס כלול לפנים או יצא כולו לחוץ, שאם יראו עקבות אדם שנכנס ירהגו את השומרים שבחוץ של שנתנו להנכס, ואם יראו עקבות אדם שיצא ירהגו את השומרים שבפנים על שנתנו לו לצאת, והיתה איסקופת החדר עבה ושפכו שם סובין או עפר כדי שיכירו אם עבר שם אדם, ונכנס עם סנדלים הפוכות ונראית פסיעה אחת נכנסת ואחת יוצאת ודחפהו השומרים ויצא, והרגו הזקנים את השומרים שבחוץ ושבפנים מפני שחשבו שאדם אחד נכנס ואדם אחר יצא, ונכנס.

כשנכנס מצא צעירים למעלה וזקנים למטה כדי שמי שיתן שלום לעליונים יהרגוהו התחתונים כיון שהם הזקנים והיה לו לתת להם שלום תחילה, ואם יתן שלום לעליונים יהרגוהו הבחורים מפני שיאמרו שהם חשובים יותר שהרי הם למעלה מהזקנים, ואמר שלום לכם כדי שלא יהרגוהו, ואמר להם שהוא חכימא דיהודאי ובא ללמוד מהם חכמה, ואמר להם שאם הם יצנחוהו יעשו לו מה שירצו, ואם הוא יצנחם יבואו לאכול עמו בספינה.

חכמי אתונא שאלוהו האם מי שלא הסכימו לתת לו אשה ילך למוקם שיש מיוחסת ממנה, וענה להם שיתכן שהמיוחסת יותר היא בת מזלו. עוד שאלוהו למה מלוה שהיה צריך לטרופך את המעות מהלקוחות בקושי חוזר ומלוה, וענה להם שהוא מחפש אדם שיעזור לו להרויח. וכשבשיקשו שיאמרו דבר שקר אמר לה שפרדה ילדה (וזה השקר) והיה כתוב על צוואר הולד שאביו חייב מאה אלף זוז. ושאלוהו במה מולחים מלה, ענה להם שלא צריך. וביקשו ממנו לבנות בית באויר, ואמר שם ונתלה באויר ואמר שיעלו לו לבנים וטיט. ושאלוהו היכן מרכז העולם, וענה להם שזה כאן והם יכולים למדוד בחבלים. וביקשוהו להכניס לעיר את הבאר, וענה להם שיכינו לו לשם כך חבלים מסובין. וביקשו ממנו לתפור אבן ריחיים שנשברה, ואמר להם שיוציאו ממנה חוטים ויתפור אותה בהם. ושאלוהו איך קוצרים ערוגת סכינים, ואמר להם בקרן החמור, שהרי אין לו קרן כמו שאין ערוגת סכינים. והביאו לו ב' ביצים שיאמרו מה של תרנגולת לבנה ומה של שחורה, והביא להם ב' גבינות שיאמרו איזה של עז לבנה ואיזה של שחורה. ושאלוהו מהיכן יוצאת רוחו של אפרוח שמת בביצתו, וענה להם שהיא יוצאת מהיכן שנכנסה. וביקשו שיראה כלי שאינו שוה את נזקו, והביא מחצלת שצריך להרחיב את הפתח כדי להכניסה.

לאחר שסיים לענות להם באו לספינה וכל אחד חשב שכולם ישבו בס' הכסאות שיש בחדרו, ולקח עמו עפר מאתונא, ובדרך מילא קיתון מבי בליע' (מים שבאוקיינוס שבולעים כל מימות שבעולם שנופלים בהם ומביאים אותם עד התהום ופולטות אותם, והיינו דכתיב 'והים איננו מלא'. רש"י. והקשו התוס' ד"ה בי בליע') א"כ איך בלעו בכלי, ואולי הכונה לגומא או חריץ. או שבי בליע' זה שם מקום שמימיז בולעים מים), וכשהגיעו לפני הקיסר לא האמין שזה הם כיון שהיו מעונים ושפלים לפי שלא היו בארצם, עד ששם עליהם מעפר העיר והעיצו פניהם במלך מפני שהריחו ריח ארצם וסברו שהם קרובים לארצם, ואמר להם למלא מים בכד, והכל נבלע עד שנשמשו כתפיהם ובלו והלכו לאבדון.

דין בכור כשנולדו שניים

ט. אם נולדו מחמור אחד ב' זכרים בלידה הראשונה, לתנא דמתני' יתן טלה אחד לכהן דממה נפשך אחד מהם פטר את הרהם, דאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם יחד, ואף אי נימא שרק כל הרהם מקדש אבל מקצתו לא דכתיב "פטר כל רהם," מ"מ לא הוי חציצה, דמין במינו אינו חוצץ. הקשו התוס' ד"ה אמר) אמאי בכרתו אחותו והוציאתו (חולין ע.) הגמרא נשאת בספק אי הוי חציצה. ותירצו: א' כרכתו שאני שהיא מקיפה אותו מכל צד. ב' נקיבה שאני שאינה מינו של הזכר. ג' אחזתו שאני שסייעה להוציאו. ולא אמרינן הכא כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, דקדושה הבאה מאיליה שאני.

לרבי ירמיה רבי יוסי הגלילי דס"ל שאפשר לצמצם, סובר שיתן שני טלאים לכהן, (דעת התוס' ד"ה מאן) שגם לריה ג' א"צ לתת שני טלאים לכהן אלא כשראנו שיצאו שני ראשיהם יחד, אבל בלא הכי לא, דאינו אלא ספק רחוק, ומ"מ לדבריו טוב להחמיר גם בזה ולהפריש טלה אחד לעצמו), ולאביי שאני התם דכתיב "הזכרים לד' " דמשמע שנים, אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה "הזכרים" אף אם יצאו כאחד לא קדשי, (ואין ללמוד מזה, דכתיב "הזכרים"), והגמ' דוחה את דברי אביי מהמבואר בברייתא לרבי יוסי הגלילי אפילו בבהמה טמאה אם יצאו שני ראשים יחד שניהם לכהן.

ואם החמור הולידה זכר ונקיבה ואין ידוע מי הראשון, ואם הראשון נקיבה אין כאן בכור, מפריש טלה אחד כדי להפקיע ספק קדושת פטר חמור, והוא שלו ויכול לאוכלו, הדמוציא מחבירו עליו הראיה להביא עדים שהזכר יצא תחילה, ואיסורא ליכא דאפילו פטר חמור ודאי שפדאו בשה אין קדושה לא בו ולא בפדינו, אלא שאם לא נותן את השה לכהן זה גזל, והכא ליכא גזל כיון שזה ספק. והקשו התוס' ד"ה זכר ונקיבה) ממה שאמרו לעיל שבנקיבה לא אומרים מין במינו אינו חוצץ, וכן מהמבואר לקמן (י"ז). שהנקיבה מבטלת בכורת הזכר כיון שגם היא פטרה את הרהם, וא"כ נימא סמוך מיעוט דבבת אחת למחצה דנקבות קודמות והוו להו זכרים קודמים מיעוטא. ותירצו כמו שביארו לעיל דאף בספק מועט החמירו להפריש טלה לעצמו.

ואם ב' חמורים ילדו, אם ילדו ב' זכרים יתן שני טלאים לכהן, (וקמ"ל שבפטר חמור אינו פודה וחוזר ופודה כל זמן שלא נתן את הטלה לכהן, ובבהמה טהורה (לקמן פרק ב') אתא לאשמועינן דלא תלינן להעמיד המומן בחזקת בעלים ולומר שהאחת טינפה ונימוח הוולד ואחת ילדה שני זכרים. ובשתי נשים (לקמן מ"ח:) דקתני כה"ג גבי נשים ליכא למימר הכי, שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדה, תני אגב בהמה. אי נמי תנא בכל האופנים אף היכא שאין חידוש). ואם ילדו זכר ונקיבה נותן טלה אחד לכהן בשביל הזכר. ואם ילדו ב' זכרים ונקיבה, נותן טלה אחד לכהן דודאי יש כאן בכור זכר אחד, ואידך הוי ספק ומפריש טלה והוא לעצמו. ואם ילדו ב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות א"צ לתת לכהן כלום דאין כאן ודאי בכור זכר. ואם אחת כבר ביכרה וילדו ב' זכרים נותן אחד לכהן. ואם ילדו זכר ונקיבה מפריש טלה אחד לעצמו דשמא אותה שביכרה ילדה את הזכר.

דיני פדיון פטר חמור והתירו בהנאה

פטר חמור פודים אותו בשה דכתיב "ופטר חמור תפדה בשה", והיינו מן הכבשים ומן העיזים, זכר או נקיבה, גדול או קטן, תמים או בעל מום.

אפשר לפדות בשה אחד פעמים רבות אם חזר הכהן ונתנו לישראל ויש לישראל עוד פטרי חמורים.

ט: אם נולדו זכר ונקיבה יחד מחמור אחד, יפריש טלה אחד כדי להפקיע את האיסור הנאה, (אבל כדי לפוטרו ממצות עריפה א"צ להפריש מספק, כמו שאין נותן לכהן מספק. תוד"ה לאפקועי), ואחרי ההפרשה יקחנו לעצמו.

הגמ' מבארת שהדין הנ"ל הוא **כרבי יהודה שאוסר פטר חמור בהנאה**, דאין דבר שאם פודה שלא בשווייו הוא צריך פדיה דווקא בשה והוא מותר בהנאה קודם פדיונו, (ומה שאפשר לפדותו בשהו כסף, היינו דווקא בשווייו דלא חמיר מהקדש. ובכור אדם מותר בהנאה למעשה ידיו אף שצריך פדיה דלא אשכחן דאסור, דא"צ לפדותו בשה. ומה שבמעשר אף שהקפידה תורה שיפדהו בכסף צורה ולא באסימון ללא צורה דכתיב "וצרת הכסף בידך", אמור רבי יהודה שאם קידש על ידו במזיד שנתכוין לחללו חלו הקידושין, הרי גם המקדש בפטר חמור חלו הקידושין אף אם הוא אסור, דהאשה יודעת מכך וכוונתה להתקדש בהפרש המחירים בין חמור לשה, וכדמצינו שהמקדש במעשר שני חלו הקידושין, דכוונתה להעלותו לירושלים. ומבואר שמקודשת בגבולין קודם שיבוא לירושלים, והא דמעשר שני בגבולין פטור מחלה (סנהדרין קי"ב:) אין הטעם משום שזה ממון גבוה, אלא משום דכתיב "עריסותיכם" שיהיה ראוי לאכילה, וכן לגבי עיר הנדחת ולאו דחסימה בעינן היתר אכילה. תוד"ה ותנן).

לרבי שמעון פטר חמור מותר בהנאה (בין הנאת גופו אם השכירה לאחרים, בין בהנאת דמיו כגון גיזה ועבודה, י'), דאין דבר שפדינו מותר כגון הכא שהכהן אוכל את השה בלא שום הקרבה והוא אסור קודם פדיון, דהא פסולי המוקדשין שאסורים בהנאה קודם פדיון דמי הפדיון נתפסים בקדושתם ואסורים, ושביעית אף פדיונה אסור, דאמר מר שאם חזר וחילל האחרון קדוש, וגם הפרי עצמו נשאר בקדושתו.

ללישנא בתרא נחלקו כדאיתא בברייתא שמ"לא תעבוד בבכור שורך" שבכור אדם מותר בעבודה, ומ"לא תגזו בכור צאנך", לרבי יהודה לומדים שבכור של שותפות עם עכו"ם מותר בגיזה דאין קדושה לחצאין, אע"פ ששותפות עכו"ם חייבת בבכורה דלרבי יהודה חייב לתת חצי דמיו לכהן, ולר"ש שותפות עכו"ם פטורה מן הבכורה, ו"צאנך" מלמד שפטר חמור אינו אסור בהנאה. והגמ' מקשה א"כ למה לר"ש כתוב "שורך" ולא שור.

לרבה ולרבה בר אבוא ולריש לקיש ר"ש מודה ש**פטר חמור לאחר עריפה** אם לא פדאו וערפו כדינו **אסור בהנאה** להאכילו לכלבים, דילפינן עריפה עריפה מעגלה ערופה. ולרבי יוחנן (וי"א רבי אלעזר) ר"ש מתיר בהנאה גם לאחר עריפה.

טומאת אוכלין באיסורי הנאה-

איסורי הנאה (-ערלה, כלאי הכרם, שור הנסקל ששחטו לאחר שנגמר דינו, עגלה ערופה ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן שכבר נאסרה, צפורי מצורע, פטר חמור ששחטו ועדיין הוא מפרכס שאין בו טומאת נבילה (אבל אם נגע בו שרץ מטמא טומאת אוכלין, דמהני שחיטת ישראל למיהוי מחשבה, כיון ששחיטה כזו ראויה בבהמה טהורה,

אי נמי אפילו ערפו ממש שהוא נבילה, ויש פחות מכזית שאין בו טומאת נבילות, והוא מצטרף להשלים פחות מכביצה אוכלין לכביצה, ובשר בחלב) לרבנן מטמאים טומאת אוכלין אם נגעה בהם טומאה, שאף שהם אסורים בלאו הכי מהניא שאם נגעו באוכלים אחרים הם מטמאים אותם, ולר"ש רק בשר בחלב מטמא כיון שהיתה לו שעת הכושר, אבל שור הנסקל ועגלה ערופה לא היתה להם שעת הכושר, דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, ועוד שהרי לר"ש בשר בחלב מותר בהנאה (גז"ש קדוש קודש מטריפה), אבל שאר איסורי הנאה אין מטמאים, דכתיב "מכל האוכל אשר יאכל" – רק אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים לנכרים, והיינו דבר שאינו אסור בהנאה, קרוי אוכל, (אמנם לגבי כיסוי הדם ממעטים לר"ש גם עוף טמא, אף שלנכרים הוא נאכל, דהתם "חיה או עוף" ממעט מינים טמאים שאין נאכלים לישראל. תוד"ה מכל). ודין פטר חמור לר"ש תלוי אם הוא מותר בהנאה אחר עריפתו, ואם לא חישוב עליו לאכילה אינו מקבל טומאה אפי' אם הוא מותר בהנאה.

י. וטעמא דרבנן אינו משום ש'איסורו חישובו' -איסור שאסר רחמנא לישראל משיאי ליה אוכל, דכיון דאסר ליה מכלל שהוא ראוי לאכילה לעכו"ם, דהא תנן שנבלת בהמה טהורה בכל מקום שסתמה לאכילת עכו"ם דאינה מאוסה, ועוד דלגבי ישראל אין בה אלא דיחוי אחד, ונבלת עוף טהור והחלב של שחוטה בשווקים בכרכים שיש בה רוב עם והם עשירים ורגילים לאכול הרבה עופות ושומן, (משמע שכל שומן נקרא חלב, ולא דווקא תותב קרום ונקלף. תוד"ה והחלב), מקבלים טומאה בלי מחשבה והכשר, נבלת בהמה ועוף משום דמטמאין טומאה חמורה, וחלב שחוטה בשווקים משום שכבר הוכשר בשחיטה, דכיון דלא בעי מחשבה אהני ליה הכשר שחיטה, (ולר"ש ה"ה גמל וארנבת ושפן וחזיר כיון שיש בהם מקצת סימני טהרה). וכתבו התוס' ד"ה נבלת) שנבלת בהמה טהורה נחשבת יותר אוכל מטמאה, אע"פ שמוכרה לעכו"ם שמעדיפים לאכול חזיר, כיון שטהורה שאם אינה נבילה היא אוכל גמור לישראל, יש לה שם אוכל אף כשאינה ראויה אלא מעט, משא"כ בטמאה, ומהאי טעמא לר"ש גם כשיש רק סימן אחד זה נחשב אוכל.

אבל נבלת בהמה טמאה בכל מקום, ונבלת עוף טהור (לטומאת מגע בטומאת אוכלין, אבל לטמא בגדים בבית הבליעה מטמאה מדיון נבילה בלא מחשבה) והחלב (-שומן של נבילה טהורה) בכפרים (-שהם עניים ואינם רגילים לאכול עופות ושומן. רש"י. ולתוס' ד"ה נבלת) בשווקים יש הרבה אוכלים והם קונים כל דבר, ובכפרים יש מעט אוכלים ולא זבני אלא מידי מעליא) צריכים מחשבה להאכילם לעכו"ם, ואם לאו אין מטמאים טומאת אוכלין, (ונבלת בהמה טמאה מטמאה אדם וכלים וכ"ש אוכלין, ונ"מ בפחות מכזית שאין בו טומאת נבילה לצרפו לפחות מכביצה אוכלין לטמא טומאת אוכלין. וכתב רש"י (וכן הסכימו התוס' ד"ה נבלת) דלא גרסינן והחלב, דחלב נבילה אינו מטמא טומאה חמורה וצריך הכשר, ובשחוטה הכשר שחיטה לא מהני לחלב דאינו אוכל עד שיחשוב עליו), ואין צריכים הכשר כיון שסופם לטמא טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים, ולא אמרינן שאיסורו חישובו.

יז: רבא רוצה לומר שלכו"ע לא אמרינן 'איסורו חישובו', ופטר חמור לאחר עריפה לכו"ע אינו מטמא טומאת אוכלין כיון דלא חשיב עליה, ואם שחטו לשם שחיטה גמורה אפילו לר"ש הויא מחשבה ומטמא, ורבנן ור"ש נחלקו בשחטו **להתלמד בו** הלכות שחיטה, האם שחיטה זו נחשבת כשחיטה גמורה מעלייתא, וכדאיתא בחולין (ק"י:)) בשוחט בהמה לעכו"ם, וכדמצינו שנימוס אחיו של יהושע הגרסי סובר שהשוחט עורב כדי להתלמד, דמו מכשיר אם נפל על הזרעים, וכ"ש דהכיא ששחטו שחיטה גמורה שבזה דמו מכשיר אפילו את עצמו, ולרבי אלעזר דם שחיטה לעולם מכשיר, (אבל אם נחרו ודאי אין דמו מכשיר אלא זרעים ולא אותו עצמו בלא מחשבה. רש"י. ולתוס' ד"ה שהשוחט) גם זרעים אינו מכשיר, כיון שאינו דם שחיטה, וד"ם חללים" שייך רק באדם ולא בבהמה).

הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו אם אומרים שאיסורו חישובו ומכשיר יחד עם השחיטה, ות"ק סובר שדמו מכשיר רק דברים אחרים, אבל הוא עצמו צריך מחשבה, ולרבי אליעזר גם הוא עצמו א"צ מחשבה דהך שחיטה משוויא ליה אוכל, ורבנן כר' אלעזר ור"ש כנימוס. ד"ל שטעמא דרבי אליעזר משום שעורב יש בו סימני טהרה ולכן הוי אוכל, (וה"ה בכל כ"ד עופות חוץ מנשר. תוד"ה שאני), ולפי זה אף בשחטו להתעסק הוי אוכל, (בלא מחשבה, ואפילו בנחר, שאף שלא הוכשר בדם שחיטה, החידוש הוא שא"צ מחשבה והואל יש בו סימני טהרה. תוד"ה שאני), משא"כ בפטר חמור שאין בו סימני טהרה רבנן לא מטמאים בלי מחשבה, ולר"ש אף שחשב עליו אינו מקבל טומאה כי הוא אסור בהנאה לאחר עריפה.

אם הבעלים לא רצה לפדותו **עורפו בקופיץ מאחוריו** וקוברו, ולא ימינתו בקנה או במגל או בקרדום או במגירה (- סכין שיש בה הרבה פגיומות), או שיכניסנו לחדר וינעול אחריו בשביל שימות.

המקדש בפטר חמור לפני עריפה, לר"ש מקודשת שהרי הוא מותר בהנאה, ולרבי יהודה מקודשת בהפרש בין שווי החמור לשווי השה, אא"כ אינו שוה אלא שקל, וס"ל כרבי יוסי ברבי יהודה (דלהלן) שאין פדיה פחותה משקל. והמקדש לאחר עריפה לרבי יהודה אינה מקודשת, ולר"ש תלוי הדין אם לאחר עריפה מותר בהנאה.

המשך דיני פדיון פטר חמור

אפשר לפדות פטר חמור מיד ובכל שהוא, דכתיב ב' פעמים "תפדה", וקמ"ל שלא לומדים מבכור אדם שנפדה רק לאחר שלושים ובחמש סלעים. ולרבי יוסי ברבי יהודה אין פדיה פחותה משקל דכתיב "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש", (ולרבנן זה נאמר במי שאין ידו משגת לערכין). והלכה כחכמים, ואפי' בשה ששוה דנקא (-מעה, שהיא שישית דינר) אפשר לפדות, והיינו בעושה מעצמו שלא כופים אותו לתת יותר, אבל אם בא לימלך מה יתן לכהן, אומרים לו: עין יפה בסלע, עין רעה בשקל, עין בינונית ברגיא שזה ג' זוזים.

י"א. מי שאין לו שה יכול **לפדות פטר חמור בשוויו**. י"א שזה כר"ש, אבל לרבי יהודה הקפידה תורה לפדותו בשה. ולרבינא גם לרבי יהודה אפשר לפדותו בשוויו, דלא יהא פטר חמור יותר חמור מהקדש, ולא אמרה תורה לפדותו בשה אלא כדי להקל עליו. ורב נחמיה בריה דרב יוסף פדה בעשבים שלוקות בשוויו. וכתבו התוס' (ד"ה והלכתא) שלהלכה אם אין לו שה לפדותו פודה בשווי ואפי' בשקל. ומבקר 'על פדיון פטר חמור' בשעת הפדיה ולא בשעת נתינה לכהן, דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי. ופודה בשה בין מכבשים בין מעיזים בין זכר בין נקיבה בין גדול בין קטן.

הפודה פטר חמור של חבירו חל הפדיון. (לענין תרומה על של חבירו יש ספק (נדרים ל"ו:) אם צריך דעת בעלים, דיליף מ"גם אתם" לרבות שלוחכם, ו"ל דבעינן דעת דומיא ל"אתם", אבל בפטר חמור לא כתיב בעלים. תוד"ה הפודה). לר"ש שהוא מותר בהנאה פשיטא שהמזמן לבעלים, וגם לרבי יהודה שהוא אסור בהנאה המזמן לבעלים, ולא דמי להקדש, כיון שיש לבעל החמור אין ההפרש בין שוויו לשווי השה, וכדמצינו שהגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים, ואף לרבי יהודה שאין לו הנאה עכשיו, יש לו לאחר זמן כשיפדהו, הלכך מהשתא הוי כאילו הוא שלו, ואי מדמיי ליה להקדש הרי הקדש נתמעט מתשלומי כפל, דכתיב "וגונב מבית האיש" ולא מבית הקדש. וכתבו התוס' (ד"ה וגונב) שעיקר הדרשה היא מדכתיב "דעהו".

מעשר בהמה בפטר חמור או בספק- פטר חמור שביד כהן אינו נכנס לדיר להתעשר לא ביד כהן ולא ביד ישראל אפילו אם חזר וקנאו ממנו או שנתנו לו הכהן במתנה, שהרי לקוח או שניתן במתנה פטור ממעשר. ואם היו לישראל י' ספקי פטרי חמורים בביתו, מפריש עליהם י' שיעין כדי להפקיע את האיסור, ומעשרם כשאר בהמות חולין, והם שלו, והמעשר קרב שלמים והוא אוכלו כדין כל מעשר בהמה. וכן אם היו לישראל י' פטרי חמורים ודאין, שירש אותם מאבי אמו כהן, שהוא ירש אותם מאבי אמו הישראל שאז הם חייבים בפדיון כיון שנולדו ברשות ישראל, מפריש עליהם י' שיעין להפקיע קדושה שחלה עליהם אצל הישראל הראשון, ונוטל השיעין לעצמו שהרי מורישו כהן והוא מחויב לעשות רק מה שמורישו היה מחויב לעשות, דדמי כמי שהורישו כהן את השיעין ומעשרם, והם שלו. כתבו התוס' (ד"ה שהיו) ששיטת ר"ת שניתן לפדות כמה פעמים על אותו שה כאשר פודה מספק, ולרש"י בספק אינו חוזר ופודה אא"כ נתנם לכהן, אמנם בנפלו לו מבית אבי אמו וכו' שמדינא הם שלו אע"פ שהם ודאיים גם לרש"י יכול לחזור ולפדות בלי לתת לכהן, ולדבריהם צ"ל דהא דתני מפריש עליהם י' שיעין אע"ג שבשה אחד סגי, לרבותא נקט, שאע"פ שכולם פטר חמור הם נכנסים לדיר להתעשר.

וכן בטבל ישראל שהיו לו טבלים ממורחים בתוך ביתו, שירש אותם מאבי אמו כהן, שהוא ירש אותם מאבי אמו ישראל, מעשרם והם שלו, שאף שהוא בא מכח ישראל, כיון דיד כהן באמצע הוי כאילו הכהן האמצעי הפריש מהם תרומה והוריש לישראל כל אחד בפני עצמו, ומעשרם ומוכר את התרומה לכהנים, וה"ה בלא נפלו לכהן מישראל, דתבואת כהן חייבת בתרומה אלא שאינו נותנה לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה.

וקמ"ל שלא רק בפטר חמור שזה מופרש ועומד (שהחמור והשה הם שני מינים ואינו מחוסר מעשה, והוי כאילו נפלו לו החמורים לעצמם והטלאים לעצמם) הם שלו, אלא גם בטבל דמחוסר הפרשה דהו"א שמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין וחזרו לאיסורם הראשון ויתנם לכהן, קמ"ל שהם שלו, ולא רק בטבל שאפשר לעשר מיניה וביה הם שלו, אלא גם בפטר חמור שצריך להביא שה מעלמא הם שלו.

י"א: הלוקח טבלים ממורחים מעכו"ם, לרבי חנינא מעשרם והם שלו. הגמרא אומרת שאם מירחם עכו"ם פטורים ממעשר דכתיב "דגנך", (ואף שיש מ"ד (מנחות ס"ז.) שמירוח העכו"ם אינו פוטר וי"דגנך" ממעט של הקדש, מ"מ ניחא ליה לשנויי לכולי עלמא, ועוד דא"כ למה א"צ ליתנם לכהן, ובלאו הכי מבואר התם שמדרבנן חייב לתת לכהן גזירה משום בעלי כיסים. תוד"ה דגנך), ורבי חנינא מיירי במירחם ישראל ברשות העכו"ם (שהיה הישראל אריס בקרקע העכו"ם. רש"י. והקשו התוס' (ד"ה דמרחיניהו) דבחלק עכו"ם היינו מירוח עכו"ם, ובחלק ישראל אין זה טבלים [דמסתמו עישרם]. ולכן ביארו שלקחם מהעכו"ם כשהם טבלים ואח"כ מירחים), ומעשרם מפני שאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, (ואף שגם למ"ד יש קנין חייב לעשרם מדרבנן, י"ל שהגמרא רוצה לומר שגם בחיוב דאורייתא הם שלו, ואף שבלאו הכי מדאורייתא פטור משום לקוח, לר"ת דס"ל שלוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא ניהא. ואף אי חייב רק מדרבנן מ"מ למ"ד אין קנין חמיר איסורא טפי וממילא יש בזה יותר חידוש שהם שלו. תוד"ה מעשרן), והם שלו מפני שאומר לכהן שהוא מגיע מכח מי שאין הכהן יכול לתובעו, והיינו בתרומות מעשר, דכתיב "כי תקחו מאת בני ישראל" למעט שהלוקח מעכו"ם פטור מתרומות מעשר, אבל תרומה גדולה חייב לתת לכהן.

המפקיד פירות אצל כותי או אצל עם הארץ, הרי הם בחזקתם לענין מעשר אם היו מעושרים, ושביעית אם זה שביעית והם לא היו של שביעית, ואין חוששים שהחליפם, (ומשמע שסתם עם הארץ חשוד על השביעית, ובגיטין ס"א משמע שאינו חשוד, ובכתובות כ"ד. מיישבים התוס' סתירה זו. תוד"ה הרי), ואם הפקידם אצל עכו"ם חייב להפריש דאפילו אם זה רק ספק, אסור לאכול ספק טבל שהוא במיתה, (ואף שלר"ש מירוח העכו"ם פוטר, חייב מדרבנן משום גזירה דבעלי כיסים. תוד"ה הא). ולענין לתת לכהן, לת"ק הרי הם כפירותיו של העכו"ם, דודאי החליפם (וסבר האי תנא שאין מירוח העכו"ם פוטר), וחייב לתתם לכהן, ולר"ש הם דמאי דיש ספק אם החליפם, וא"צ לתתם לכהן. דהמוציא מחבירו עליו הראיה, וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו, (ולא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן אחד מנאוא, דהתם טעמא משום דסבר פטם הארץ שהלוי מחויב לתת תרומתו מעשר והוא לא מחויב, אבל כאן הספק שייך גם בתרומה גדולה), והיינו בתרומה גדולה.

שיטת רבינו תם (תוד"ה טבלים) שלוקח חייב בתרומה גדולה מדאורייתא, אם לקחם קודם מירוח. והתוס' דנים בדבריו.

אם מת השה הוא מותר בהנאה, ואף אם מת ביד הישראל מותר, דמשעת הפרשה הוא ברשות לכהן.

י"ב. אלו בעלי חיים אינם כשרים לפדיון-

לת"ק והיינו בן בג בג, אין פודים בעגל, או בחיה (-צבי ואיל), או בשחוטא ואפילו בשה שחוט, או בטריפה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, או בכלאים (-תיש הבא על הרחל), או בכוי (-ספק חיה ספק בהמה), דילפינן שה שה מפסח, (אמנם א"צ זכר תמים וכן שנה, דכתיב "תפדה" ב"פ לרבות). ולרבי אליעזר (בתוס' (ד"ה רבי אליעזר) גרסו רבי אלעזר) מותר לפדות בכלאים מפני שהוא שה, אבל לא בכוי מפני שהוא ספק, ולא בפרה שילדה מין עז, דאע"פ שהוא נראה עז, הולכים אחר אמו והוא עגל.

בן פקועה - לר"מ בן פקועה (-שנמצא חי בבהמה שחוטא) כשר לפדיון, שהרי הוא שה גמזר וטעון שחיטה. ולרבנן ששחיטת אמו מטהרתו, למר זוטרא אין פודים בו, דיליף מפסח וכן פקועה אינו קרב למזבח דכתיב "כי יולד" פרט ליוצא דופן, ולרב אשי פודים בו.

נדמה - לר"א שאפשר לפדות בכלאים, אפשר לפדות גם בנדמה. ולת"ק שאין פודים בכלאים יש להסתפק אם פודים בנדמה. ומהא דתני רבה בר שמואל שרחל שילדה כמין עז ואביו שה, הרי הוא ככלאים מדרבנן, אין ראייה שא"א לפדות בנדמה, די"ל דאיירי במעשר וביש בו מקצת סימנים של אמו, וקמ"ל שאין לומדים מבכור לחייבו במעשר, אלא לומדים מקדשים לפוטרו.

פסולי המוקדשין אין פודים בהם, דהא כתיב בהו "כצבי וכאיל" ואין פודים בצבי ואיל, ואפי' לר"ש שמתיר פסולי המוקדשין שנפדו ויצאו לחולין בהנאה, ילפינן מקרא שאין פודים בהם.

י"ב: בהמת שביעית (-שנקנתה בפירות שביעית) אין פודים בה פטר חמור ודא, דכתיב "לאכלה" ולא לסחורה, והוא קונה

בפירות שביעית חמור שאינו ראוי לאכילה, (והקשו התוס' (ד"ה ודאי) שאפילו רבנן לא אסרו (ב"ק ק"ב). משרה וכבוסה אלא משום דבעינן הנאתו ובעירו שוה דומיא ד"לאכלה", ובהמה למלאכה הנאתה וביעורה (שוה), אבל ספק פטר חמור, לרבי יהודה שהוא חייב בפדיון, אפשר לפדותו בבהמת שביעית, שהרי השה שמפריש הוא שלו ו"לאכלה" קרינן ביה, ולר"ש שפטר חמור מותר בהנאה ספק פטר חמור פטור מפדיון.

בהמת שביעית חייבת במתנות (-זרוע לחיים וקיבה) אך פטורה מן הבכורה, דכתיב "לאכלה" ולא לשריפה ואם היא חייבת בבכורה הא סלקי אימורים לגבוה, ואף שעיסת שביעית חייבת בחלה אף שאם תיטמא היא נשרפת, (ואף שיכול להפריש עליה מעיסה אחרת שאינה של שביעית, ויקיף שתיהן, מ"מ כיון שא"א להפריש מגופה אינה נחשבת ראויה לחלה, והוי כמו מן החיוב על הפטור. תוד"ה כיון), מ"מ עיקרה לאכילה דאינה נשרפת אא"כ נטמאת, וילפינן מדכתיב "לדורותיכם" שהאוכל מעיסת שביעית לפני שהורמה חלתה חייב מיתה.

הנותן את הפטר חמור לכהן אין הכהן רשאי לקיימו אפילו שעה אחת עד שיפריש שה תחתיו, ואין לתת לסתם כהן (אפילו באינו מחוזק שהוא חשוד) פטר חמור, אא"כ פודהו בפניו, משום שהוא חשוד להורות התר ולא לפדותו שאומר שכיון שהשה שיפריש תחתיו יהיה שלו למה לו לפדותו.

חיוב אחריות על פדיון פטר חמור - המפריש פדיון פטר חמור ומת, לרבי אליעזר הבעלים חייבים באחריות כמו בה' סלעים של פדיון הבן, דכתיב "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה", מה בכור אדם חייב באחריות אף בכור בהמה חייב באחריות, (ומ"מ פטר חמור אסור בהנאה אף שבכור אדם מותר בהנאה, דכתיב "אך פדה תפדה" - לפדיה הקשתי ולא לדבר אחר). ולחכמים אינם חייבים באחריות כמו בפדיון מעשר שני, וכן העידו רבי יהושע ורבי צדוק.

ממתי זמן הפדיון - זמן ערכין כשעת הנדר, ואין ערך לפחות מבן ל' יום. ופדיון הבן לאחר ל' יום, ואם פדאו בתוך ל' יום שיחול הפדיון לאחר ל' חל הפדיון, אבל אם אמר מעכשיו לא חל הפדיון. פדיון פטר חמור חל מיד, ולרבי אליעזר שמקיש פטר חמור לבכור אדם מצוה לשהותו עד ל' יום.

פטר חמור שמת אחרי הפרשת השה, לרבי אליעזר צריכים לקוברו ומותר להנות מהטלה, ולחכמים א"צ לקוברו והטלה לכהן.

י"ג. פדיה או עריפה - לכתחילה מצוה לפדות פטר חמור, ואם לא רצה לפדותו עורפו מאחוריו וקוברו, דכתיב "ואם לא תפדה וערפתו".

מצות יעוד (באמה עבריה שיעדנה האדון לאשה) קודמת לפדיה שהיא פודה עצמה, דכתיב "אשר לא יעדה והפדה". מצות יבום קודמת לחליצה, אמנם עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה, מצות חליצה קודמת, דהמייבם שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת את. המקדיש בהמה טמאה לבדק הבית מצוה שהוא עצמו יפדנה, והוא קודם לכל אדם, דכתיב "ואם לא יגאל וגמכר בערכך", ועוד דהוא מוסיף חומש. תוד"ה מצות גאולה.

הלוקח עובר פרתו

התנא פתח בדיני פדיון פטר חמור, אף שזה רק קדושת דמים, ורק אח"כ שנה התנא דיני פדיון בהמה טהורה, אף שזה קדושת הגוף, מפני שפטר חמור חביבא ליה, משום שזו מצוה רק בחמורים לפי שסייעו להוציא את הביזה ממצרים. אי נמי לפי שהלכות פטר חמור מעטות מהלכות בכור בהמה טהורה.

כהנים ולויים חייבים בבכור בהמה טהורה, שלא נפטרו אלא מפדיון הבן ומפטר חמור.

בעלות עכו"ם פוטרת מן הבכורה, דכתיב "בישראל", ועל כן הקונה עובר של חמור העכו"ם, או המוכר לו את העובר של הפרה שלו אע"פ שאינו רשאי למכור לעכו"ם בהמה, והקונה בהמה בשותפות עם העכו"ם, והנותן לו בקבלה, פטור מן הבכורה.

איזה קנין מועיל בנכרי

ישראל שנתן מעות לנכרי עבור בהמתו, אע"פ שלא משך קנה (קנין גמור מדאורייתא. תוד"ה הלוקח), וחייבת בבכורה, דכתיב "או קנה מיד עמיתך" משמע מיד ליד דהיינו במשיכה, מיד עמיתך במשיכה אבל מיד נכרי בכסף. וכתבו התוס' (ד"ה מיד) דאין לומר מיד עכו"ם בשטר ובחזקה (דחזקה שייכת במטלטלין אם עשה בהם איזה תיקון כעין נעל וגדר ופרץ בקרקע), דכסף ומשיכה הם קניינים מצויים, שהמוכר נתן מעות והלוקח מושך, ומצינו שהם נחשבים קנין, כסף בקרקע ובהקדש, ומשיכה במציאה ובהפקר.

וכן עכו"ם שנתן מעות לישראל עבור בהמתו, אע"פ שלא משך קנה, ופטורה מבכורה, דכתיב "וכי תמכרו ממכר לעמיתך" לעמיתך במשיכה הא לנכרי בכסף.

ואין לומר שמיד עמיתך א"א לקנות כלל, או שצריך גם כסף וגם משיכה, דאיכא ק"ו שאם ישראל יכול לקנות ממנו את גופו ובקנין אחד, (דכתיב "לרשת אחוזה" מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה (-מכי דייש אמצרי), אף עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה, והיינו בקונה מישראל, אבל בקונה מעכו"ם לא מסתבר שיועיל שטר, דקנין שטר לא שייך בעכו"ם. תוד"ה מה), וכן עכו"ם אם יכול לקנות את גוף הישראל ובקנין אחד, (דכתיב בעבד עברי הנמכר לעכו"ם "מכסף מקנתו" ולא בשטר ובחזקה, ומה שלומדים מ"וישב ממנו שבי" שעכו"ם קונה ישראל בחזקה, היינו במלחמה, ואז קונה גם ממנו, כדאייתא בחולין (ס:) דעמון ומואב טיהרו בסיחון. תוד"ה אם), כ"ש שיכול לקנות ממנו את ממונו, ובקנין אחד. ואין לומר שיועיל או מעות או משיכה, דכמו שב"עמיתך" מועיל רק קנין אחד כך גם בנכרי.

כתבו התוס' (ד"ה מיד) שעכו"ם קונה בחליפין.

"ג':אמימר סובר שמשיכה קונה בעכו"ם.
הגמ' מבארת שאם אמימר סובר כרבי יוחנן דדבר תורה מעות קונות דכתיב "ונתן הכסף וקם לו" וגמר הדיוט מהקדש, (אי נמי סתם קנין דקרא במעות, דכתיב "שדות בכסף יקנו" וכתוב "מכסף מקנתו". תוד"ה דבר), ומשיכה לא קונה, ודורשים מ"לעמיתך" שבנכרי משיכה קונה ולא כסף. ואם אמימר סובר כריש לקיש שמשיכה מפורשת מן התורה ד"מיד עמיתך" משמע מיד ליד, (ובהקדש לא שייכת משיכה, דכל היכא דאייתה בי גזי דרחמנא איתיה. ולא לומדים מהקדש שכסף יקנה בהדיוט, דמדעובד כוכבים בחדא ישראל נמי בחדא. תוס' שם), א"כ ה"ה בנכרי מועילה משיכה, ומ"לעמיתך" לומדים שאין מחזירים אונאה לנכרי, ומ"אל תנו איש את אחיו" לומדים שגם בהקדש אין אונאה. אמנם למ"ד גזל עכו"ם מותר (ואף דכתיב "וחשב עם קונהו" ומיירי בכנעני שהוא תחת ידך, היכא דאיכא חילול השם ודאי אסור, וההיתר הוא היכא שיכול להשתמט ממנו וכדומה. תוד"ה כמ"ד), א"צ קרא שא"צ להחזיר לו אונאה, ובהכרח מ"ד זה סובר כרבי יוחנן.

קנית עבודה זרה מנכרי-

איתא בברייתא שהלוקח גרוטאות (-חתיכות כסף) מן העכו"ם, ומצא בהם עבודת כוכבים, מבואר בברייתא שאם משך ולא נתן מעות יכול להחזירים לנכרי, ואם משך אחרי שנתן מעות, יוליך הנאה לים המלח, דעבודת כוכבים שביד ישראל אינה בטילה לעולם.

לכאורה מבואר כאן שהקנין מנכרי הוא במשיכה.

לרב אושעיא דס"ל שהקנין בנכרי הוא בכסף, צ"ל דאיירי שקיבל עליו לדון בדיני ישראל, ולפ"ז כוונת הברייתא שהכל תלוי אם משך או לא, (ואף שכבר כשנתן מעות איכא מי שפרע, אין זה נחשב 'דיני ישראל', דמי שפרע אינו 'דין'. אי נמי אין שייך מי שפרע אלא כשהחזר בו משום יוקרא וזולא, ולא כשמפסיד לגמרי. תוד"ה הכי), וברישא יכול להחזיר את העבודת כוכבים משום מקח טעות דלא ידע שיש שם עבודת כוכבים, ובסיפא כיון שכבר נתן מעות היה עליו לבדוק דסתם תגר לא מעיין עד שעת מתן מעות, ולכן לא הוי מקח טעות. וכתבו התוס' (ד"ה דכיון) שאף שבשאר מקח טעות לא אמרינן שהיה עליו לבדוק לפני המשיכה, בלוקח גרוטאות מהעכו"ם עליו להעלות בדעתו יותר שמא יש בהם עבודת כוכבים.

ורבא סובר שגם בסיפא זה מקח טעות, אמנם בסיפא כיון שכבר נתן מעות מחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ולכן זה אסור.

ורב אשי מיישב שבאמת משיכה לא קונה, ולא נקט משיכה בסיפא אלא אגב רישא. וכתבו התוס' (ד"ה רב אשי) שאף שרב אשי הוא בתראה, מ"מ הלכה כרבי יוחנן, דרב אשי חזר בו, והא דאמרינן (ב"מ מ"ח.) דקרא ומתנינא מסייע לריש לקיש, היינו לכאורה, אבל אפשר ליישב הדברים גם לרבי יוחנן.

ולרבינא גם ברישא קונה במשיכה דאיירי בקיבל עליו לדון בדיני ישראל, וכוונת הרישא שאם לא נתן מעות ולא משך יכול לחזור בו מדיבורו, וקמ"ל שאע"פ שבישראל החזור בו מדברים יש בזה משום מחוסרי אמנה, בנכרים שהם עצמם לא עומדים בדיבורם אין בזה משום מחוסרי אמנה. וכתבו התוס' (ד"ה הכי וד"ה והני) שאם היה בעכו"ם דין מחוסרי אמנה, אף במקום שזה מקח טעות היה אסור להחזיר, משום דמחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל.

קדשים שנפל בהם מום

"ד'.קדשים שהיה בהם מום לפני שהוקדשו

והקדישים להמכר ולהביא מדמיהם קרבן למזבח (ולא מיירי בקדשי בדק הבית, ואף שיש איסור להקדיש בעל מום למזבח, אשמועינן מה הדין כשעשה זאת. תוד"ה כל), **ונפדו-**

חייבים בבכורה ובמתנות כיון שנפדו, אבל אם לא נפדו פטורים, דס"ל שקדושת דמיום פוטרת מבכורה ומתנות כקדושת הגוף וכדילפינן לקמן (ט"ו.). רש"י. והקשו התוס' (ד"ה קדושת) דהתם פטרינן אע"ג דנפדו, משא"כ הכא. ולכן כתבו שהמקור הוא מדכתיב גבי בכור "בישראל", ובמתנות כתיב "מאת העם".

מותרים בגיזה ובעבודה כיון שנפדו ומעיקרא לא חלה עליהם קדושה חמורה, אבל אם לא נפדו, אף אם נסבור שקדשי בדק הבית מותרים בגיזה ובעבודה, ודלא כרבי אלעזר שאוסר, שאני הכא שזה קדושת דמיום למזבח, ובזה גזרו חכמים (אבל אינו לוקה אף שקודם פדיה הם אסורים בגיזה ובעבודה, ד"לא תגזר" היינו בקדשים גמורים, ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש), אבל בקדשי בדק הבית לא גזרו.

ולדם וחלבם מותר, אף היכא שהעיבור היה לפני הפדיון, אבל היכא שגם הלידה היתה לפני הפדיון אסורים בהנאה בלא פדיה, אף אינם קרבים למזבח כיון שבאו מקדושה דחוויה, דאמם לא

הוקדשה למזבח, (ונפדים תמימים, ומתפסים לכל זבח שירצה).

"ד':והשוחטם בחוץ פטור אפילו קודם פדיון, דאפילו במום קל כדוקין שבעין שבקדשים חייב בשוחטם בחוץ, כאן פטור משום שלא חלה עליהם מתחילה כ"כ קדושה, (ואם היה מום בדוקין שבעין, השוחטם בחוץ חייב, לר"ע דס"ל שאם עלו לא ירדו. ט"ז.).

ואין עושים תמורה (אף לפני פדיונם) דכתיב "ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב", אם רע בטוב אין להמיר כ"ש טוב ברע, ובהכרח הכונה שטוב מעיקרו עושה תמורה ולא רע מעיקרו. כך סובר אביי (תמורה ט.), ורבא סובר שאין מזהירים מן הדין ודורש באופן אחר, ונקט כאן דרשת אביי מפני שהיא פשוטה יותר. (תוד"ה טוב, הראשון).

ולענין מעילה לפני פדיונם מועלים בהם דהא נהנה מן ההקדש, דלא גרעי מקדשי בדק הבית, ולאחר פדיונם אין מועלים בהם. (ט"ו:).

אם מתו קודם פדיונם **יפדו** להאכילם לכלבים, כדין קדשי בדק הבית שמתו. דס"ל לר"ש שקדשי בדק הבית שהוקדשו כשהם בעלי מומים נפדים, דכתיב "אותה" ושאר קדשי בדק הבית מומעט ר"ש (תמורה לג.). מקרא אחרנא. (תוד"ה אותה), ולרבנן והיינו תנא דבי לוי שסובר שגם בעל מום מעיקרו או חיה שאינה ראויה למזבח ועוף טעונים פדיון, ג"כ אם מתו יפדו, אמנם לריש לקיש דס"ל שקדשי מזבח אין בהם פדיון, אף אם הוקדשו לפני שנפל בהם מום לא יפדו.

בכור ומעשר לא שייכים בהם הדינים הנ"ל, וחלה עליהם קדושה אפי' במזומם, דבכור הרחם מקדשו, ובמעשר כתיב "לא יבקר בין טוב לרע" – בין תם בין בעל מום.

ולדות של קדשים בעלי מומין שפדו את האם לפני הלידה, אפשר לפדותם למרות שאין בהם מום, מפני שלא חלה עליהם קדושת הגוף, שלא יהיו חמורים מאמותיהם. אבל המקדיש זכר לדמיו, קדוש קדושת הגוף ומקריבים אותו. (אבל מקדיש נקיבה תימכר לצרכי שלמים ויקנו בדמיה עולות. תוד"ה הקדיש).

קדשים בעלי מום ששחטם בבמת יחיד בשעת התר הבמות חייב מלקות, דכתיב "לא תזבח לד' אלוקיך שור ושה" אם אינו ענין לבמה גדולה – נוב וגבעון שהם של ציבור, שהרי כבר נאמר שאסור להקריב שם בעלת מום, תנהו ענין לבמות יחיד שכל אחד בונה לעצמו, כגון במות מנוח וגדעון ושמואל. ואין לומר דקרא אתא למעוטי בכור או מעשר או תמורת קדשים או ולדות קדשים, שאף שהם קדושים אין להקריבם במזומם, דהא בהדיא כתיב בהו שאין להקריבם, דכתיב בבכור "פסח או עור... לא תזבחנו" וילפינן מעשר העברה העברה מבכור, ותמורת קדשים ילפינן מ"והיה הוא ותמורתו" שכמו שאין מקריבים אותו במזמו כך הדין בתמורתו, וולדות קדשים ילפינן מדכתיב "אשר יהיו לך, ונדררך", "אשר יהיו לך" אלו הולדות, ודינם כמו ב"נדררך" שאינם קרבים במזומם, (ו"רק קדשיך" אלו התמורות).

קורס ללמוד להנות ולזכור

11 שיעורים בהם נלמד בצורה מקצועית וייחודית, כיצד נזכור את הלימוד, ונעצים את איכות החווית הלימוד בצורה משמעותית.

בתחילת חורף פ"ז יפתחו בס"ד קבוצות חדשות לאברכים ובני ישיבות, בירושלים בישיבת מיר ובבית וגן גוה יעקב ופסגת זאב, אופקים, ואלעד.

-למעלה מ500 בוגרים מרוצים.
-15 כלים לחיבור חזק ללימוד.
-דרכים לפיתוח הזכרון והריכוז.

-מחיר סמלי, והחזר כספי למיישמים את הגלמד בשיעורים.

לפרטים 055-400-7977 / 02-3131-465

מבחגי 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי /

משנה ברורה / חפץ חיים / אהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי

עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669**
- במייל 7692282@gmail.com**
- בגדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,

51 זוכים בזכות קניה 100 ₪ ב"פה גוף'.

קו עדכונים ושיעורים - 02-3131-465

לפרטים- 055-400-7977

סיכומי 'תמצית'

- ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החדשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה) / ועמוד היומי**
- בנקודות ההפצה**
 - במייל 7692282@gmail.com**
 - בפקס 02-3132-641 קוד גליון 3131**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

לדעת חכמה

כמה דברים חייבים להאשים את?
א' לביט שטא' אחת, לרבי יוסי אשתי, ולביט הלל שלש.
ב' לביט שטא' אחת, לרבי יוסי אשתי, ולביט הלל חמש.
ג' לביט שטא' שתי, לרבי יוסי אשתי, ולביט הלל חמש.

מזה היה עושי האבנט שלכש הכהן גדול בכל השנה (גמרא רש"י)?

א' מביז.
ב' מכלאים.
ג' מוחלקת.

המקדש עוף לקרן או לבדק ביתו והעוף מיר, האם חייב בשלוח הקן?

א' חייב.
ב' בקדושת הגוף מוחלקת ובקדושת דמים חייב.
ג' בקדושת דמים מוחלקת ובקדושת הגוף חייב.

האם לוקח לפי חכמים, הנוטל עם על הבנים (גמרא רש"י)?

א' אינו לוקח כלל.
ב' י"א שלוקח עם לא שילח מיר, וי"א שאינו לוקח כלל.
ג' י"א שלוקח עם לא שילח מיר, וי"א שלוקח עם שחט את האם.

שאלה מדברי התוס'

מועד לא אמרה המשנה שתרומה אין לה שיעור?

א' מופני שאינו יכול לעשות כל גרנו הדרומה.
ב' מופני שמדברנו יש לה שיעור.
ג' מופני שתרומות מועשר יש לה שיעור.

לענין ישאל יעקב ב"ר יעקב אייבין ז"ל.

ניתן לעשות את המבחינים:

Ⓢ בט"ז: 0737-289-669
Ⓢ בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת) 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

Ⓢ במיני: 7692282@gmail.com
Ⓢ בפסק: 0799-414-144

Ⓢ בנקודות הפצה: 0737-289-669 (למטה) 4

מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בבית

הגרלות בכל שבוע:

פרס ראשון עד 500 ₪ במזומן,

ועוד 8 זוכים ביוזי 100 ₪ ב'יפה נוף'

מבחן שבועי בדה היומי

האם מפרשים ראשית הגז משנה על חדרה?
א' כן.
ב' לא.
ג' מוחלקת.

האם כבוד נוהג בלקח ובמחנה ובשופות ישראל?

א' כן.
ב' לא.
ג' בלקח ובמחנה כן ובשופות ישראל לא.

מזה שיעור פאר מדרבנן?

א' אחד מעשרה.
ב' אחד מעשרים.
ג' גם מדרבנן אין לה שיעור.

באיזה הלכה יש חידוש שהיה נוהג בחז"ל?

א' ראשית הגז.
ב' אותו ואת בנו.
ג' גיד הנשה.

המנא קן ביאשו של אדם, האם חייב בשלוח הקן?

א' חייב.
ב' פטור.
ג' ספק.

האם חייבים בשלוח הקן כשהואם האפרוחים טריפה?

א' לא.
ב' אם האם טריפה חייב ואם האפרוחים טריפה פטור.
ג' האם טריפה פטור ואם האפרוחים טריפה חייב.

האם יש חיוב שלוח הקן כשהוא רובין על הביצים והנקבה הונגה על הזכר?

א' כן.
ב' לא.
ג' ספק.

האם שלוח הקן נדרה מופני טרדה מצור?

א' נדרה.
ב' אינו נדרה.
ג' ספק.

צפור שהחלה בציץ בחצר, מתי זוכה בהם בקנין חצר (למסקת הגמרא)?

א' כשיצאה רוב הביצה.
ב' כשיצאה כל הביצה.
ג' כשהואם מפרה מביצה.

באל עבירות מחטבה מצטרפת לעושה?

א' עבירות זרה.
ב' עבירות המורות.
ג' אין מחטבה מצטרפת לעושה בשום עבירה.

לענין ישאל יעקב ב"ר יעקב אייבין ז"ל.

לדעת חכמה

באיזה אופן נחלקן האם אבר קן הוי מטמא?
א' באבר שלם.
ב' בעצם כשעורה הפורש מאבר קן הוי ולא בבשר הפרש.
ג' בין בעצם כשעורה הפורש ובין בבשר הפורש.

מפני מה עזאם את הלוי לענין מעשר ראשון (רש"י)?

א' מפני שלא עז לארץ ישראל בימיו.
ב' מפני שהתערבו בהם הרבה ישראלים.
ג' מפני שלא היו מפרשים תרומות מעשר.

ג' שנתגייז וספק אם מרתו נשתנה ועיסתו נתגללה קודם הגירו, מה דינם?

א' פטור.
ב' מוחלקת.
ג' במחנות פטור ובחלה חייב.

הבואה שנחלה כשהיה על נפיו"ם וישראל ליבי שטבל וחולין מעורב זה בזה, מה יעשה (מסקנת רש"י)?

א' אין לה הקנה.
ב' יפריש ממוקם אחר לפי חציו, או מיניה וביה לפי כולו.
ג' יפריש ממוקם אחר לפי חציו, או מיניה וביה לפי חציו.

שאלה מדברי התוס'

מועד האוכל מנות כזנה אינו חייב משום דמערשתי ליה (לדעת תוספות)?

א' משום דהוי פמוי שאין לו תובעים.
ב' מופני כיכול לזנוי שהיה מתענה.
ג' חייב לשלם כשיעור שהיה אוכל, אבל לא את מחרים הכלא.

לענין ישאל יעקב ב"ר יעקב אייבין ז"ל.

ניתן לעשות את המבחינים:

Ⓢ בט"ז: 0737-289-669
Ⓢ בעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת) 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

Ⓢ במיני: 7692282@gmail.com
Ⓢ בפסק: 0799-414-144

Ⓢ בנקודות הפצה: 0737-289-669 (למטה) 4

מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בבית

הגרלות בכל שבוע:

פרס ראשון עד 500 ₪ במזומן,

ועוד 8 זוכים ביוזי 100 ₪ ב'יפה נוף'

לענין ישאל יעקב ב"ר יעקב אייבין ז"ל.

מבחן שבועי בדה היומי

האם טומאא בית הסתרים מטמא?
א' כן.
ב' לא.
ג' מוחלקת.

המקדש בהמה בעלת מום ופדאה ושטהה בחזין, האם הוא חייב?

א' חייב.
ב' פטור.
ג' ספק בגמרא.

האם מי שאוכל טבל חייב בתשלומין?

א' חייב קון.
ב' חייב קון וחושב.
ג' פטור מתשלומין.

האם כרם ואילן חייבים בפאה?

א' כן.
ב' כרם כן ואילן לא.
ג' כרם לא ואילן כן.

מזה שיעור חיוב מותרות בבית לדעת רבנן?

א' חצי.
ב' שלם.
ג' מוחלקת בדעת רבנן.

אין מוחלקים את הלחיים בהמה דקה?

א' שני הלחיים לכהן אחד.
ב' כל לחי לכהן אחד.
ג' כל לחי לשני כהנים.

כחן שאינו מודה בנשיאת כפים, האם נותנים לו מותרות?

א' נותנים לו.
ב' אם אינו מודה בנשיאת כפים שבמקדש אין נותנים לו.
ג' אין אם אינו מודה בנשיאת כפים בבית הכנסת שבמבולין אין נותנים לו.

האם שומרות באחד מנאזה מזהירות פטרת מצותות (למסקנת הגמרא)?

א' פטורת ככל המענות.
ב' פטורת מלכת החרה.
ג' אינה פטורת כלל.

מה עושים עם החרה לחיים וקנה כשאין כהן?

א' שם את שניהם ואוכלם.
ב' אין צורך לכת כלל.
ג' מפרשים ונותנים.

באיזה גזיה צריך לרת ראשית הגז (רש"י)?

א' רק בגזיה הראשונה.
ב' פעם אחת בכל שנה.
ג' אפילו מנאזה פעמים.

לענין ישאל יעקב ב"ר יעקב אייבין ז"ל.

לדעת חכמה

האם נבלת בהמה טמאה מקבלת טומאה בלי מחשבה או הכשר?
א' צריכה מחשבה והכשר.
ב' צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר.
ג' אינה צריכה לא מחשבה ולא הכשר.

האם תבואה של חקן חייבת בתרומה (רש"י)?
א' פטורה.
ב' חייב להפריש ולתת לכהן אחר.
ג' חייב להפריש אבל יכול לאוכלה בעצמו.

האם בתנים ולוים חייבים בכבוד בהמה טהורה?
א' חייבים.
ב' פטורים.
ג' כהנים פטורים ולוים חייבים.

קדישים שחוקקשים אחר שנפל מהם גזם ונפדו, מה דין ולדותיהם (גמרא ורש"י)?
א' אם נתעברו לפני הפדיון מותרים, ואם לאו אסורים.
ב' מותרים אפי"פ שנתעברו לפני הפדיון.
ג' מותרים אפי"פ שנולדו לאחר הפדיון.

שאלה מדברי התנאים

באיזה אופן צריך לתת שני טלאים לפני יוסי הגלילי שסונו שאפשר לצמצם?
א' רק כשראינו שיצא שני ראשים ודו.
ב' בכל אופן.
ג' בכל אופן מן אחד לבד ואחד מפרש והוא שליל.

גלגל ר' ישארי' יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל': 0737-289-669

בגמדות 'נדרים פנים' (לדעת)

במחיי: 7692282@gmail.com

במחיי: 7692282@gmail.com

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

מבחן שבועי בדה היומי

המור שהולידה זכר ונקבה ולא ידוע מי קודם, מה הדין לפי המשנה?
א' פטור מלהפריש.
ב' מפרשי טלה אחד ומוכריז לכהן בול.
ג' מפרשי טלה אחד ודואו של.

האם בשר בחלב מטמא טומאת אכלון?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת.

נאיה גיל חל פדיון פטור המור?
א' מיד.
ב' ביום השמיני.
ג' לאחר ל' יום.

ישראל שהיו לו י' ספיני פטרי המורים, מה דינו?
א' מפרשי עליהם שיהיו ששה אחד, ומתנו לבד.
ב' מפרשי עליהם עשרה שיש ופטור מבעשר בהמה.
ג' מפרשי עליהם עשרה שיש ומעשרים והם של.

האם אפשר לפדות המור בשה בן פקועה לדבן שסוברים שאינו טעון שחיטה?
א' אפשר.
ב' אי אפשר.
ג' מחלוקת.

המפרש ה' סלעים לפדיון בנו ואבדו, האם חייב באחריותם?
א' חייב.
ב' פטור.
ג' מחלוקת.

האם מותר להנות נבד?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' תלוי אם גזל נבד מותר או אסור.

האם קדש מונה שקדש מום קבוע להקדיש מותרים בגיה ובנעדרה?
א' מותרים אפי"פ שלא נפדו.
ב' אסורים אפי"פ נפדו.
ג' אם נפדו מותרים, ואם לא נפדו מותרים ל"ד שקדשי בידק הבית מותרים בגיה ובנעדרה.

האם מותר לנבוח בהמה בעלת מום בנמות יחיד בשעת חרת המזבח?
א' אסור מדיאורייתא.
ב' אסור מדבריהם.
ג' מותר.

האם מותר לנבוח בהמה בעלת מום בנמות יחיד בשעת חרת המזבח?
א' אסור מדיאורייתא.
ב' אסור מדבריהם.
ג' מותר.

האם קדשים שחוקקשים ואפי"פ נפל מהם חייבים בכבודה או בנעדרה?
א' פטורים.
ב' חייבים בכבודה ופטורים מנעדרה.
ג' חייבים בנעדרה ופטורים בכבודה.

גלגל ר' ישארי' יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

לדעת חכמה

האם בן בכור של לויה או של לוי משיאלי חייב בפדיון הבן?
א' חייב.
ב' פטור.
ג' בן של לוי פטור, ובן של לויה חייב.

האם הקריבו קרבתות לפני הקמת המשכן, וע"י מי?
א' לא הקריבו כלל.
ב' כל אחד הקריב בנמות בעצמו.
ג' הקריבו בנמות ע"י הבכורות.

מתי פסקה קדושת הכהונה במדבר למ"ד שפסקה הקדושה (רש"י)?
א' לאחר מות תורה.
ב' כשתקדים המשכן.
ג' מנשתת המבנה של חומש הפקודים.

מועד לזבן אליעזר טמא שנולד מאב טמא ודמא טהורה מותר?
א' מועד זה גורם מותר.
ב' זכרית "שש משכים ושה עינים" שיהא אביו כבש ודמא כבשה.
ג' אפילו אם אביו ודמא טהורים אסור לזבן, יהושע כיון שאין לו את כל הסמיכים.

א' מועד זה גורם מותר.
ב' זכרית "שש משכים ושה עינים" שיהא אביו כבש ודמא כבשה.
ג' אפילו אם אביו ודמא טהורים אסור לזבן, יהושע כיון שאין לו את כל הסמיכים.

שאלה מדברי התנאים

על מה אמרו 'קונסים אותו עד עשרה בדמיו'?
א' על המוכר בהמה גסה לעבדים.
ב' על המוכר בהמה גסה או דקה לעבדים.
ג' על המוכר עבדו לעבדים.

גלגל ר' ישארי' יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל': 0737-289-669

בגמדות 'נדרים פנים' (לדעת)

במחיי: 7692282@gmail.com

במחיי: 7692282@gmail.com

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

במחיי: 0799-414-144

מטרת המבחנים פתוחה מיום שיש בבוקר עד יום שני בלילה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש"ח במזומן,
ועוד 8 זוכים ביוזי 100 ש"ח ב"פ נוף,

גלגל ר' ישארי' יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

גלגל ר' ישארי' יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל.

מהו זמן עיבורו של נחש?
א' שלש שנים.
ב' ארבע שנים.
ג' שבע שנים.

האם אפשר ללמוד שחלב טהורה מותר במזה שהתורה אסרה כשר בחלב?
א' כן.
ב' לא.
ג' לדבן בשבר בחלב אסור בהנאה לא, ול"ר שהוא מותר בהנאה כן.

האם דבש בפורתו מטמא טומאת אכלון?
א' כן, אף לא מחשבה.
ב' רק אם חשב עליו לאוכלו הוא מקבל טומאה.
ג' אינו מקבל טומאה אף על ידי מחשבה.

פרה שילדה מכין המור ויש בו נקבת סמיכים, מה הדין לנסקה?
א' חייב בבכורה.
ב' פטור.
ג' הגורא נשאת בספק.

האם זורעים את הפסוק "ובל מוקן הזכר פטר שור ושה" בפטר וכל?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת.

מגיל שפרה שילדה מין המור פטורה מן הבכורה?
א' מדכרית "פטר המור".
ב' מדכרית "בכור שור".
ג' מחלוקת.

מועד נענש רב מור שהקנה אינו לעבדים להפקיעם מבכורה?
א' מפני שהפקיעם מקדושתם.
ב' מפני שגזרם נכשלו שחשבו שהקנה אותם בדיבור.
ג' שני באורים בגמרא.

האם נפל קודש בכבורה?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלוקת.

האם למסקנת הגמרא רבי יהודה מותר למכור עובר של בהמה גסה לכהן?
א' כן.
ב' לא.
ג' הגמרא נשאת בספק.

מבחן שבועי בדה היומי

מה הדין לרבי יהודה במקבל בהמה מן העמים לחלוק בלדות?
א' קרב לכהן.
ב' שמים את שורו ונתן חצי לכהן.
ג' חצי מהבכור שיור לכהן.